

פנינים לשבת

ממעייני היהדות

פרשת "מקץ" נר ג' דחנוכה

כ"ז בכסלו תשע"ד (30/11/2013)

מוקדש לעילוי נשמת בתנו היקרה

אודליה פינקלר ע"ה

בת זהבה ושמעון תורג'מן יבדלא"ו
נלב"ע ביום שלישי כ"ו בסיון תשע"ג

ת.נ.צ.ב.ה

ליקט וערך:

שימעון תורג'מן

ירושלים	תל אביב	חיפה	פס-מרוקו	חשמונאים
16:00	16:15	16:03	16:52	16:17
17:14	17:15	17:13	18:02	17:15

כניסת שבת

יציאת השבת

תוכן עניינים

<u>מס'</u>	<u>הנושא</u>	<u>עמ'</u>
1 .	פרשת מקץ – על הפרשה	2
2 .	לקח טוב מהפרשה	9
3 .	דברי חכמה מחכמינו על הפרשה	19
4 .	בין אדם לחברו	75
5 .	במעגל השנה היהודית, מושגים ביהדות ודמויות חשובות בהיסטוריה היהודית	77
6 .	סיפור ופתגם – עם מוסר השכל	97
7 .	החיים הבריאים	106
8 .	אירועים היסטוריים שקרו בשבוע הזה לפני שנים	109
9 .	המקורות מהם לוקטו הפנינים לפרשה ומוספיה	113
10 .	רשימת פרסומי גמ"ח תורג'מן בנושא מעגל השנה ובנושא מעגל החיים של היהודי לכניסה או להסרה מרשימת התפוצה ,	בכריכה האחורית

נא לפנות לדוא"ל: h-tourjy@smile.net.il

1 . על הפרשה

נתונים על הפרשה

פרשת מקץ היא פרשת השבוע העשירית בספר בראשית. היא מתחילה בפרק מ"א פסוק א' ומסתיימת בפרק מ"ד פסוק י"ז.

שם הפרשה היא המילה השניה בה פותחת הפרשה :
 "ויהי מקץ שנתיים ימים..." בפרשה זו יש 146 פסוקים.

פרשת מקץ, חלה כמעט בקביעות בתוך ימי החנוכה. חכמים מצאו רמזים רבים הקושרים בין חג החנוכה לפרשת מקץ, וכבר דרשו דורשי רשומות : "ויהי מקץ שנתיים ימים" – שנתיים = ראשי תיבות – שמאל נרות תדליק, ימין מזוזה. באופן דומה דרשו על הפסוק "וטבות טבח והכן" – שאותיות והכן בתוספת הח' של הטבח הינן בדיוק אותיות חנוכה. אמנם מעבר לרמזים הסמליים, קיים גם קשר עמוק בין תוכן הפרשה לתוכנו של חג החנוכה, ובין התמודדויותיו השונות של יוסף עם הממלכה המצרית לבין ההתמודדות מול התרבות היוונית.

השבת היא כאמור גם שבת נר ג' דחנוכה ויש לכך ביטוי גם בתפילה בתפילה ובברכת המזון אומרים "על הנסים", אומרים הלל שלם בברכה ומוציאים שני ספרי תורה. בספר התורה קוראים לשבעה בפרשת השבוע – פרשת מקץ ובספר השני קוראים למפטיר בפרשת נשא בקרבנות הנשיאים בחנוכה המשכן (במדבר, ז', כ"ד-כ"ט) : "ביום השלישי נשיא לבני זבולון..."

נתונים סטטיסטיים – מספריים על פרשת מקץ											
מצות לא תעשה	מצות עשה	סה"כ מצוות	סה"כ אותיות	סה"כ מילים	סה"כ פסוקים	סה"כ פרקים	סה"כ שורות בס"ת	ומסתיימת ב-		הפרשה מתחילה ב-	
								פסוק	פרק		פסוק
0	0	0	7,914	2,022	146	4	155	פסוק	פרק	פרק	פסוק
								מ"ד	י"ז	מ"א	א'
0	0	0	1	2	5	4	11	דירוג פרשת מקץ בפרשות חומש בראשית			
40	41	44	1	3	9	13	42	דירוג פרשת מקץ בפרשות חמישה חומשי תורה			

1.2. ההפטרה

מפטירים את ההפטרה המיוחדת לשבת חנוכה "רני ושמחי בת ציון" בספר זכריה (פרק ב' מפסוק י"ד עד סוף הפרק, כל פרק ג' והמשך בפרק ד' פסוקים א-ז, סה"כ 21 פסוקים) עד "חן חן לה" השבת מברכים את חודש טבת

השבת מברכים את חודש טבת אשר חול בשטו"מ בימים שלישי ורביעי. המולד יהיה בליל שלישי בשעה 12 בלילה, 58 דקות ו-5 חלקים

1.3. תוכן הפרשה

1.4. תקציר מהנושאים בהם עוסקת פרשת מקץ

א. הפרשה הקודמת הסתיימה בכך שיוסף ביקש משר המשקים שלאחר שיחרורו מהכלא יביא את סיפורו של יוסף בפני פרעה ואולם שר המשקים שכח וחלפו שנתים (כעונש על כך שיוסף שם מבטחו בשר המשקים ולא בקב"ה). לילה אחד פרעה חולם שני חלומות מוזרים בחלום הראשון ניצב פרעה על שפת היאור (נהר הנילוס) ורואה שבע פרות בריאות עולות מהיאור ורועות באחו ומיד עולות אחריהן שבע פרות חולות ורזות ובולעות את הפרות הבריאות והשמנות. בחלום השני רואה פרעה שבע שבלים עמוסות גרעיני תבואה צומחות ומיד צומחות אחריהן שבע שבלים דקות ושדופות שכולעות את שבע השבלים הטובות.

ב. פרעה מקיץ משנתו נסער כולו ומיד מכנס את כל שריו ויועציו על מנת לברר את פשר החלום ואולם איש מהם לא מצליח. "וַיְהִי בַבֶּקֶר, וַתִּפָּעַם רוּחוֹ, וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא אֶת כָּל חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם, וְאֶת כָּל חֲכָמֶיהָ; וַיִּסְפֹּר פְּרֻעַת לֵהֶם אֶת חֲלֹמוֹ, וַאֲיֵן פּוֹתֵר אוֹתָם לְפְרֻעָה" אז, נזכר שר המשקים ומספר לפרעה על כך שחטא והושלך לבית האסורים ועל כך שיש בבית האסורים נער עברי (יוסף) בעל יכולת מוכחת לפתור חלומות. "וַיִּשֶׂם אֶתְנֹו נֶעֱר עֵבְרִי, עֶבֶד לַשֵּׁר

הַטַּבָּחִים, וַנִּסְפָּר-לוֹ, וַיִּפְתֹּר-לָנוּ אֶת-חֲלֹמֹתֵינוּ: אִישׁ בְּחֲלֹמוֹ, פָּתַר. וַיְהִי כַּאֲשֶׁר פָּתַר-לָנוּ,

בֶּן הָיָה: אֶתִּי הֵשִׁיב עַל-כַּנִּי, וְאֵתוֹ תָּלָה." פרעה מצווה להביא אליו את יוסף ואכן

משחררים את יוסף, מלבישים ורוחצים ומגלחים אותו על מנת שיופיע בפני פרעה וינסה לפתור את החלומות.

ג. יוסף אומר לפרעה שבעזרתו של הקב"ה הוא ינסה לפתור. "וַיַּעַן יוֹסֵף אֶת פַּרְעֹה

לֵאמֹר, בְּלִעְדֵי אֱלֹהִים, יַעֲנֶה אֶת שְׁלוֹם פַּרְעֹה". ואכן, לאחר שפרעה מספר את חלומותיו

יוסף מסביר לפרעה את פשר החלומות. וכך הוא מסביר לפרעה ששבע הפרות הבריאות והשמנות וכן שבע השבלים הטובות מציינות שבע שנים טובות בהם הכלכלה תפרח

במצרים (רכישת חברות על ידי גופים בינלאומיים, שוק מוצרי הצריכה, הטלפוניה,

הנדל"ן, האנרגיה וכל שאר ה"לופט גישפט" יגדלו) ואילו שבע הפרות הרזות ושבע

השבלים הדקות מציינות גם הן שבע שנים ואולם שנות מיתון ורעב עד כדי שאנשים

מרוב רעב ישכחו את שבע השנים הטובות. "הִנֵּה שֶׁבַע שָׁנִים, בָּאוֹת שֶׁבַע גְּדוֹל, בְּכָל

אֶרֶץ מִצְרַיִם. וְקָמוּ שֶׁבַע שָׁנֵי רָעָב, אַחֲרֵיהֶן, וְנִשְׁבַּח כָּל הַשָּׁבַע, בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם; וְכָל־הָרָעָב,

אֶת הָאֶרֶץ. וְלֹא יוֹדַע הַשָּׁבַע בְּאֶרֶץ, מִפְּנֵי הָרָעָב הַהוּא אַחֲרֵי כֵן: כִּי כָבֵד הוּא,

מְאֹד" והסיבה שהחלום חזר פעמיים (בשתי גירסאות שונות) הינה להדגיש בפני פרעה

את המידיות של התגשמות החלום. "וַיַּעַל הַשָּׁנֹת הַחֲלוֹם אֶל פַּרְעֹה, פַּעַמַּיִם כִּי נִכּוֹן

הַדְּבָר מֵעַם הָאֱלֹהִים, וּמִמֶּהָר הָאֱלֹהִים לַעֲשׂוֹתוֹ".

ד. יוסף שהיה איש חכם מבין את ההזדמנות שנקרתה בפניו ולא עוצר בפתרון

החלום ו

מיד מנצל את ההזדמנות ומציע לפרעה תוכנית התארגנות מסודרת כשעיקרי

התוכנית הינם שפרעה ימנה איש חכם ונבון בעל יכולות ניהוליות ולוגיסטיות ואשר

מתפקידו יהיה לבנות מערך מחסנים ארצי על מנת לאסוף ולשמר את התבואה

שתגדל בשבע השנים הטובות כדי להשתמש בהם בשבע השנים הרעות שיבואו

אחריהם. "וַעֲתָה יֵרָא פַּרְעֹה, אִישׁ נָבוֹן וְחָכָם; וַיִּשִׂיתֵהוּ, עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם. יַעֲשֶׂה פַּרְעֹה,

וַיִּפְקֹד פְּקָדִים עַל הָאֶרֶץ; וְחָמַשׁ אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם,

בְּשֶׁבַע שְׁנֵי הַשָּׁבָע. וַיִּקְבְּצוּ, אֶת כָּל אֹכֵל הַשָּׁנִים הַטְּבוֹת, הַבָּאֵת, הָאֱלֹהִים; וַיִּצְבְּרוּ בָרַח
תַּחַת יַד פְּרַעֲהוּ, אֹכֵל בְּעָרִים וְשִׁמְרוּ. וְהָיָה הָאֹכֵל לְפִקְדוֹן, לְאֶרֶץ, לְשֶׁבַע שְׁנֵי הָרָעָב,
אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם; וְלֹא תִכְרַת הָאֶרֶץ, בְּרָעָב.

ה. פרעה מתלהב מהרעיון ובפני כל שריו ויועציו הוא ממנה את יוסף למשנה למלך
עם סמכויות נרחבות כמעט כמו של פרעה ומפקיד בידו את ביצוע התוכנית. "וַיֹּאמֶר
פְּרַעֲהוּ אֶל יוֹסֵף, אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אֱלֹהִים אוֹתְךָ אֶת כָּל זֹאת, אֵין נָבוֹן וְחָכָם, כְּמוֹךָ. אֵתָה
תִּהְיֶה עַל בֵּיתִי, וְעַל פִּיךָ יִשְׁק כָּל עַמִּי; רַק הַכֶּסֶּא, אֲגַדֵּל מִמֶּךָ". פרעה משנה את שמו
של יוסף ל"צפנת פענח" (מפענח צפונות) ומשדך לו את אסנת בתו של כהן מצרים.

ו. יוסף שהיה בן שלושים בעת האירוע לוקח את תפקידו ברצינות ומקים את
"מנהלת ההתארגנות" ואולם כמו כל מנהל טוב ומצליח הוא בעצמו עובר בכל ארץ
מצרים וממנה אחראי מחסנים מקומי בכל עיר שבכל מחסן נשמרת התבואה
שבסביבה של העיר. בנוסף, מוציא תקנות לעם לאכול מינימום בתקופת השובע על
מנת שיהיה אפשר לחסוך לתקופה הרעב שתבוא אחריה. "וַיֵּצֵא יוֹסֵף מִלְּפָנָיו פְּרַעֲהוּ,
וַיַּעֲבֹד בְּכָל אֶרֶץ מִצְרָיִם. וַתַּעַשׂ הָאֶרֶץ,

בְּשֶׁבַע שְׁנֵי הַשָּׁבָע לְקִמְצִים. וַיִּקְבְּצוּ אֶת כָּל אֹכֵל שְׁבַע שָׁנִים, אֲשֶׁר הָיוּ בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם,
וַיִּתֵּן אֹכֵל, בְּעָרִים: אֹכֵל שְׂדֵה הָעִיר אֲשֶׁר סְבִיבֹתֶיהָ, נָתַן בְּתוֹכָהּ".

ז. החוכמה של יוסף היתה בכך שידע לנצל היטב את שנות השפע הכלכלי והשקיע
את העושר בתבונה רבה שהדגש הוא על מה חשוב ומה צריך ולא על עסקאות אג"ח
המבטיחות תשואות מוגזמות של עשרות אחוזים (וללא תספורת). בנוסף כל
ההשקעות שלו היו בארץ מגוריו ולא מעבר לים.

ח. בתקופה זו נולדים ליוסף שני בנים מנשה ואפרים. "וַיִּקְרָא יוֹסֵף אֶת שֵׁם הַבְּכוֹר,
מְנַשֶּׁה: כִּי נִשְׁנֵי אֱלֹהִים אֶת כָּל עַמְּלִי, וְאֵת כָּל בֵּית אָבִי. וְאֵת שֵׁם הַשֵּׁנִי, קָרָא אֶפְרָיִם:
כִּי הִפְרִנִי

אֱלֹהִים, בְּאֶרֶץ עֲנִי".

ט. כעבור שבע שנים בהם היתה צמיחה כלכלית והצבור ביצע את פעולות החיסכון

בהתאם להנחיותיו של יוסף. מתחילות שנות המיתון והרעב והעם מבקש אוכל ופונה ליוסף, יוסף מורה לפתוח את המחסנים ולמכור אוכל לתושבים. "וְהָרַעַב הָיָה, עַל כָּל פְּנֵי הָאָרֶץ; וַיִּפְתַּח יוֹסֵף אֶת כָּל אֲשֶׁר בָּהֶם, וַיִּשְׁבֹּר לְמִצְרַיִם, וַיַּחֲזֵק הָרָעַב, בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם. וְכָל הָאָרֶץ בָּאוּ מִצְרַיִמָּה, לְשֹׁבֵר אֶל יוֹסֵף: כִּי חָזַק הָרָעַב, בְּכָל הָאָרֶץ."

י. גם בארץ כנען מקום מושבם של יעקב ובניו מתחיל רעב ויעקב פונה לבניו ומבקש

מהם לרדת לארץ מצרים ולהביא אוכל למען יחיו ואכן כל אחי יוסף למעט בנימין שיעקב

ביקש שישאר עימו) יורדים למצרים. "וְאֵת בְּנֵימִין אָחִי יוֹסֵף, לֹא שָׁלַח יַעֲקֹב אֶת אָחָיו:

כִּי אָמַר, פֶּן יִקְרָאנוּ אֶסּוֹן" כשמגיעים האחים למצרים הם מגיעים ליוסף ומשתחוים לפניו. "וַיִּוֹסֵף, הוּא הַשְּׁלִיט עַל הָאָרֶץ הוּא הַמְּשַׁבֵּר, לְכָל עַם הָאָרֶץ; וַיָּבִיאוּ אֶחָי יוֹסֵף, וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ

לוֹ אַפָּיִם אֲרָצָה" (מקור שם חברת "המשביר לצרכן", "המשביר המרכזי")

יא. יוסף שנזכר בחלומותיו (שבוע שעבר, פרשת "וישב") בו הם משתחוים לו ואת שנאתם הרבה אליו ורצונם להורגו מתחיל לדבר איתם בקשיחות ומאשים אותם שהם מרגלים שבאו לרגל במצרים. "וַיַּבֵּר יוֹסֵף, אֶת אָחָיו; וְהֵם, לֹא הִכְרָהוּ. וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת הַחֲלֹמוֹת, אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם; וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מְרַגְלִים אַתֶּם". בתשובה אומרים האחים שהם לא מרגלים, הם בסך הכל בני משפחה אחת הגרים בארץ כנען בנים ליעקב אביהם ושנשאר איתו בנימין בגלל שאח של בנימין נעלם לאביו. "וַיֹּאמְרוּ, שְׁנַיִם עָשָׂר עֶבְדֶיךָ אֲחִים אָנַחְנוּ בְּנֵי אִישׁ אֶחָד בְּאֶרֶץ כְּנָעַן; וְהִנֵּה הִקְטַן אֶת אֲבִינוּ הַיּוֹם, וְהָאֶחָד אֵינָנוּ". יוסף מבקש מהם הוכחה שאינם מרגלים בזה שיביאו את בנימין אליו וכך הוא יאמין שסיפורם אמת. "בְּזֹאת, תִּבְחַנּוּ... כִּי אִם בָּבוֹא אֲחִיכֶם הִקְטַן הִנֵּה. בְּנוֹסֵף יוֹסֵף כּוֹלֵא אוֹתָם לְשִׁלוֹשָׁה יָמִים.

יב. כעבור שלושה ימים יוסף משחרר אותם ודורש מהם להביא את בנימין.

האחים שמבינים את משמעות הבאתו ומה תהיה ההשפעה על יעקב לאחר שאיבד את יוסף מדברים ביניהם ואז "נופל להם האסימון" והם מבינים שכל ממה שקורה עימם

הוא תוצאה של מכירת יוסף. "ויאמרו איש אל אחיו, אבל אשמים אנתנו על אחינו, אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו, ולא שמענו; על כן באה אלינו, הצרה הזאת". הדיבורים התקיימו בנוכחות יוסף היות והם לא ידעו שהוא מבין את לשונם ואכן יוסף שומע ובוכה יחד עם זאת הוא מגלה קשיחות ואוסר את שמעון ושולח את האחים להביא את בנימין. "והם לא ידעו, כי שמע יוסף: כי (בדרך כלל) המליץ (מתורגמן) בינתם. ויסב מעליהם, ויבך; וישב אליהם, וידבר אליהם, ויקח מאתם את שמעון, ויאסר אתו לעיניהם.

יג. יוסף מצווה את עבדיו למלא את שקי האחים באוכל ולהחזיר להם את הכסף בתוך השקים ושולח אותם. בדרך פותח אחד האחים את שקו לתת אוכל לחמורו והנה הוא רואה שהכסף הוחזר לו ומיד כל האחים החלו להילחץ ולפחד. "ויצא לבם, ויחרדו איש אל אחיו לאמר, מה זאת עשה אלהים, לנו". כשהגיעו חזרה ליעקב הם מספרים לו את כל מה שקרה להם, את הפגישה עם השליט, את דיבורו הקשה עימם ואת דרישתו להביא את בנימין וכן הם מגלים שלכולם הכסף הוחזר.

יד. יעקב מתנגד לתת להם את בנימין. "ויאמר אליהם יעקב אביהם, אתי שבלתם: יוסף איננו, ושמעון איננו, ואת בנימין תקחו, עלי היו כלנה". ראובן מנסה לשכנעו ואולם יעקב דבק בסירובו. "ויאמר ראובן, אל אביו לאמר, את שני בני תמית, אם לא אביאנו אליך; תנה אתו על ידי, ואני אשיבנו אליך. ויאמר, לא ירד בני עמכם: כי אחיו מת והוא לבדו נשאר, וקראו אסון בדרך אשר תלכו בה, והורדתם את שיבתי ביגון, שאולה". על הצעתו של ראובן אומר רש"י "בכור שוטה הוא זה, הוא אומר להמית בניו, וכי בניו הם ולא בני?"

טו. לאחר שכל האוכל נגמר, יהודה לוקח אחריות אישית ומתחייב בפני יעקב "אנכי, אערבנו מידי, תבקשנו: אם לא הביאתיו אליך והצגתיו לפניך, וחטאתי לך כל הימים". לנוכח טיעון זה מתרצה יעקב ומסכים שבנימין ירד עימם. יעקב שולח עם האחים כסף לרכישת אוכל, את הכסף שהוחזר אליהם. וכן מתנות מפרי הארץ לשליט (ליוסף). "קחו מזמרת הארץ בכליכם, והורידו לאיש מנחה: מעט צרי, ומעט דבש, נבאת ולט, בטנים ושקדים. וכסף משנה, קחו בידיכם"

טז. האחים יורדים למצרים ומתייצבים בפני יוסף. יוסף כשרואה את כל אחיו, מצווה למנהל ביתו להזמין אותם לביתו לארוחה משותפת. האחים לא מבינים מה שקורה

והם משוכנעים שהכוונה לתפוס אותם כעבדים בגלל הכסף שחזר עימם בטענה כאילו הם גנבו אותו. "וייראו האנשים, כי הובאו בית יוסף, ויאמרו על דבר הכסף השב באמת חתינו בתחלה, אנחנו מובאים להתגלל עלינו ולהתנפל עלינו, ולקחת אתנו לעבדים ואת חמרינו". הם מדברים עם מנהל ביתו של יוסף ומספרים לו על כך שמצאו את הכסף ועל זה שהם מחזירים אותו, מנהל הבית מרגיע אותם ומשחרר את שמעון. "ויאמר שלום לכם אל תיראו, אלהיכם ואלהי אביכם נתן לכם מטמון באמת חתיכם בספקם, בא אלי; ויצא אלהם, את שמעון".

יז. האווירה בזמן הסעודה היתה לבבית כשהאחים שמים לב שיוסף הושיב אותם לפי סדר הגילים שלהם כשראובן לשמאלו ולבסוף בנימין לימינו. יוסף נותן להם מתנות ולבנימין נותן פי חמש מתנות. "וישב לפניו הככר בככרתו, והצעיר כצערתו; ויתמהו האנשים, איש אל רעהו. וישא משאת (מתנות) מאת פניו, אלהם, ותרב משאת בנימן ממשאת כלם, חמש ידות. האווירה בסעודה היתה טובה וכל האחים "תפסו ראש" והסתחבקו. "וישתו וישכרו, עמו".

יח. יוסף מצווה את מנהל ביתו למלא את שקי האחים באוכל וכן להחזיר את כספם ובנוסף לשים בשקו של בנימין את הגביע שלו. "ויצו את אשר על ביתו, לאמר, מלא את אמתחת האנשים אכל, כאשר יוכלון שאת; ושים כסף איש, בפי אמתחתו. ואת גביעי גביע הכסף, תשים בפי אמתחת הקטן (בנימין)". לאחר שהאחים יצאו בחזרה לכנען יוסף מנחה את משרתו שירדוף אחריהם ולאשים אותם בגניבת הגביע. "הם יצאו את העיר, לא הרחיקו, ויוסף אמר לאשר על ביתו, קום רדף אחרי האנשים; והשגתם ואמרתם אלהם, למה שלמתם רעה תחת טובה". כשהמשרת מגיע אליהם הוא מאשים אותם בגניבת הגביע ובכפיות טובה. האחים משוכנעים בצדקתם וטוענים טענת "קל וחומר" הרי את הכסף הראשון הם החזירו אז כיצד הם יגנבו את הגביע?? "הן כסף, אשר מצאנו בפי אמתחתינו השיבנו אליך, מארץ כנען; ואיך, נגנב מבית אדניך, כסף, או זהב??". בנוסף, מתחייבים לכך שמי שהגביע ימצא ברשותו יומת ואילו שאר האחים יהיו לעבדים. "אשר ימצא אתו מעבדיך, ומת; וגם אנחנו, נהיה לאדני לעבדים".

יט. בבדיקה שערכו נמצא הגביע בשקו של בנימין אשר נלקח חזרה למצרים.

האחים חוזרים ליוסף ומציעים ליוסף שכולם יהיו עבדיו (מתוך אמונה שכך הקב"ה רוצה) ואילו יוסף אינו מסכים ודורש שרק בנימין ישאר ושאר האחים יחזרו ליעקב אביהם. "ויאמר יהודה, מה נאמר לאדני, מה נדבר, ומה נצטדק; האלהים, מִצָּא אֶת עוֹן עֲבָדֶיךָ הִנְנוּ עֲבָדִים לַאֲדֹנָי, גַּם אֲנַחְנוּ גַם אֲשֶׁר נִמְצָא הַגְּבִיעַ בְּיָדוֹ. וַיֹּאמֶר חֲלִילָה לִּי, מַעֲשׂוֹת זֹאת; הָאִישׁ אֲשֶׁר נִמְצָא הַגְּבִיעַ בְּיָדוֹ, הוּא יִהְיֶה לִּי עֶבֶד, וְאַתֶּם, עֲלוּ לְשִׁלּוֹם אֶל אֲבִיכֶם"

וכמו בכל סדרות הטלוויזיה הטובות המתח בשיאו וההמשך יהיה בשבוע הבא.

2 . לקח טוב מהפרשה

2.1 . "נקודה טובה" – רעיון מהפרשה, במבט עכשווי.

"נקודה טובה" לפרשת "מקץ" וחג החנוכה/ ר' משה רוט

השיר "חנוכה לי יש" (מילים: שרה גלזמן, לחן: ניסן כהן מלמד), הינו אחד משיירי הילדים הידועים ביותר לחג החנוכה.

חֲנֻכָּה לִי יֵשׁ,

צוֹחֶקֶת בָּהּ הָאִשׁ

וְשָׁחָה לִי בְּלֵאט –

עַל כַּד קָטַן אֶחָד...

במאמרינו זה, נעסוק בסיפורו הניסי של כד קטן אחד, מהיבט שונה, אחר וחדשני משהו.

למרות שעיקר נס החנוכה הינו הניצחון על היוונים, ככתוב: "מסרת גיבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים" (מתוך תפילת "על הניסים"), ממשיך מעשה פח השמן הטהור והניסי להסעיר את הדמיון של כולנו.

נס פח השמן, הינו נס כפול. נס ובו הן המציאה של האבידה והן היווצרותו של פוטנציאל בעירה ניסי נוסף. אם תרצו, מעין "על-כימיה"...

בכל טיפת שמן, אגורה ואצורה אנרגיה כימית פוטנציאלית, הבאה לידי ביטוי בעת הבעירה. או אז, באה האנרגיה הפוטנציאלית (היכולת) לידי ביטוי והופכת לאור ולחום.

בחג החנוכה קרה נס. הפוטנציאל הכימי אנרגטי גָדל והשָׁמֵן שהיה אמור להספיק כדי בעירת לילה אחד, בער במשך שמונה לילות.

ונעבור מן הפוטנציאל הכימי, אל הפוטנציאל האנושי.

בשיר הידוע "קה סרה סרה" – Que Sera sera - "מה שיהיה יהיה" (שירם של

ליווינגסטון ואונס), שואלת הילדה הקטנה את אִמָּה – מָה אֶהְיֶה בְּשָׂאגְדִּל?

התשובה שאני הייתי נותן לילדה זו (לו היא היתה שואלת אותי...), היא: את תהיי, מה שאת תעשי מעצמך...

גלום כך פוטנציאל אישי רב, בתחומי הלב והדעת. רק את תקבעי בסופו של דבר מה תעשי מעצמך. מה תהיי, לאן תגיע וכיצד תאירי את סביבתך בהתנהגותך ובמעשיך...

לפרויקט אישי ואנושי זה, ישנם שותפים חשובים והם: ההורים, המחנכים, בני המשפחה והחברים. אולם, ההגה והמפתחות, נמצאים בידיו של האדם עצמו. רק הוא יחליט האם לשבת דומם, או "להתניע" ולהניע את עצמו. וכמובן, גם לאיזה כיוון להתקדם...

ו"כשהנשמה מאירה – גם שמים עוטי ערפל מפיקים אור נעים" אמר הרב אברהם יצחק הכהן קוק (מגד ירחים). כשהאדם שלידך הינו שמח וטוב לב, פועל טוב סביבותיו, תורם לחברה ומקרין "אנרגיה חיובית", הרי שהוא "מאיר" את סביבתו, גם אם היא – הסביבה (הפיזית או הרוחנית) עוֹטָה דוק של "ערפל" ועצבות.

ואכן, כולנו מכירים "אנשים טובים באמצע הדרך, אנשים טובים מאוד" (מילים ולחן: נעמי שמר) – אנשים "מאירים", אנשים שכיף, נעים וטוב לשהות במחיצתם. והדבר נכון גם להיפך. ישנם אנשים ה"מחשיכים" את סביבתם וגורמים לסובבים אותם תחושות של אי נוחות, מתח ולחץ...

אם נמשיך בהשוואה הרוחנית בין אור הנר ל"אור הנשמה", הרי שגם בעולם העשייה החינוכית, מחפשים כל ילד/ה, נער/ה ובוגר/ת, את הדמות החינוכית (הורה, מורה, מחנך, או מדריך) איתה הם יוכלו להזדהות וללמוד ממנה. הם מחפשים אחר הדמות ש"תדליק" אותם (ממש כמו נר...). ותגרום להם ליצור את האור המיוחד להם ולנשמתם ולהקרין אותו סביבותיהם. וממילא, לנצל ולמצות את הפוטנציאל האישי, להתפתחות ולעשייה בכיוון חיובי.

לעיתים, אנו גם פוגשים מקרים, בהם אנשים שלא חשבנו ולא ציפינו... מגיעים לידי מעשים גדולים של השקעה, תרומה לחברה, מסירות הנהגה והקרבה, שפשוט לא חלמנו ולא חשבנו שהם יהיו אלה ש... מעין פוטנציאל "ניסי" שהתגלה בהם בשעת אתגר, לחץ, ניסיון, או קרב. ממש כמו באותו פח השמן.

כך היה הדבר, כאשר הגיעו פקידיו של מלך יוון לעיר מודיעין, כדי להעביר את העם מתורת ה' לעבודת האלילים. והנה פונה הפקיד למתתיהו הכהן ומבקש ממנו בלשון

חלקות שמשולבים בה הבטחות ואיומים, להקריב קורבן לעבודה זרה. סירובו של מתתיהו היה נחרץ וברור:

...לא נסור ימין ושמאל מאחרי חוקות אבותינו. חלילה לנו לשוב ממצוות ה' אלוהינו ולהפר בריתו אתנו. לכן את דתי המלך לא נעשה, ואת חוקותינו לא נמיר בחוקות המלך (חשמונאים א, פרק ב).

או אז שולף מתתיהו את חרבו ויוצא למלחמה. אחרי שהוא הורג את שליחי המלך ומנתץ את הבמה, הוא רץ ברחבי העיר ומכריז: "מי האיש החרד לתורת אלוהיו ומחזיק בבריתו – יבא אחרי" (שם) ויוצא למרד.

מתתיהו וחמשת בניו הכוהנים שעסקו בעבודת המקדש, מעולם לא חלמו שיבוא יום והם ימצאו את עצמם מנהיגים צבא איכרים יחף ורעב החמוש בקלשונים, מול לגיונות יוון המצוידים והמאומנים.

זהנה, המציאות הקשה, הפיקה מהם "פוטנציאל ניסי" – אלוקי, שניתן להם מן השמים, לעת הזאת. מעין נס פח השמן, בעולם הרוח והנפש. הם עשו את שלהם מתוך בחירה חופשית והקב"ה סייע והוסיף משלו.

מתברר אם כן, כי להשוואה שעשינו בין הפוטנציאל הכימי לאנושי וניצולו להארת הסביבה ובין האורהפיזי של הנר לאור הרוחני של כל נשמה המאירה את סביבותיה, ישנה גם קומה נוספת של פוטנציאל ניסי.

זממשיך הבית השני של השיר "חנוכיה לי יש" ואומר:

קָרָה אֲזִי הַנֶּס

לְעַם אֲשֶׁר הָעִז

לְלֶחֶם אֵלֵי הַדְּרוֹר –

עָמִי הוּא הַגְּבוֹר.

וכאן אנו מאירים, מוסיפים ואומרים, שהנס הראשון שקרה, היה שהעם בכלל הצליח להרים ראש, להעיז ולמרוד, ו"ללחם אלי הדרור". ורק אחר כך, אחרי נס הניצחון, מגיע גם תורו של פח השמן. הן נס מציאתו של הפח והן נס שמונת הימים.

עָמַד בְּצַד הַפֶּחַ

הַפֶּחַ עִם שָׁמֶן זָךְ

הדליקו בו האור

לשיר ולמזמור.

הרב יוסף דב הלוי סולובייצ'יק, ממקימי ומקיימי היהדות והתורה בארה"ב אמר, שראה זאת בחייו. ראיתי אנשים בעלי פוטנציאל גדול, שבבחרותם ניבאו להם גדולות ונצורות בעולם ההנהגה הרוחנית והרבנית. וכשגדלו, לא קרה הדבר. ומאידך, ראיתי אנשים בעלי כישרונות בינוניים שהמציאות בה חיו מחד, והתפקידים ועול הציבור שלקחו על עצמם מאידך, הביאו אותם לגבהים, שמעולם לא חלמנו עליהם. ואכן, מי חלם שיוסף – הקטן שבאחים ינהיג את מצרים בתבונה כה רבה. ומי חלם שרועה הצאן הקטן שבאחיו – דוד, יהיה מלך ישראל ומשורר התהלים. חנוכה הוא חג מימושו של הפוטנציאל. וזה הזמן של כל אחד מאיתנו לבחון את עצמו, כמה "שמן" טוב חבוי בו ולטובת מה הוא רוצה לנצל אותו...

מה אהיה כשאגדל?

בידינו הדבר...

בברכת שבת שלום וחג חנוכה שמח

משה רוט

ארכיון "נקודה טובה": http://www.pirsuma.com/nekuda_tova

יש לך הערה או הארה? אשמח לקבל למייל: nekudatova.roth@gmail.com

אהבת? הפץ בין חבריך

2.2. השבוע בפרשה – מסרים אקטואליים הנלמדים מהפרשה

חנוכה – איזה חושך באנו לגרש?/ ניר אביעד

בחג חנוכה אנחנו מציינים וחוגגים את ניצחונם הצבאי הניסי של החשמונאים במאה השנייה לפני הספירה על האימפריה הגדולה בעולם באותם ימים – ממלכת יוון, אולם חשוב הרבה יותר מכך – את ניצחון התורה והערכים היהודים על הערכים הזרים לנו שניסו להשריש פה היוונים. למעלה מאלפיים שנה לאחר קרות אותם מאורעות, אנחנו יכולים בהחלט לומר שאותה מלחמה עדיין נמשכת וכי כל אחד ברמה האישית אל מול יצריו וכולנו כחברה אל מול תרבות מיובאת ורדודה ממשיכים את המאבק על ואל האור.

מלחמת המכבים נגד ההלניסטים הייתה מלחמה אולטימטיבית נגד תפיסת עולם שהעמידה את החומר מעל לכל, שהעריצה יופי ולא קדושה ואת הגוף ולא את הנשמה. היהודים נלחמו לשמר את תפיסת העולם השונה – זו שבמרכזה עומד האלוקים ולא האדם. המאבק והניצחון הגדול לא היו צבאיים בלבד, אלא סימלו את המאבק של הקדושה נגד הטומאה ואת חוסר הכניעה למול כל אותם גורמים שניסו להפוך את עם ישראל לעם ככל העמים ולעקור ממנו את יהדותו. הפילוסופיה היוונית מעולם לא טענה שאין בורא לעולם. היא הייתה חכמה דיה כדי להסיק שאם יש בריאה כה מסודרת, יש מי שסידר אותה, אלא שלדעתם, הבורא הוא כה גדול, עד שלא ייתכן שיהיה לו קשר ישיר עם בני האדם. לטענתם, הבורא התנתק מהעולם ובטח שלא אכפת לו מה אנחנו עושים בחדרי חדרים וכיצד אנחנו מתנהגים אחד כלפי השני.

להבדיל מצוררים אחרים לאורך ההיסטוריה, היוונים לא רצו בהשמדתנו או בשעבוד גופינו, אלא בשעבוד רוחנו ונפשנו. הם לא שפכו את השמנים בבית המקדש, אלא רק טימאו אותם. חז"ל מלמדים אותנו ששמן זה אותיות נשמה. היוונים רצו את הנשמות שלנו לטמא, ולכן כחלק מתוכניתם לטשטש את הזהות העצמית של העם היהודי, הם גזרו ארבעה איסורים שהעובר עליהם נידון למיתה: לימוד תורה, שמירת שבת, קידוש על ראשי החודשים וקיום מצוות ברית המילה. מאחורי כל אחד מהאיסורים האלה עמדה תפיסת עולם מגובשת ותוכנית מדוקדקת כיצד לשבור את הרוח היהודית

ולהרחיקנו מהברית עם בורא עולם. את הידידות של עם ישראל עם הקב"ה, יוון (כמו כל שאר אומות העולם שהתנכלו לנו לאורך ההיסטוריה וממשיכים להתנכל לנו גם כיום) לא מסוגלת הייתה לסבול. היוונים, כאמור, גם כן את שמו עולם הרוח במרכז ועסקו רבות בפילוסופיה, פסיכולוגיה ומדע, אולם שורש תפיסתם הקלוקלת הייתה שכל תכליתו של האדם מתחילה ונגמרת במה שהוא עצמו יכול להשיג ולפתח, מבחינת "כוחי ועוצם ידי". בסופו של דבר כשהאידיאות הגדולות עליהם הם דיברו נשארו ברמת התיאוריה בלבד והם לא כללו כללי התנהגות ברורים ו"הורדת" המוסת לחיים עצמם, נוצר מצב לפיו התרבות היוונית הביאה לידי ביטוי את הצדדים הנמוכים שבאדם של אלימות, מיניות בוטה, קינאה, כעסים, תחרותיות, גסות רוח ושאר מרעין בישין, שכך ללא מסגרת חיים הכוללת קדושה אלוקית וגבולות ברורים, קל הרבה יותר לאדם לנהוג כחיית פרא הגרועה ביותר. היהדות, לעומת זאת, מכירה בעובדה כי "יצר לב האדם רע מנעוריו", ולכן יודעת לשים גדרים במקומות בהם אנו מועדים ליפול. בתרבות יוון החוכמה שימשה כלי שיש להתהדר בו במליצות ובהברקות, בלי שתיהפך לתורת חיים ותחייב את המאמינים בה לנווט את המעשים על פיה. הפילוסופיה בחנה את העמוקות שבשאלות, אך התייחסה אליהן כחידות מקסימות ולא כאקסיומות מחייבות. אפלטון, שנחשב מהוגי הדעות היוונים הדגולים וה"הומאניים" ביותר, נתפס יום אחד שוכב עם תלמידיו הצעירים. בתשובה למלעיזים הוא אמר ש"בחוץ הוא אפלטון ובביתו הוא יעשה מה שהוא רוצה".

האיסור היווני על ברית המילה נבע בדיוק מתוך ההבנה מה המשמעות של מעשה זה לעם היהודי. מעבר לזיכרון פיזי ומוחשי לברית של אברהם אבינו עם הקב"ה, יש במילה אמירה חזקה ומשמעותית. בחתכנו את העורלה אנחנו מצהירים שהאדם לא נברא שלם ומושלם כפי שהוא, שיש צורך להיות שותפים למלאכת הבריאה האלוהית ושבעזרת מעשה אמיץ ונחרץ יש להיפטר מהמיותר. כמו בגשמיות, כך גם ברוחניות – ברית המילה מסמלת לאדם שעל מנת להיות שלם יותר, עליו דווקא להיפטר מתכונות מסוימות בנפש שלו (כדוגמת מידות הכעס, תאוה וקינאה עליהם דיברנו קודם לכן), ובכך להתקרב לבורא. לא בכדי אקט החיתוך נעשה באיבר המין של האדם כדי לרמז לו שעליו לרסן את יצר המין החייתי ולנתבו לבנייה והולדה ולא להרס. התפיסה היוונית גרסה בדיוק את ההיפך – "האדם מושלם כמו שהוא ולכן אין טעם לתקן את המידות ולשנות את הפנימיות". אחת הסוגיות המובאות במקורות

היהודים ביחס לחנוכה היא מדוע אנחנו חוגגים דווקא שמונה ימים ולא שבעה? כולם מכירים את הסיפור על כד השמן האחרון שנמצא, שהיה אמור להספיק לשמש את המנורה בבית המקדש ליום אחד והספיק לשמונה ימים. הנס למעשה היה שהוא דלק שבעה ימים מעבר למצופה, שכן ביום הראשון היה הגיוני שהוא ידלוק. אחד ההסברים היפים לסוגיה הזו הוא שאנו חוגגים בחנוכה שמונה ימים ולא שבעה מאחר וברית מילה נעשית ביום השמיני וכזכר לאותה גזירה שהתבטלה אנו חוגגים גם ביום השמיני.

רוח יוון, שהכניסה כפירה וספקנות ש"מקררים" את המנסים לדבוק באמת, אומרת שלעולם הזה אין תכלית ומשמעות. אנחנו חיים שבעים-שמונים שנה אותם עוברים לרוב בסבל וקשיים מסוגים שונים. אנחנו עובדים כמו חמורים על מנת לשרוד, חווים קשרים, פרדות, בגידות ואכזבות. מתי שהוא נחלה וסביר להניח שנעביר את שנותינו האחרונות עד למוות בסבל פיזי ונפשי כזה או אחר. היוונים גרסו שאם זו המציאות אז לפחות שנהנה בדרך כמה שיותר! אם אין סיבה אמיתית לחיים שלנו פה ואין להם משמעות אז לפחות שנמצה עד תומן את תאוות הגוף השונות (כדוגמת אוכל, מין, שינה) ותאוות הנפש הנמוכות (כמו הרדיפה אחר כבוד). היהדות אומרת בדיוק את ההיפך – יש לעולם הזה תכלית, יש משמעות, יש בורא שברא את כולנו ויש לו תכנית מדויקת עבורנו. מתוך ההבנה הזאת מתחיל מסע שלם של ברור מה הוא תפקיד העולם, מה התפקיד שלנו כבני אדם בתוכו, מה התפקיד שלנו כיהודים בתוך המארג השלם של האנושות וכמובן מה התפקיד הייחודי של כל אחד ואחד בתוך נסיבות חייו השונות.

בנוסף, הגישה היוונית קידשה את ערכי היופי והאסתטיקה החיצוניים. כפועל יוצא הם קידמו מאוד את האדריכלות, הארכיטקטורה ותרבות פיתוח הגוף ושמו דגש עליון על הביטוי החיצוני והנראות של כל דבר. ביהדות אין חלילה ערך שדברים יהיו לא יפים, אולם זה משני. לא בכדי אנחנו משננים ושרים בכל ערב שבת "הבל החן ושקר היופי", ומאמינים כי "אין להסתכל בקנקן אלא במה שיש בתוכו". כמו כן ביהדות אין ערך לא לקדם את המדע, התרבות והאומנות, נהפוך הוא – יש להם חשיבות גדולה שכן הקב"ה נתן לנו אותם, אולם הדגש הוא על כך שיש להכניס לתוכם נשמה ואמת, אחרת סופם דווקא להביא לכליה. כך לדוגמא, מדע בלי נשמה יכול ליצור פצצת אטום ותרבות בלי מצפן ומצפון יכולה ליצור תכניות ריאליטי ואופרות סבון מטופשות שמשחיתות את לב צופיהן.

מבט קצר על הרחוב הישראלי של ימינו יגלה כי אומנם ניצחנו אז בקרב מול אותה תרבות רעה וזרה, אבל הפסדנו במערכה כולה! את הגישה היוונית אימצנו היום כל כך חזק עד שנראה שהיא שולטת בכל. התרבות האמריקאית של ימינו נכנסה היטב לנעלים של קודמיהם היוונים ומנסה ללא הרף לשווק לנו את תרבותם שברובה חלולה ומנוונת. אנחנו מוזמנים להגדיל את הארוחה מלאת השומן ודלת הוויטמינים בשקל תשעים, לבקר בקניוני ענק בהם אורות הניאון והג'ינגלים ברקע החליפו את קרני השמש וציוץ הציפורים, לאסוף אלף "חברים" בפייסבוק במקום לפתח קשרי קהילה וחברות בריאים, להסתגר מאחורי מנעולי פלדלת במקום לשאול את השכנה ממול האם היא צריכה עזרה, להצביע עבור המועמד שמצטלם הכי יפה, ששכר גדוד יחצנים מוכשר יותר ושמפריח אמירות ריקות אשר ברור גם לאחרון בוחריו שאין בכוונתו ליישם, לפתח שרירים בחדר הכושר לא בשביל הבריאות אלא בשביל הפוזה, למצוא את מיטב בני הנוער שתויים ומבולבלים, לבלות במסיבות רווקים במועדוני חשפנות כנורמה חברתית ולא כדבר שיש להתבייש בו כבעבר, להעריך דוגמנים ודוגמניות ולא להכיר מי היו הרמב"ם והרב קוק, לדקור את האוהד של קבוצת הכדורגל השנייה רק בגלל שהוא לבש חולצה בצבע אדום ולא צהוב, וכו' וכו' וכו'.

חג חנוכה מכונה גם "חג האורים" והמוטיב של הדלקת האור חוזר על עצמו במקורות שונים. אנחנו נדרשים להדליק אור במקומות החשוכים שבחינו האישיים והקולקטיביים. משפט חסידי מפורסם אומר ש"חושך לא מגרשים ע"י מקלות אלא ע"י אור". אדם נבון יתייחס אל החג כסוג של "יום כיפור קטן" שבו יש לו הזדמנות נוספת לבחון את אורחות חייו, לשפר את הדרוש שיפור, להסיר את הרע, לדבוק בטוב ובקיצור – להדליק את האור. להדליק את האור משמעותו בעיקר להחזיר את האחוה והרעות שאפיינו את העם שלנו אלפי שנים אחד כלפי השני. הכוח שלנו הוא בביחד, בערבות ההדדית, באכפתיות הכנה מהחבר לעבודה, מהשכן, מהנהג שלידי בכביש, מבן/בת הזוג ומהילדים. אכפתיות פרושה לרצות באמת את הטוב ביותר עבור הצד השני. לא מדובר בטוב האישי שלי, אלא נהפוך הוא – באם יש צורך אז בויתור על האינטרס הצר האישי לטובת הצד השני. "כל אחד הוא אור קטן וכולנו אור איתן" – אנוכיות וניכור יכולים להביא לסוג של הנאה וסיפוק (אור), אבל לעולם הוא יישאר קטן וסופו להעלם מהר ולהשאיר ריח רע. רק באחדות האור נהיה איתן!! היוונים בתקופת החשמונאים הבינו היטב את הנקודה הזו וניסו לפגוע במקור החיות

שלנו ע"י ניסיונות לפילוג ושיסוע בעם. הפערים החברתיים והכלכליים באותה התקופה הלכו וגדלו, לקיחת שוחד הייתה דבר שבשגרה והמנהיגים המתיוונים נודעו בצביעותם ואנוכיותם. מזכיר למישהו את מציאות חיינו הנוכחית? חובתנו למגר תופעות אלה ולוודא שלא יחזרו.

ערך נעלה בחנוכה הוא פרסום הנס שנעשה למכבים. זו הסיבה שאנחנו מדליקים חנוכיות בפתחי הבתים ומרבים בשירים וסיפורים על שארע לאבותינו "בימים ההם בזמן הזה". בעצם הדלקת החנוכיה בחוץ אנחנו נהיים משרד פרסום של הקב"ה ומכריזים לעולם: "יש אמת, יש מציאות של קודש, יש עולם פנימי עמוק ועדין יותר מעולם החומר הגס של יוון, יש משמעות לחיים. ברובד הפשוט המטרה היא שנזכור מה שארע, אולם ברובד העמוק אנחנו מצהירים שאת האור של הקב"ה ותורתו אנחנו מחפשים. ביהדות נר תמיד מסמל נשמה ("נר השם נשמת אדם") ובהדלקת הנרות אנחנו למעשה מכריזים שמה שבאמת מאיר את החיים ומחייה כל פינה ופינה זו הנשמה. הנשמה היא זו שמאירה את הבית, את התרבות, את חיי המשפחה ואפילו את מערכות השלטון והצבא. הגישה היוונית של "תזרום...", "תחייה בכיף מבלי לחשוב יותר מידי..." היא לא הגישה שלנו. אנחנו מאמינים שבכל התמודדות והתמודדות בחיים אנחנו צריכים לבחור בנכון. גם אם זה קשה יותר, עלינו להקשיב לקולה של הנשמה שתמיד אבל תמיד רוצה רק אמת, צדק, טוב ואהבה. ההלכה מנחה אותנו להציב ולהדליק את החנוכיה דווקא במקום נמוך (בין 3 ל-10 טפחים מהרצפה, כלומר לא יותר מ-80 סמ' מהקרקע). כמו לכל אחת ואחת מההלכות שב"שולחן ערוך" גם להנחיה זו ישנה עמקות נפלאה. אנחנו למעשה מצווים להדליק את האור דווקא במקומות הנמוכים שבחיינו ולא להזניח אף תכונה שלילית ושפלה. אדם גדול הוא אדם שזכה להכיר את המגרעות והחולשות שלו ולא התעלם מהן. כמו שר קטן יכול להאיר חושך גדול, כך גם התבוננות כנה בעצמינו ומעשה חיובי אחד קטן יכולים לחולל ניסים. והכי חשוב לזכור ש"כל עוד הנר דולק – ניתן עוד לתקן". אף פעם לא מאוחר לתשובה ושינוי.

סודות נפלאים נוספים ניתן ללמוד מהפתיל של נרות החנוכה. אותו פתיל, שעשוי מצמר גפן מגולגל ודחוס, הוא ההפך לאותו צמר גפן גולמי ממנו הוא הוכן. צמר הגפן הנפוח והמרשים מסמל את החיצוניות המוקפדת, את הרצון להראות ולהישמע טוב, את הטרדות של "מה חושבים עלי" ו"האם מעריכים אותי", ובקיצור – את רוח יוון.

הפתיל, לעומת זאת, לא רוצה לעשות רושם על אף אחד. הוא תכליתי ונותן מעצמו למען המשימה. הניגוד בין הפתיל לצמר הגפן, או כדוגמא נוספת מימי הפסח – בין המצה הדקה לפוקצ'ה היפה והיוקרתית, מסמל את המאבק בתכונת הגאווה והאגו שכולנו נדרשים לו. כל כך הרבה יותר פשוט להיות פשוט. אין שמחה גדולה מזו!

בנוסף לזאת, פתיל טוב הוא פתיל שלוקח מהשמן כל פעם קצת ולכן הוא דולק לאורך זמן. צמר גפן גולמי אולי יידלק בצורה מרשימה הרבה יותר, אך יכבה ויעלם באותה המהירות. תרבות יוון הקדומה ותרבות המערב של ימינו, שרובינו נשבינו בקסמיהן, מחנכות אותנו לשאוף אל ההנאות ואל הסיפוק המידי. אנחנו רוצים ליהנות עכשיו ובכל מחיר ובעצם מחפשים קיצורי דרך אל האור. היהדות, לעומת זאת, מדברת על תהליכים. אנחנו נדרשים לפעול (הן מבחינה גשמית והן רוחנית) בצורה מדודה ולא לברוח ממאמצים. האמת היא שרק ככה משיגים את האור והוא נשאר לאורך זמן. הנטייה הטבעית של כולנו היא ליהנות מהחיים בצורה לא נכונה, או בלשון הקבלה "למשוך אורות מבלי לבנות כלים מתאימים". דוגמאות לכך ניתן למצוא לצערנו בשפע. במקום לאכול מזון בריא ומזין אנחנו נמשכים לג'אנק פוד שמספק תחושת שובע מידית, אבל הורס את גופינו. במקום להשקיע בזוגיות עם בן/בת זוגנו, להיות סבלניים, לוותר, לפנק, להתחשב, ובקיצור – לעשות את כל הדברים שאנחנו יודעים שהם נכונים אבל קשים לביצוע, רבים נמשכים אל רומנים מזדמנים, שמספקים להם הנאה מידית מבלי המאמץ והמחויבות. במקום לטפל בשורש הבעיות הרגשיות שלנו ולהכיר את צורכי הנשמה העדינה שטמונה בכל אחד מאתנו, אנחנו הולכים לעוד סרט בקולנוע שמבדר אותנו (בידור בעברית פירושו פיזור) או נשאבים לעוד סדרה בטלוויזיה שמשכיחה זמנית את הכאבים שבלב ושמראה לנו את הבעיות של אנשים אחרים, אבל לא את שלנו. "עבודת הפתיל" אותה אנחנו לומדים בחג חנוכה היא לדעת את מקומנו, לא "להתנפח" בתחושת גאווה ולזכור שמאמץ וסבלנות תמיד עדיפים ומשתלמים.

נקודה חשובה נוספת מתייחסת לשמן שמשמש להדלקת האור. השמן נוצר ע"י תהליך המיצוי של הזית. מדובר בחלק הטוב והיקר ביותר שבפרי. כך גם אנחנו נדרשים להוציא מאתנו את המיטב שבנו בכל עשייה ובכל מפגש. אפשר להעביר את החיים בבינוניות ולהיסחף לתוך השגרה המרדימה ואפשר לקבל החלטה שאנחנו יוצקים משמעות אמיתית לעשיות שלנו, שאנחנו עושים את הטוב ביותר בכל אספקט

ואספקט בחיים. אין טעם לראות בחיינו כמעמסה אחת וארוכה או להרגיש "פראיירים" שעלינו לעשות דבר מה. הזית, בתהליך הפקת השמן, עובר מסלול לא פשוט של חבטות וסחיטה, אולם ברור לכל כי סופו של התהליך חיובי ומחכה לנו שמן יקר ערך שייטיב עם הבריות. הקשיים והייסורים השונים שאנחנו עוברים כפרטים וכחברה – תפקידם למצות מאתנו את העלית שבכוחותינו כדי ליצור לבסוף דבר מה אחר וטוב הרבה יותר.

חנוכה זה בדר"כ שיא החורף בו הימים הם הקצרים ביותר והחושך רב. כשאנו מדליקים את הנרות דווקא בימים אלה אנו בעצם מכריזים שבחושך, בדיכאון, בעצבות ובבדידות, שיש היום לצערנו בשפע בעולם, ניתן להילחם רק ע"י עוד קודש ועוד אור.

בנוסף לזאת, לפי החסידות חנוכה זה "החג של שלום הבית". חז"ל קבעו כי פסח זה "זמן חרותנו", שבועות הוא "זמן מתן תורתנו" וסוכות "זמן שמחתנו", כאשר התוספת המאירה היא כי חנוכה הוא, כאמור, "החג של שלום הבית". הגמרא מציינת ביחס לחנוכה: "מצות חנוכה – נר איש וביתו". בפשט, אדם מצווה על הדלקת נרות פיזית דווקא בביתו בו הוא מוציא ידי חובה את בני כל הבית (כמובן עדיפה הדלקה משותפת בה כולם נוכחים). בעומק הדברים, כל אדם מחויב לא רק להדליק פיזית נר חנוכה בבית, אלא ממש להצית שם את אש האהבה. בשום חג אחר אין הכרח שיהיה בית. מצה אפשר לאכול אצל השכנים, בשופר ניתן לתקוע בבית הכנסת, בפורים אנו יכולים לקרוא במגילה אפילו בבית קפה ובסוכות אנו ממש חיים ברחוב. בחנוכה, להבדיל משאר החגים, יש חשיבות מיוחדת דווקא לבית. מה זה אומר לנו בפועל? התשובה היא פשוטה – עלינו לגרום לאהובינו להרגיש עד כמה הם יקרים ומשמעותיים בעבורנו. אם בכל השנה אנחנו מחויבים לוותר, להקשיב בסבלנות, לפנק ולהתחשב, בחנוכה אנחנו צריכים לעשות השתדלות כפולה ומכופלת!! בהקשר הזה, רבי נחמן מברסלב אמר שחנוכה זה זמן של סגולה מיוחדת להתפלל לזיווג בגלל שזהו חג של בניית בית.

באפשרות של כל אחד מאתנו לגרש את החושך ולהרבות אור בחיינו ובחיי הסובבים אותנו. אז קדימה למלאכה.

שנזכה לחג שמח ומלא באור לכל עם ישראל

סיכום מתומצת של פרשת מקץ

בשבוע שעבר קראנו על מכירת יוסף וירידתו למצרים, שם נקלע לעלילה שפלה שהביאה להשלכתו לכלא המצרי. בפרשת השבוע, 'מקץ', אנו רואים כיצד גלגלה ההשגחה האלוקית את יוסף הצדיק ממעמד של אסיר בבית – הסוהר אל פסגת השלטון במצרים האיש השני אחרי פרעה מלך מצרים!

חלום פרעה

אצל רבים חלומות הם ענין של יום יום. כולנו חולמים ומשתפים בחווית החלום את בני משפחתנו, אך האם שמעתם מימיכם על חלום שגרם לשינויים מהפכניים באחד ממעצמות העל? – כן, דבר זה קרה לפני למעלה מ-3000 שנה...

לילה אחד פרעה מלך מצרים חולם חלום ובו נראות שבע פרות יפות מראה ובריאות בשר כשהן עולות מן היאור (הנילוס), והן רועות ואוכלות להנאתן אחריהן עולות עוד שבע פרות אלא שבניגוד לקודמות הללו הן רעות מראה ורזות מאוד. אלו, האחרונות עומדות במקומן ואינן אוכלות מן המרעה שלפניהן אלא פונות ואוכלות את... שבע הפרות הטובות והשמנות!

מיד "ויקץ פרעה", חלום כזה משונה: פרות אוכלות פרות, רזות אוכלות שמנות, גרם למלך בהלה, "ויקץ..." עוד לא הספיק לחשוב על החלום הראשון "וישן ויחלום שנית" גם הפעם, החלום דומה מאוד לקודמו. נראות בו שבע שבליים גבוהות וחזקות ממין משובח כשאחריהן צומחות שבע שבליים דקות, אשר תרמילהן ריקים, ותבלענה השבליים הדקות והרעות את הטובות...

זה כבר יותר מידי בשביל המלך. הוא ציוה לקרוא מיד לכל חרטומי מצרים וחכמיה כדי שיגלו לו את פשר חלומותיו המשונים. כל מאמציהם של אלו היו לשווא "פתרונותיהם" לא הרגיעו את רוחו של המלך.

אז קם שר המשקים וסיפר למלך שכאשר הושלך לבית הסוהר עם שר האופים פגשו בנער עברי שפתר להם את חלומותיהם באופן שהפתרונות התגשמו אחר כך בדיוק רב! מיד ציוה המלך לקרוא לאותו נער, הלא הוא יוסף הצדיק.

הפתרון

יוסף הובהל במהירות אל ארמון המלוכה. "ואני שמעתי עליך לאמור" – אומר המלך ליוסף – "תשמע חלום לפתור אותו". כל עיני האומה המצרית היו נעוצות עתה ביוסף, האם יצליח ה"מכשף" הצעיר במקום שנכשלו קודמיו?

יוסף אינו מתרגש מן ההמולה והרעש שסביבו. תחילה הוא מעמיד את הדברים על דיוקם: אין הוא עושה שום דבר בכוח עצמו – "בלעדי! אלוקים יענה את שלום פרעה". עיקרון זה הוא מדגיש גם בפתח פתרון החלומות: "את אשר אלוקים עושה הגיד לפרעה".

והפתרון עצמו: שבע הפרות והשיבולים הטובות הן שבע שנים טובות שיבואו על העולם, ושבע הפרות והשיבולים הרעות הן שבע שנות הרעב שיבואו אחרי השנים הטובות. באלו, האחרונות, ישכח ו"יבלע" כל השובע ברעב הכבד. התוכן הזה של שני החלומות רומז כי הדבר קרוב וכי "האלוקים ממחר לעשותו".

בצד פתרון החלום מציע יוסף לפרעה כיצד להתמודד עם ה"חדשות" הללו: "יש לבנות מחסני תבואה ולצבור בהם כמויות גדולות של תבואה עבור שנות הרעב".

פרעה יוצא מגדרו למשמע דבריו של יוסף: "אחרי הודיע אלוקים אותך את כל זאת, אין נבון וחכם כמוך!", והוא מכריז קבל עם ועדה; "על פיך ישק עמי", "ובלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו בכל ארץ מצרים".

בני יעקב יורדים למצרים

חלפו שנות השובע ובכל העולם שורר רעב קשה, חוץ מארץ מצרים בה מוכר יוסף את התבואה שצבר במחסניו. כבכל מקום, גם בבית יעקב אבינו שורר רעב. הוא שולח את עשרת בניו – חוץ מבנימין הצעיר – למצרים, כדי לקנות ולהביא משם אוכל. הם מגיעים אל יוסף, הממונה הראשי על חלוקת ומכירת המזון, אך אינם מכירים אותו, מראהו השתנה לגמרי שכן עזבם ללא חתימת זקן ועתה הוא מזוקן. אולם יוסף מכיר

כן את אחיו. הוא מתנהג איתם בקשיחות ומאשים אותם, לא פחות ולא יותר – בריגול...

לאחר דין ודברים ואף מאסר בבית-הכלא מסכים יוסף לתת להם אוכל בתנאי שיביאו עמם בפעם הבאה את האח הקטן שנשאר בבית, ובכך יוכיחו שהם דוברי אמת ואינם מרגלים.

בכך לא הסתיימו הרפתקאותיהם של האחים. באמצע הדרך, כשפתחו את השקים לתת אוכל לחמוריהם, גילו בתוכם את הכסף ששילמו עבור התבואה...

בבהלה הם מגיעים הביתה ומספרים ליעקב אביהם את כל הקורות אותם ואת התנאי לקבלת מזון נוסף – הצטרפותו של בנימין. יעקב מסרב בכל תוקף לשלוח את בנימין אך בראותו שהרעב הכבד נמשך והאוכל שהביאו בניו אזול, לא נשארה לו ברירה אלא להסכים לכך. הפעם, משבאו עם בנימין אחיו, קיבלם יוסף בכבוד ובסבר פנים יפות. הוא הזמין לסעוד במחיצתו וללון בביתו. האחים הופתעו מן היחס החם וחששו שמא רוצים להפילם שנית במלכודת, אולי בעוון הכסף שמצאו חזרה בשקיהם. יוסף מפיג את חששותיהם באומרו: "אל תיראו, אלוקיכם ואלוקי אביכם נתן לכם מטמון באמתחותיכם...". בעת הפרידה מעניק להם יוסף מתנות רבות וממלא את שקיהם במזון רב. יחד עם זאת הוא מצוה את עבדו לשים את גביע הכסף שלו בשקו של בנימין...

איפוא הגביע?

האחים יצאו לדרך אך כעבור זמן קצר מגיע אליהם אחד מעבדי יוסף וטענה בפיו; "למה שילמתם רעה תחת טובה?". במצוות אדונו הוא מחפש בשקיהם את הגביע של יוסף. משנמצא הגביע בשקו של בנימין חשכו עיניהם – "ויקרעו שמלותם" מרוב צער. הם חוזרים אל יוסף וזה ממשיך ב"משחק": "...הלא ידעתם אשר ינחש איש אשר כמוני..."

יהודה, אשר קיבל את האחריות בפני אביו לדאוג לשלמו של בנימין, שנאשם כעת בעוון "גניבה", מנסה לפייס את יוסף, אך שליט מצרים מוסיף להתמם ומציע: "...האיש אשר נמצא הגביע בידו הוא יהיה לי עבד, ואתם עלו לשלום אל אביכם". האחים אינם

יודעים את נפשם מרוב צער וחרדה ; פעם אחת כבר חזרו בלי אח אחד וכיצד יבוא אל יעקב ללא בנימין הקטן והאהוב?
על סופה של הדרמה המקראית נקרא בשבוע הבא...

השגחה בכל מצב וזמן

סיפור העלייה של יוסף הצדיק מהבור במצרים אל כיסא המלוכה מגלה לנו את מידת הביטחון והאמונה שאליה אנו אמורים בסופו של דבר להגיע. החלומות של פרעה, הניסיונות של יוסף, כולם מצביעים על המציאות היחידה האמיתית, מציאותו של בורא עולם.

קורות הפרשה

הפרשה פותחת, "וַיְהִי, מִקֵּץ שְׁנַתִּים יָמִים; וּפְרָעָה חָלַם, וַהֲנֵה עֶמֶד עַל-הַיָּאֵר". שנתיים אחרי פתרון החלומות של שר המשקים ושר האופים, פרעה חולם שני חלומות – שבע פרות רעות מראה, אוכלות שבע פרות יפות מראה, שבע שיבולים שדופות, בולעות שבע שיבולים בריאות ומלאות. פרעה מוטרד מאוד, מחפש פתרון אצל יועציו המרובים. שום פתרון אינו מניח את דעתו. המדרש מספר שהחל להוציא את יועציו להורג ורק אז פנה אליו שר המשקים וסיפר לו על העבד העברי – פותר החלומות, יוסף. פרעה שולח להביא את יוסף. יוסף פותר את חלומותיו ומגלה כי שבע שנות שובע מגיעות ואחריהן שבע שנות רעב כבד. הוא גם מציע לפרעה למנות אדם חכם שיציל את מצרים מאבדון. בעקבות כך, פרעה ממנה את יוסף להיות משנה למלך, יוסף נהיה שליט על כל מצרים, על פיו יישק דבר. יוסף השליט, צובר הון גדול, הוא נושא לאישה את אסנת בת פוטי פרע והיא יולדת לו את אפרים ומנשה.

בהגיע שנות הרעב, פוקד רעב גדול לא רק את ארץ מצרים, אלא את כל העולם כולו. השמועה על השבר במצרים מגיעה גם ליעקב והוא שולח את בניו מצרימה להביא מזון לביתו. כמו כל הבאים מצרימה, גם השבטים מגיעים אל יוסף לבקש מזון. הם משתחוים ליוסף, הוא מכיר אותם והם לא מזהים אותו. יוסף מתנכר להם ומאשים אותם שהם מרגלים. אחרי שלושה ימי מאסר של האחים כולם, יוסף משאיר רק את שמעון אצלו ושולח את האחים עם שקים מלאים בר, חזרה אל אביהם, במטרה להביא את אחיהם הקטן, בנימין. יוסף מצוה לשים בחשאי את כספם חזרה בשקיהם.

בדרך, האחים מגלים את הכסף באמתחתם, הם נחרדים ובאים לספר את כל המעשה ליעקב אביהם. לאחר שנגמר כל המזון שהביאו עימם, יעקב מבקש שילכו שוב למצרים. יהודה מתחייב בנפשו להשיב את בנימין חזרה אל יעקב. בבואם מצרימה, יוסף מצוה להכין סעודה ולהביאם אליו. בהיכנס האחים, יוסף רואה את בנימין, ונכנס לחדרו לבכות בסתר. אחרי הסעודה, יוסף מצוה להעמיסם בכל טוב ולשים בחשאי את גביע הכסף שלו באמתחת בנימין. האחים עוזבים את מצרים שוב.

שליח נשלח מאת יוסף לרדוף אחר האחים, כדי להשיב את גביע הכסף. האחים, שאינם יודעים דבר על גביע הכסף, מבטיחים כי מי שימצא הגביע אצלו יומת והם יהיו עבדים ליוסף. בהימצא הגביע אצל בנימין, קורעים האחים בגדיהם ובהנהגת יהודה, שבים חזרה אל יוסף. יהודה אומר ליוסף שכולם יהיו עבדים לו בעוון המעשה. יוסף שולל את האפשרות ואומר כי רק זה שהגביע היה אצלו יישאר והשאר יחזרו אל אביהם. הפרשה מסיימת ברגע מתוח וטעון של אי-ודאות מוחלטת.

הפרשה מעלה בפנינו בחינה גדולה בעבודה הרוחנית, בחינת האמונה והבטחון בבורא עולם. נושא הדורש מכל אחד מאיתנו התבוננות עמוקה. הפרשה מלמדת אותנו שיש רק תנועה אחת בבריאה. ישנו כח אחד שהפעיל, מפעיל ופועל את כל המעשים והמקרים השונים. אולם, כשנוגעים בנושא הבטחון בהשגחה העליונה, לעומת ההשתדלות המוטלת על האדם עצמו, עולות הרבה שאלות. ננסה ב"ה לזרות מעט אור על סוגיה זאת.

החלומות

אצל יוסף הצדיק, כל הסיפור מתחיל ומסתיים בחלומות – מחלומות הנעורים שלו שהורידו אותו אל הבור הראשון במדבר, עד החלומות שהעלו אותו מהבור במצרים, הישר אל כס המלוכה. לפני שנתבונן כיצד החלומות של פרעה מלמדים אותנו על עניין ההשגחה, ננסה לגעת רגע בטבעם של החלומות ולהבין איך כדאי להתייחס אליהם.

כתוב בזוהר הקדוש (פרוש הסולם, פרשת וישב), "כל החלומות שבעולם הולכים אחר פתרון הפה. ובארוה, שכתוב, כאשר פתר לנו כן היה. הרי שמתקיים לפי הפתרון. מהו הטעם, משום שיש בו, בחלום, שקר ואמת, לכן המלה של הפתרון שולטת על הכל,

שמכרעת אותו, אם לפי אמיתיותו או לפי השקר שבו, ולפיכך צריך החלום לפתרון טוב."

"מכאן שאין לאדם לומר חלומו רק לאדם שאוהב אותו, ואם לא אוהב אותו, הוא גורם לו רעה, שאם החלום מתהפך לדבר אחר, הוא שגרם להסתלק הוראת החלום האמיתית על ידי פתרונו."

דבר נוסף שלומדים מכל זה, כי בזמן השינה, שהוא זמן ירידה והסתלקות המוחין, דוקא אז מופיע החלום שהוא בגדר נבואה קטנה. דוקא בתוך החושך, נמצא האור. בן אדם שהולך לישון מפקיד את נפשו בידי הקב"ה, ממש מוסר את נפשו, "בידך אפקיד רוחי", וכך זוכה להמשיך את עבודת השם גם בשנתו.

באשר לחלומות שר המשקים ושר האופים שנזכרו בפרשה הקודמת, משיב להם יוסף, "הֲלוֹא לְאֱלֹקִים פְּתָרַנִּים--סִפְרוּ-נָא, לִי". הזוהר מפרש, "מהו הטעם שאמר כן? ואומר, כי כן צריכים לפתור החלום, לתלות הפתרון בהקב"ה. כי שם הוא קיום הכל ובו נמצא הפתרון", יש כח אחד מאחורי כל התמונות.

ההשגחה בפתרון החלום

נחזור לחלומות פרעה ולעניין ההשגחה. בבוקר שאחרי החלום, מסופר על פרעה, "וַיְהִי בַבֹּקֶר, וַתִּפְּעַם רוּחוֹ, וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא אֶת-כָּל-חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם, וְאֶת-כָּל-חֲכָמָיָה; וַיִּסְפֹּר פְּרֵעָה לָהֶם אֶת-חֲלֹמוֹ, וַאֲיֵן-פֹּתֵר אוֹתָם לְפִרְעֹה" - כל היועצים, החכמים והחרטומים של פרעה, לא הצליחו לפתור את החלומות. אלו לא היו אנשים פשוטים, כתוב בגמרא, "עשרה קבים כשפים ירדו לעולם תשעה נטלה מצרים" (מסכת קדושין). היו לחרטומים עצמות של מתים ועל ידם היו יודעים דברים רבים. פרעה עצמו הכיר את פעולתם של כל כוחות הטבע.

בפרושו על התורה, אומר רבנו בחיי, איך אפשר שלא יכלו חכמיו הגדולים וחרטומיו, להודיע לו פתרון החלום, ועוד שהדברים מוכיחים, שהם מרמזים בפרוש על שבע שנות שובע ושבע שנות רעב. כביכול, הפתרון פשוט לכל בר דעת ואילו חכמיו אמרו לו; שבע הפרות הטובות הן שבע בנות שייולדו לך ושבע הפרות הרעות הן שבע בנות שתקבור. שבע השיבולים הטובות הן שבע ממלכות שתכבוש ושבע השיבולים הרעות הן שבע ממלכות שימרדו בך.

ממשיך רבנו בחיי, הכל היה סיבה מבעל הסיבות יתעלה שסיכל עצתם והשיב אחור חכמתם כעניין שכתוב, "מְשִׁיב חַכְמִים אָחֹר, וְדַעְתָּם יִסְפֵּל" (ישעיהו מ"ד כ"ה). הקב"ה מנע מהם הפתרון כדי לסבב את פני הדבר, לתת גדולה ליוסף. כל המהלך היה בהשגחה להעלות קרנו של יוסף בעיני פרעה.

ממש כפי שלפעמים רגע אחרי מקרה שקרה לנו, אנו חושבים, הייתי צריך לומר כך וכך או לעשות או להגיב אחרת... צריך להפנים שאמנם מכל מה שעובר לנו חשוב ללמוד, אבל לחשוב שאני הייתי יכול לנהוג אחרת זה סותר את האמונה במסובב הסיבות ויש כאן ענין של כפירה בהשגחה.

מסר מההשגחה בחלום

יוסף ידע כי פרעה ועמו הרשעים כופרים בהשגחה ודעתם שכל מה שקורה בעולם מסוד ביד המקרה ותחת ממשלת כוכבי הלכת המנהיגים את העולם.

רבנו בחיי אומר, 'פרעה' אותיות 'העפר'. מתוך שהיה נמשך פרעה אחר הטבע והחומר ויסוד העפר, כנרמז בשמו, הראו לו מן השמיים שני חלומות מתוך שני היסודות הכבדים, שהם המים והעפר – שבע פרות עולות מיסוד המים, ושבע שיבולים צומחות מיסוד העפר. הרמז בהן לעניין שובע ורעב היה סימן להשגחה שיש על כל הברואים הגשמיים, והכל בדרך שבה נקבע עליהם בראש השנה. לא במקרה היה זה יום ראש השנה, היום בו יצא יוסף מן הבור, זה היום בו נגזר בשמיים הפרנסה של כל העולם.

כל זה היה מופת לפרעה מהבורא ית' בעניין ההשגחה, להודיע, כי הוא ית' המשגיח בעולם היסודות והנותן בו שובע ורעב, והוא השליט המושל על שבעה כוכבי לכת. בידו להגבירם ולהחלישם על פי השכר והעונש. כך היה צורך להודיע לפרעה, מפני שהיה עושה עצמו אלוה ויהיה אומר, "לִי יֵאָדָר, וְאֲנִי עֹשֵׂתִינִי" (יחזקאל כ"ט ג').

חלום פרעה

אומר הרב שיינברגר שליט"א, בחלום פרעה יש עניין של המספר שבע וזה דורש את תשומת לבנו. "וְאֵרָא, בְּחִלְמִי; וְהִנֵּה שֶׁבַע שִׁבְלִים, עֹלֹת בְּקִנְיָה אֶחָד--מִלֵּאֵת וְטֹבוֹת". 'קנה אחד', מראה ששבע השיבולים האלה זה בסה"כ גוף אחד. כמו במנורה של בית המקדש, שהיתה בנויה מקשה אחת. יש הרבה צורות – צורות הקנים, צורות הפרחים צורת הבסיס, אבל זה לא מחולק, הכל דבר אחד. זה מה שכתוב, "אֶל-מוֹל פְּנֵי

הַמְנוּרָה, יָאִירוּ שְׁבַעַת הַנְרוֹת" (במדבר ח' ב'). שבעת הנרות צריכים להאיר ככה שהכל יגיע לאחדות, שזה לא יהיה שבעה נרות, אלא יהיה כח של אחדות.

יוסף אומר לפרעה, "חֲלוֹם פְּרַעְהָ אֶחָד הוּא" – צריך לאחד את כל החלקים. "אֵת אֲשֶׁר הָאֱלֹקִים עָשָׂה, הַגִּיד לְפְרַעְהָ" – אומר יוסף. האלוקים גילה לך את הסוד של איך הוא עושה את הדברים, לא לפי מראית עין. למראית עין נראה כאילו כל הטבע פועל כאוסף של מרכיבים נפרדים. אולם למעשה יש רק כח אחד משגיח שמניע את כל ההיבטים והגילויים השונים בטבע.

כל הפותרים הסתכלו על מראית עין. הם טעו בעניין ההשגחה. לא היה להם מושג. למעשה בפרשת החלומות גם פרעה שם את עצמו ללעג. הוא זה שהכריז על עצמו אלוק, "לִי יֵאָרִי, וְאֲנִי עֲשִׂיתָנִי" (יחזקאל כ"ט ג'), איזה אלוק זה שיש לו חלומות והוא צריך להיעזר בקטנים ממנו לפותרם?

כתוב, "הִיַעֲשֶׂה-לוֹ אָדָם, אֱלֹהִים; וְהָמָּה, לֹא אֱלֹהִים" (ירמיהו ט"ז כ'). הפסוק צוחק על עובדי אלילים. אתה יצרת את האלוהים הזה ואח"כ אתה מבקש ממנו עזרה ומשתחוה אליו. כתוב, שעובדי האלילים יודעים שיש בורא עולם, אלא הם קוראים לו ה'אלוק של כל האלוקים'. הפסל הוא אמצעי תקשורת להתקשר עם המנהיג הגדול, האלוקים האמיתי. הם אינם יכולים לפנות למלך הגדול, המלך הקטן כן יבין אותם והוא שואב את הכוח מהאלוק הגדול. זאת אומרת, אין השגחה ישירה של בורא עולם. יש השגחה של כוחות, אנרגיות, מזלות, כוכבים וכו'. השרים של פרעה מחפשים את הפתרונות לחלומות בכוחות האלו.

מספר הרב שיינברגר שליט"א, פסיכיאטר גדול אמר שאפילו המשוגעים הכי גדולים, יש להם הגיון בתוך השגעון שלהם. אותו פסיכיאטר נכנס לבית משוגעים אחד ושאל את החולים, מי אתה? אחד אמר, אני המשיח, אחד אמר, אני הרבי מלובביץ', אחד אמר שהוא מלך העולם, אבל אף אחד לא אמר שהוא אלוקים. איך פרעה, המשוגע הכי גדול בעולם, אומר שהוא אלוקים? בעצם, הוא לא אומר כך. הוא אומר, אני מייצג את הבורא ויש לי כל כך הרבה כוחות אנרגיה, שאני יכול לעשות את עצמי. באמת, היה להם הרבה כוחות בעבודה זרה, כוחות ממשיים. הקב"ה עושה שיהיה מקום לטעות. כאשר אנשים מאמינים בדבר אחד, אז כל אחד נותן את החלק של הכח שלו

לאותו הדבר, עד שבקיבוץ כל הכוחות כולם, מקבל הדבר כח. השקר מתחזק מזה שמאמינים בו.

פרעה אומר ליועציו, עכשיו כשאני קצת נחלש, אז אתם תבואו לחזק אותי, אתם צריכים לתת לי כח. הפתרון של היועצים אמר, יהיו לך שבע בנות ואחרי כן תשכל שבע בנות, זה אכן מראה על חולשה. היועצים אמרו לו, בעקיפין, כן, אתה חלש.

פתרון יוסף

יוסף לא הולך לכוחות המאגיים, לא למזלות ולא נרגיות. הוא אומר לפרעה, דבר ראשון אתה צריך לדעת, הפתרון שלך זה לא איפה שאתה נמצא. הפותרים פתרו לך ממקום שאתה והם נמצאים. הפתרון האמיתי בא מהמקום, "אֲשֶׁר הָאֱלֹקִים עֹשֶׂה, הִרְאָה אֶת-פְּרֹעֶה", משם בא החלום והפתרון. יוסף אומר, "חֲלוֹם פְּרֹעֶה אֶחָד הוּא", יש אחד, יחיד ומיוחד שהוא שולט בכל העולמות, והוא ממציא כל הנמצאים, הוא משגיח ופועל, ועושה את כל המעשים כולם, היה, הווה ויהיה, ולא השתנה, לא משתנה ולא ישתנה – זה הכוח של הכוחות כולם. זה השם אלוקים. זה החידוש. זה מראה של אחדות. ההשגחה באה מהאחד.

הקץ תלוי בקב"ה

כתוב במדרש הזוהר הקדוש על הפרשה, "קץ שם לחושך". אומר הבעל שם טוב שכל זמן שיצר הרע בעולם, אופל וצלמוות בעולם. דיברנו כבר בפרשות הקודמות, כי בעת שבירת הכלים נפלו ניצוצות קדושה אל מדור הקליפות וצריך האדם להעלותם ולבררם מדומם לצומח, חי ומדבר. יש בירור בכל דבר על מנת להוציא את ניצוץ הקדושה שבתוך הקליפה. זוהי התכלית של העבודה של איש ישראל, בתורה, במצוות ובכוונות האכילה.

אומר הבעש"ט, "בכל ניצוץ יש קומה שלמה של רמ"ח אברים ושס"ה גידים (רוחניים) וכשהוא בשבי הקליפה, הוא בבית האסורים, שאינו יכול לפשוט ידיו ורגליו, כי אם ראשו על כרעיו ועל קרבו. מי שיכול בטוב מחשבתו וכוונתו להעלות הניצוץ הקדוש מצומח לחי מדבר, הוא מוציא לחירות, ואין לך פדיון שבויים גדול מזה. בפרט אם בן המלך בבית האסורים. אמנם כל זה הוא בדין ומשפט עליון, אשר, קץ שם לחושך –

עד מתי יהיה בבית האסורים, ואימתי יזכה לצאת לחופשי, וע"י מי יהיה היציאה לחירות".

כתוב באיוב, "קץ, שם לחושך, ולכל-תכלית, הוא חוקר: אֶבֶן אֶפֶל וְצִלְמוֹת" (איוב כ"ח ג'). אומר רבנו בחיי, "כל דבר ודבר שיוצא מפי הקב"ה, בקצבה הוא יוצא. אפילו הגשמים בקצבה הם יורדים, שהוא קוצב לבריות בראש השנה, וכשישראל זוכים, יורדים על הצמחים ועל האילנות וכשהם חוטאים, הם יורדים על המדבריות ועל הימים. זהו שאמר, "קץ שם לחושך", קץ נתן ליציאת מצרים שנאמר, "וַיְהִי, מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה, וְאַרְבַּע מֵאוֹת, שָׁנָה; וַיְהִי, בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה, יָצְאוּ כָּל-עֲבָאוֹת ה', מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם" (שמות י"ב מ"א), קץ נתן ליוסף לצאת מבית האסורים". אותו כח אחד משגית הוא זה ששם גבול וקץ לכל תופעה בחיינו. הכל קורה במדויק, לא רגע אחד קודם ולא אחד אחרי, בדיוק בזמן.

בטחון בשם

אחרי שאנו מבינים את זה, אפשר להתבונן בענין הבטחון בשם. כולנו יודעים שיש זמנים של חושך בחיים של האדם, בחיים של העולם. אבל מגיע הזמן של סוף החושך, "קץ שם לחושך". המילה 'קץ' מגיעה גם משורש 'קיצה' שזה התחלה. יש גבול לחושך בעולם. יוסף הצדיק נכנס למציאות של חושך, צדיק יסוד עולם מוצא את עצמו במקום הכי חשוך, בבור במצרים. מי שם אותו שם? הקב"ה. זאת כדי ללמד אותנו שיעור על בטחון בשם.

אומר הבעש"ט, "כל העניין של שהייתו של יוסף בבור זה לפתח באדם את מידת הביטחון. ישועת השם תלויה במידת הביטחון שיש לאדם, שהשם הוא המושיע". אומר אור החיים הקדוש, "פרעה חלם את החלום הזה שנתיים, כל לילה חלם ובבוקר שכח. רק כאשר יוסף היה שלם במידת הבטחון בשם, אז פרעה זכר את חלומו. אם האדם בוטח בטחון שלם, מיד מגיעה הישועה".

ממשיך הבעש"ט ואומר, "כי יש 'בוטח', מבטיח ומובטח'. 'הבוטח' זה אותו אדם שבוטח, 'המבטיח' זה בורא עולם שמבטיח לנו את כל שפעו, ו'המובטח' זה הסיבה שעל ידה תבוא הטובה. למשל, 'המבטיח' זה השם ית', מבטיח לאדם שאם ילך בדרכיו ייתן לו את הפרנסה. 'הבוטח' זה האדם שהולך בדרכי השם ובוטח שהשם ייתן

לו את הפרנסה. 'המובטח' זה אותה העבודה וההשתדלות שעושה אדם בעולם הזה, אף על פי שיודע, שהפרנסה היא מאת השם".

מסביר הבעש"ט, "שהאדם הבוטח בהשם, אבל גם בוטח באותה השתדלות שעושה, זה עדיין לא עיקר האמונה". העיקר זה להאמין בשם ית' ולא בשום סיבה אחרת, לא בעבודה, לא בבוס, לא בכשרון וכו'. אדם צריך להאמין שהשם ית' גזר לו מידה מסוימת של פרנסה ובשל כך גלגל לו עבודה מסוימת. אבל אם העבודה הזאת לא תצליח, הפרנסה תבוא ממוקום אחר. זאת דרגה גבוהה מאוד באמונה, דרגתם של צדיקים. צריך לדעת מה המדרגה הכי גבוהה ולשם לחתור.

לכן כתוב, "פְּרוּף הַגֶּבֶר, אֲשֶׁר יִבְטַח בָּהּ; וְהָיָה ה', מִבְּטָחוֹ" (ירמיהו י"ז ז'). האיש שבוטח בשם, אז השם הוא גם מבטחו. כתוב בתהילים, "אֲשֶׁר־יִבְטַח בְּיְהוָה--אֲשֶׁר-שָׁם ה', מִבְּטָחוֹ; וְלֹא-פָנָה אֵל-רְהָבִים, וְשָׁטִי כְזָב" (תהילים מ' ה'). אומר מדרש רבה, זה יוסף, בשביל שאמר לשר המשקים "זכרתני והזכרתני", נתוספו לו שתי שנים. יוסף נשאר עוד שנתיים בכלא בגלל שבטח בשר המשקים, 'רהבים ושטי כזב'. היציאה מהכלא, מהמוקום הנמוך, מהייסורים, תלויה באמונה שלמה. השם ית' לבד עושה את הכל, להאמין בזה, אומר הבעש"ט, זה מדרגה גבוהה מאוד.

בכדי לצאת מהמקומות הלא טובים, הכוחות שלנו צריכים לפנות רק לכיוון אחד, הקב"ה. אמרו חז"ל, אין רע יורד מלמעלה. מה שנתפס אצלנו כרע זה צרופים לא נכונים של האותיות, של הכלים. כמו שראינו את ע"ר, בכור יהודה, שעשה ר"ע בעיני השם. אומר הרב שיינברגר שליט"א, ער, איזה שם יפה, מה הוא עשה עם זה? הפך את זה לרע, העבירה הכי גדולה, השחתת זרע לבטלה. ח"ו לוקחים את השפע והופכים אותו לפשע. לוקחים את הענג והופכים אותו לנגע. רק בבטחון מלא ואמונה בשם, אפשר להפך את הצרופים של האותיות לטובה. "ישועת השם כהרף עין", מה שנראה כמו מצב בלתי אפשרי, לעיתים מצב של שנים, יכול ברגע להשתנות. מה שיגמור את החושך זה רק אמונה שלמה.

סתירה במדרש

נשארה בכל זאת סתירה במדרש שהזכרנו. אם יוסף נענש על כך שבטח בשר המשקים, אז מדוע המדרש מביא עליו את הפסוק, "אֲשֶׁרִי הַגָּבֵר -- אֲשֶׁר -- שָׁם ה', מִבְּטָחוֹ; וְלֹא-פָנָה אֶל-רְהָבִים, וְשָׁטִי כְזָב?" כביכול, יש כאן סתירה.

אומר ה'בית לוי', "מה חטא הוא זה שהשתדל יוסף אצל שר המשקים להשיג ממנו טובה, הלא חייב אדם לעשות כל אשר בידו כשהוא נתון בצרה, ואין זה כלל סתירה לבטחון. אלא שיוסף היה כל כך מופלג במידת הבטחון, עד שלעולם לא רצה בשום השתדלות של בשר ודם, כי אם שם כל מבטחו בהשם ית'. לפיכך הוא עצמו ראה את הדבר לחטא וקיבל עונש על עצמו".

אומר הרבי מאמשינוב, "כתוב בסוף הפרשה הקודמת "וְלֹא-זָכַר שֶׁר-הַמְּשָׁקִים אֶת-יוֹסֵף, וַיִּשְׁכַּחְהוּ" - יש כאן כפילות בלשון, אם "ולא זכר", הרי מסתבר כי "וישכח" אלא, שיוסף הצדיק נמלך מיד בדעתו, שעשה מעשה רע, בפנותו אל בשר ודם בהשתדלות, והתפלל לפני השם ית' שישכח שר המשקים את העניין, למען לא יפיק תועלת מהשתדלותו. שר המשקים לא זכר את יוסף, משום שיוסף פעל להשכיח ממנו את כל העניין". יש לנו אפשרות לתקן בכל רגע מחדש. ברגע שזכינו בדעת חדשה, ברגע זכינו בהתחדשות האמונה, אפשר לשנות את כל המהלך של חיינו.

סוף דבר

אז איך בעצם עושים את זה? איך בוטחים בהשגחה? איך מתחזקים בבחינת הבטחון? ראשית חייבים להבין שאין דרך אחת ואין פתרון מוכן ומהיר. כל אחד מאתנו חייב לברור לעצמו דרך. כמובן, במסגרת של התורה והספרים הקדושים. יש שיעורים, יש מורי דרך, יש את הניסיונות עצמם - מתוך כל זה, כל אחד מפלס את דרכו באמונה, כמו שאמרנו, צריך ללמוד מהי המידה השלמה של הבטחון, מידתם של הצדיקים - כמו רבי שמעון בר יוחאי, כמו רבי חנינא בן דוסא ורבים אחרים - כך תהיה לנו נקודת אחיזה וכיוון, לאן אנו מחויבים להגיע. בע"ה, שנזכה להתחזק באמונה, ולעלות מעלה מעלה, במדרגות הבטחון, עד כי נזכה להיווכח כי באמת הכל אחד, הכל זה רק הקב"ה.

השיעור מוקדש לרפואת יוסף בן יונה, יעל בת רבקה, רחל בת נסריה, דנה בת רותי, בתוך כלל חולי עמו ישראל

השעור מוקדש לעילוי נשמת גילה בת רחל ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.

"וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנַתִּים יָמִים" (מא,א)

רבותינו הן בזוהר והן במדרש פתחו דרשתם לפרשה בפסוק (איוב כח, ג) "קץ שם לחושך ולכל תכלית הוא חוקר". ונאמר ע"ז במדרש כאן: "זמן נתן לעולם כמה שנים יעשה באפילה". דבר אחר: קץ שם לחושך, זמן נתן ליוסף כמה שנים יעשה באפילה בבית האסורים, כיון שהגיע הקץ חלם פרעה חלום.

ובודאי הורונו חכמינו מוסר השכל ולקח בחיים חיותינו. ובכך, מה רצו חכמינו ללמדנו בזה. ויבואר עפ"י מעשה ששמעתי מאדוני אבי רבי בן ציון רז שליט"א.

מלך אחד ביקש מאת פני יועצו הפרטי אשר היה מאד מחכים את המלך: "תן לי דבר שיועיל לי בכל עת". נענה היועץ, וביום השלישי הופיע וטבעת בידו, עליה היה חקוק אותיות ג. ז. י. הגישו ברוב כבוד למלך. התבונן המלך ושאל "מה פשרם של אותיות הללו". הרים היועץ עיניו ואמר למלך, אדוני המלך הנך שולט על המדינה ועל אזרחיה, שם לב על שכנות המדינה אם לשלום אם למלחמה. יתכן שתהיינה למלך דאגות ויתכן שגם תהיינה הצלחות. ובודאי לא בהצלחות מסתיימת אחריותו של אדוני המלך, ולא הדאגות צריכות לעצור בעד המלך. ובכל מצב, המלך הלא צריך לחשל עצמו ולהלוך ברוח נדיבה ובעוצמה. ובכך כאשר אדוני המלך יודע כי ההצלחות תעבורנה, וגם הדאגות תחלופנה, בכך יתחזק אדוני המלך. ובכך, זה פשר אותיות גז"י – "גם זה יעבור" והיה בהיות אדוני בשיא ההצלחות – ידע "גם זה יעבור!" ובהיותו בדאגות – יבין "גם זה יעבור!"

בך כל אנוש ויציר חומר, יש לו הצלחות וישנם גם כן קשיים בחיים, ולא ש"החיים קשים" אלא יש "קשיים בחיים", ושמא יחשוב: "אוי, מה יהיה עימי", כגון חשוכי בנים, או רווקים, או סובלי חולי, וחסרי ממון וכו' וכו'. לזה נדע לנו כלל: "קץ שם לחושך!" זמן נתן האל כמה זמן יהיה עולם באפילה. כמו כן אנחנו, עלינו לידע, משברי החיים – יחלפו יעברו ויבוא טוב. ולא נשארים כך, וגם אין נתקעים בזה העולם, אלא "דור הולך ודור בא", ועולים לעולם שכולו טוב, עולם נצחי. וחבל לבלות החיים כאן בדאגה, כדאי להעבירו בטוב ובתקוה. קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך.

"וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנַתִּים יָמִים" (מא,א)

נאמר בבראשית רבה פט, ג: 'אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו' – זה יוסף, 'ולא פנה אל רהבים' – על ידי שאמר לשר המשקים 'זכרתני והזכרתני' נתוסף לו שתי שנים. מפורסמת השאלה, שהרי דברי המדרש לכאורה סותרים מניה וביה: בתחילה כתוב שיוסף "שם ה' מבטחו", ומיד אחרי כן כתוב שעל חסרון הבטחון בה', שפנה אל שר המשקים בבקשה שיזכרהו, נענש להשאר במאסר שנתים נוספות!

ותרץ הרבי ר' יצחק מוורקי, שהנה מעשה היה ברבי ר' אלימלך מליז'נסק, שפעם הלך לעשות "תשליך" בראש השנה, והמנהג כשעושים תשליך לרוקן את הכיסים, כביכול משליכים משם את החטאים.

כשסיים ר' אלימלך "לרוקן" את כיסיו, ראה את תלמידו מהלך סביבו ומחפש משהו על הרצפה.

שאל אותו רבי אלימלך: "מה אתה מחפש?" והתלמיד הסביר: "אני מחפש את העבירות של הרבי, שכן, מה שאצל הרבי נחשב עבירה – לי יחשב כמצוה!".
אתן לכם דוגמא קטנה, מהי "עבירה" אצל הרבי ר' אלימלך:

פעם אחת ראוהו תלמידיו כשמצב רוחו לא טוב. שאלוהו: "מה קרה, רבנו?" והוא סיפר: "עברתי היום עבירה. דברתי אחרי 'הודו', באמצע 'פסוקי דזמרה'".

למה הוא דיבר? בא אליו איש אחד ואמר שאשתו מקשה ללדת, והוא שאל אותו את שמות האשה ואמה כדי שיוכל להתפלל עליה, וברך אותו שיהיו בריאים, האם והתינוק.

אמרו לו התלמידים: "רבי, הרי לא סתם דברת, ודאי יש להקל בדבורים כאלו שהם לצורך הצלת נפשות!"

אך ראו שעדיין לא נחה דעתו: סוף כל סוף אלו דיבורים, והוא דיבר אחרי 'הודו'. אמרו לו: "רבי, אתה הרי מתפלל נוסח ספרד".

בנוסח אשכנז באמת אומרים 'ברוך שאמר לפני הודו'. אבל אתה מתפלל נוסח ספרד. ו'ברוך שאמר' אומרים אחרי הודו, כך שעוד לא אמרת 'ברוך שאמר'.

. אמר רבי אלימלך: "נכון, אבל לפי נוסח אשכנז הודו זה אחרי 'ברוך שאמר', כבר אסור לדבר". זו היתה עבירה של הרבי, רבי אלימלך.

מזה אתה מבין כמה גדול היה האיש. אם זה נקרא עבירה, מה כבר היתה מצוה!?

לפי זה, אומר רבי יצחק מוורקין, אם רואים שבאים בטענה ליוסף הצדיק על כך שאמר לשר המשקים "כי אם זכרתני והזכרתני", ומענישים אותו בשנתים מאסר – בהכרח שהיה מושלם במדת הבטחון בה', והיה "שם מבטחו בה". ממילא יתכן שתהיה עליו טענה גם על חסרון כה מועט בעבודת הבטחון, עליהם נענש בשנתים נוספות בבית הסהר.

"וְהָיָה מִן-הַיָּאָר עֲלֵת שֶׁבַע פְּרוֹת יְפוֹת מְרָאָה" (מא,ב-יט)

מובא בספר "צבי ישראל": כאשר מתארת התורה את חלום פרעה, הפסוק מציין, הן לגבי הפרות יפות המראה והן לגבי הפרות הרעות, שהן עלו "מן היאר".

אולם כאשר פרעה עצמו מספר את חלומו, רק לגבי הפרות יפות המראה הוא מציין כי עלו "מן היאר", אולם כשהוא מספר על הפרות הרעות הוא נמנע מלומר זאת. מדוע? אומרת הגמרא (סנהדרין לט ע"א): "אמר ליה ההוא אמגושא לאמימר: מפלגך לעילאי – דהורמיז, מפלגך לתתאי – דאהורמיז.

אמר ליה: אם כן היכי שביק ליה אהורמיז להורמיז לעבורי מיא בארעיה?

"הגוי לא מאמין בכחו השלם והמוחלט של הבורא. לפי אמונתו הכוזבת לא יתכן שבורא אחד יברא את כללות הבריאה – הן את הטוב והן את הרע, אלא יש בורא אחד לטוב ובורא אחר לרע. לכן אמר ה"אמגושא", המכשף, לאמימר: אני יודע בכשוף שמחציך ומעלה – הוא של השד "הורמיז", ומחציך ומטה – של הקב"ה. כלומר, כיון שהחלק העליון והתחתון באדם הם שני חלקים שונים – זה טוב וזה רע, כל אחד נברא על ידי בורא אחר.

ועל כך עונה לו אמימר: אם כן איך מסכים הורמיז שכל הצנורות של העכול יעברו דרכו, בחלק העליון של האדם, והלא גם לפי דעתך הכוזבת צנורות אלו שייכים לקב"ה... ולפי זה יש לפרש את דברי פרעה.

המצרים האמינו שהיאור הוא אלוה, וממילא לא יכלו להאמין שהן הפרות הטובות והן הפרות הרעות יצאו כולן מן היאור.

ולכן כשפרעה מספר את החלום, הוא אומר "והנה מן היאר עלת שבע פרות בריאות בשר", אבל הפרות הרעות "עולות אחריהן" אבל בודאי לא "מן היאר עולות", כי היאור שברא את הטוב – בודאי לא ברא את הרע. רואים מפה שלמרות שפרעה אכן חלם שגם הפרות הרעות עלו מן היאור, כיון שזה לא מתאים לאמונתו שנה וסיפר משהו אחר.

בכך רצה לומר: "על תבלבל אותי עם עובדות"...

וְהִנֵּה מִן-הַיָּאֵר עֹלֹת שֶׁבַע פְּרוֹת יְפוֹת מְרֵאָה" ... (מא,ב-יט)

והנה מן היאר עלת שבע פרות יפות מראה... והנה שבע פרות אחרות עלות אחריהן מן היאר רעות מראה... וידבר פרעה אל יוסף בחלמי הנני עמד על שפת היאר. והנה מן היאר עלת שבע פרות בריאות בשר... והנה שבע פרות אחרות עלות אחריהן דלות ורעות תאר מאד

מובא בספר "צבי ישראל": כאשר מתארת התורה את חלום פרעה, הפסוק מצייין, הן לגבי הפרות יפות המראה והן לגבי הפרות הרעות, שהן עלו "מן היאור". אולם כאשר פרעה עצמו מספר את חלומו, רק לגבי הפרות יפות המראה הוא מצייין כי עלו "מן היאור", אולם כשהוא מספר על הפרות הרעות הוא נמנע מלומר זאת. מדוע?

אומרת הגמרא (סנהדרין לט ע"א): "אמר ליה ההוא אמגושא לאמימר: מפלגך לעילאי – דאהורמיז, מפלגך לתתאי – דאהורמיז. אמר ליה: אם כן היכי שביק ליה אהורמיז להורמיז לעבורי מיא בארעיה?"

הגוי לא מאמין בכוחו השלם והמוחלט של הבורא. לפי אמונתו הכוזבת לא יתכן שבורא אחד יברא את כללות הבריאה – הן את הטוב והן את הרע, אלא יש בורא אחד לטוב ובורא אחר לרע. לכן אמר ה"אמגושא", המכשף, לאמימר: אני יודע בכשוף שמחציך ומעלה – הוא של השד "הורמיז", ומחציך ומטה – של הקב"ה. כלומר, כיון שהחלק העליון והתחתון באדם הם שני חלקים שונים – זה טוב וזה רע, כל אחד נברא על ידי בורא אחר. ועל כך עונה לו אמימר: אם כן איך מסכים הורמיז שכל

הצינורות של העיכול יעברו דרכו, בחלק העליון של האדם, והלא גם לפי דעתך הכוזבת צינורות אלו שייכים לקב"ה..

ולפי זה יש לפרש את דברי פרעה. המצרים האמינו שהיאור הוא אלוה, וממילא לא יכלו להאמין שהן הפרות הטובות והן הפרות הרעות יצאו כולן מן היאור.

ולכן כשפרעה מספר את החלום, הוא אומר "והנה מן היאור עולות שבע פרות בריאות בשר", אבל הפרות הרעות "עולות אחריהן" אבל בודאי לא "מן היאור עולות", כי היאור שברא את הטוב – בודאי לא ברא את הרע.

רואים מפה שלמרות שפרעה אכן חלם שגם הפרות הרעות עלו מן היאור, כיון שזה לא מתאים לאמונתו שנה וספר משהו אחר. בכך רצה לומר: "אל תבלבל אותי עם עובדות"...

"וַיִּסְפֹּר פְּרַעְהָ לָהֶם אֶת-חֲלֹמוֹ, וַאֲיֵן-פֹּתֵר אוֹתָם לְפְרַעְהָ" (מא,ח)

פרעה חולם חלום שמטריד את מנוחתו, החולם חוזר על עצמו במשך זמן מסוים ופרעה לא מוצא מנוח לנפשו עקב החלום, הוא מבקש את עזרת

חרטומי מצרים בנושא והתשובות שלהם לא מספקות, הוא לא מגלה להם שמדובר בחלום אחד והם מתייחסים לנושא כאילו מדובר בשני חלומות והם רק מנסים לבטל את חלומו של פרעה, 7 בנות אתה מוליד 7 בנות אתה קובר, 7 מדינות אתה כובש 7 מדינות מורדות בכך, פרעה מבין שמדובר בחלום ושמשמייים מנסים להעביר לו מסר, לא הגינוי שהוא יהיה מוטרד בחלום שיאמר לו כמה ילדות יהיו לו, הוא לא היחיד שנולדות לו בנות 7 בנות זה הגיוני באותם ימים מה הוא שונה מאחרים?

ואז מגיע יוסף הצדיק, מה גרם לפרעה לשמוע את הפתרון שלו?

יוסף פותר את חלומו של פרעה המילה פותר היא אותיות תופר כפי שמסביר "הבן איש חי", דבר ראשון יוסף תופר את שני החלומות ומציג לפני פרעה שמדובר בחלום אחד מה שהחרטומים לא ידעו לאמור לפרעה, דבר שני הוא מציג בפניו את התמונה המלאה, למה החלום מה הוא בא לסמל והכי חשוב מה הפתרון, יוסף אמר את הדברים בזכות חסדי הבורא שדאגו שהוא יבין את החלום, אבל פרעה שלא מבין שרוח הקודש מדברת מפיו של יוסף, הדברים מבחינה הגיונית היו נשמעים נכונים,

יוסף לא רק שהציע לאסוף את התבואה הוא הסביר לפרעה גם אייך לשמר את התבואה, באותם ימים לא היו מקררים ואומנם אפשר לאסוף תבואה אבל השאלה אייך לשמר אותה?

יוסף היה בקיא בהנדסת מזון ופירט בפני פרעה את צורת האחסון מה שגרם לפרעה למנות אותו למשנה למלך, הוא הבין שמדובר באדם רציני ביותר, הוא לא ניסה לבטל את חלומו של פרעה כמו החרטומים, הוא נתן לו את התחושה הנכונה. גם בחיי היום יום שאדם מוטרד מנושא מסוים הוא ניגש ושואל שאלת רב, הרב מציג בפניו את התמונה המלאה של הבעיה שלו וגם מציע לו פתרון.

אדם יכול לבוא לרב ולבקש את ברכתו ועצתו בכך שהוא יזכה בקרוב להיפקד בבנים לעבודתו השם יתברך, אותו אדם שבא לרב לקבל את עצתו ושמדובר בתלמיד חכם וראה שמייס הוא חייב לעשות כל מה שהרב אומר כדי שהדבר יצליח, ואז אותו אדם מקבל את ברכת הרב והוא אומר לו שהוא צריך לקבל את השבת שעה אחת לפני הזמן, שעה לפני הדלקת נרות שביתו יהיה מוכן כאילו עכשיו זמן הדלקת נרות. נשאלת השאלה מה הקשר בין קבלת שבת לזה שאישתו תפקד?

אז לא תמיד הדברים מובנים, הרב כמו יוסף "תופר" לנו את התמונה המלאה של החיים שלנו ועל פי זאת הוא נותן לנו את העצה, שאדם מקבל את השבת שעה לפני הזמן הוא מביא ברכה גדולה לביתו, שמקבלים את השבת שעה לפני הזמן, הדבר משפיע ישירות של שלום הבית פחות מריבות ומחלוקות, ושאדם פחות כועס ורגוע נפשית הדבר משפיע על הבריאות שלו וכמובן על יכולת הפריזן של אשתו ושלו, כי שאדם למשל אוכל שהוא כועס או בלחץ הדבר מהווה סכנה גופנית בשבילו, לעומת זאת שהוא אוכל בנחת ובישוב הדעת האוכל יותר ערב לו ומתעכל בגופו בצורה טובה ומועיל לו.

וכדי ל"פתור" בעיות בחיים ולזכות לראות ישועות רבות מומלץ לקבל את השבת שעה לפני הזמן ורבים שפעלו בדרך זאת זכו לראות ישועות.

כי שאדם מכניס את השבת בלחץ והכול אצלו מאורגן בדקה ה-90 הוא מגיע מותש לשבת ולא רגוע ודבר משפיע על שלום הבית שלו ועל חינוך הילדים שלו, ומי שרגיל לקבל את השבת בכזה "לחץ" הוא גורם לחלילה לחוסר שלום בית גם אצל הילדים

שלו, כי הם יתחתנו והם יהיו רגילים גם לקבל את השבת בלחץ, ולכן בדרך זאת של קבלת השבת מוקדם יותר ההשפעה היא לתווך ארוך, וניתן לפתור בעיות רבות בחיים בזכות קבלת שבת מוקדמת.

”וַיְדַבֵּר שֵׁר הַמְּשָׁקִים” (מא, ט)

בספר שער בת רבים הקשה: מדוע שר המשקים הביא את יוסף אל פרעה, שהיה הולך שר המשקים בעצמו ואומר ליוסף חלמתי חלום על פרות שעולות מן היאור וכו' ועכשיו תפתור לי אותו, ולוקח את הקרדיט לעצמו??? (ואין לתרץ ששר המשקים אהב את יוסף, שהרי כתוב במדרש שהוא אמר "ושם איתנו (בבית הסוהר) נער עברי עבד לשר הטבחים" נתכון להשפילו שהוא ילד, ויהודי, והוא עבד בזוי).

וביאר על פי משל כי פעם המלך ישב במסיבה ושאל מהו הדבר החשוב והיקר ביותר, אחד ענה האשה והילדים, וחברו ענה הממון, והשלישי אמר כבוד וגדולה, עד שקם החכם ואמר "המלך" וכולם הסכימו לדבריו.

לימים נסע אותו חכם לכפר נידח, הסב בחברת הכפריים לכוס משקה ואמר להם היודעים אתם מהו הדבר החשוב ביותר?? "המלך" הוא הדבר. פרצו כולם בשחוק ויאמרו "היין, היין הוא החשוב מכל" הנה כי כן אלה גם אלה צדקו. החכמים בהינם ערך המלך הוא החשוב והנכבד בעיניהם, אך האיכרים שכל מגמתם היא כוס היין – אין חשוב להם ממנה.

ועל כן לא הרי פתרון חלום של אחד העם כפתרון חלומו של מלך ולא הרי פתרון חלום של שר כפתירתו של חלום המלך, וזהו שאמר הפסוק ואין פותר אותם לפרעה דהיינו הפתרון נכון לגבי כל אחד אך לא לגבי פרעה המלך, ומשכך אפילו אם היה בא שר המשקים אל יוסף היה יוסף פותר לו כמו החרטומים, אבל כשידע שזהו חלום של מלך הרי שצריך להתייחס אליו אחרת בפתרון החלום.

”וַנַּחֲלֵמָה חֵלוֹם” (מא, יא)

ההתייחסות אל החלומות בדרך כלל הריהי כאל דברי שוא אשר אין בהם ממש, כפי שנאמר "חלומות שוא ידברו".

בספר "דרך שיחה" מובא שבאחד הימים שאל יהודי את בעל ה"קהילות יעקב" מדוע כתוב: "חלומות שוא ידברון", והנה הוא חלם שאחיו מת, ולאחר זמן התברר לו שאכן בדיוק באותו לילה מת אחיו?

והשיב לו, שדומה הדבר לאחד שנקרא "שקרן", אולם אין זה נכון לומר שאף פעם איננו מוציא אמת מפיו, הלא כאשר הוא רעב ואומר שברצונו לאכול – הוא דובר אמת... אלא שכוונת הדברים היא שהוא רגיל לשקר, ולא שכל דבריו הם דברי שקר וכזב.

גם בענין זה – חלומות שווא ידברון ואי אפשר לסמוך עליהם, אבל בודאי שיתכן שיש בהם אמת מפעם לפעם!

"וַיִּשְׁלַח פְּרַעְיָה וַיִּקְרָא אֶת-יוֹסֵף וַיְרִיצֵהוּ מִן-הַבּוֹר וַיַּגִּלַּח וַיַּחְלֶף שְׂמֹלֶתוֹ וַיָּבֵא אֶל-פְּרַעְיָה" (מא,יד)

רמז יש כאן, אומר ה"מיקרי דרדקי", למעשה התשובה של האדם. אמרו חז"ל (יומא פו ע"ב): העושה תשובה מיראה – זדונות נעשין לו לשגגות, והעושה תשובה מאהבה – זדונות נעשין לו לזכויות.

כאשר האדם עושה תשובה מאהבה, הקב"ה "מחליף את שמלתיו" לגמרי, ומעתה אין עליו מלבושים של חטא ועוון כלל, אלא הוא עטוף כולו בלבוש של זכויות.

רמז לדבר: "ויחלף שמלתיו", "ויחלף" – ראשי תבות: "לא פשעי ולא חטאתי ה'" (תהלים נט, ד). כשאדם עושה תשובה "מריצים אותו מן הבור", ו"מחליפים שמלותיו", ואם תשובתו היא תשובה מאהבה, או אז אין עליו "לא פשעי" –

"אֵת אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עָשָׂה הַגִּיד לְפְרַעְיָה." (מא,כה)

סיפר אחד מיקירי ירושלים: ביום כ' כסלו תשכ"א, הגיע הרה"ק כעל ה"שפע חיים" מצאנז זי"ע להשתתף בהלווייתו של הגה"ק רבי צבי פסח פראנק זי"ע ראב"ד ירושלים, ולאחר מכן זכינו, המתפללים בבית המדרש "היכל צבי" בבתי וורשא, לביקורו של הרבי בביהמ"ד, שנחנך מספר חודשים לפני כן.

הרבי ערך שולחן "לחיים" בביהמ"ד והיכן שנפתח החומש כדרכו בקודש, פתח ואמר דברי תורה. ויצא הפסוק הנ"ל: "את אשר האלקים עושה הגיד לפרעה", והסביר על פי

מה שפירש אביו הרה"ק מרודניק זי"ע, את התרגום על הכתוב "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם" – ואילן דיניא די תסדר קדמיהון", דהכוונה, דהדינים והמשפטים יסדר וישים הקב"ה כלפי הגויים ואומות העולם ולא על ישראל ח"ו...

וזהו הרמז כאן: "את אשר האלקים עושה" – אלקים הוא מדת הדין כנודע, והיינו שאת מדת הדין "הגיד" מלשון המשכה (כמו נגיד ונפיק), היינו שימשיך הקב"ה רק על פרעה ועל רשעי ישראל, ואילו על ישראל בניו רחומיו יגולו רחמיו על מדותיו ויתנהג עמנו במדת החסד ובמדת הרחמים...

אמר הכותב: הבה ונבין זאת היטב יותר דרך הסיפור הבא: היה זה כאשר יום אחד נפגש הרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן זי"ע עם הגה"ק בעל ה"ישועות יעקב" זי"ע רכה של לבוב – למברג, ועם בנו, הגאון רבי מרדכי זאב.

היה הדבר, לעת ביקור שערך הרבי בעיר, ונכנס, תוך כדי כך, לבקר במעונו של המרא דאתרא.

הגאון ובנו, אשר נודעו שניהם כחריפים, רחוקים היו מרחק ניכר מן העולם החסידי. ומושגיהם בטיבם ובמעלתם של צדיקי הדור הק', נבעו בעיקר מפי השמועה גרידא, ולא דווקא משל בעלי שמועה טובה... הדבר, לא הרתיע את הרבי כלל, וכדרכו עם שאר גדולי דורו, לא נמנע מלבקר גם במעונם של גדולי עולם אלו.

בעודו יושב במחיצת מארחיו, הופיעה בחדר, אחת מן הנכבדות שבתושבות הקהילה, וביקשה רשות לשטוח את בקשתה לפני הרבי. משנתן לה הגאון, מרא דאתרא ובעל הבית, את הרשות, פתחה זו ושפכה את מר לבה לפני הרבי, על אודות בעלה, אחד מחשובי הקהל, אשר מזה שבועות מספר נפל לחולי כבד, ואף טובי הרופאים הצהירן מפורשות, כי נואשו כבר מחיו...

הרכין הרבי את ראשו על חזהו, נתהרהר קימעה, אחר השיב: "שובי לביתך לשלום, ומצאי את בעלך בריא כאחד האדם!"...

הרב ובנו, אשר מודעים היו היטב למצבו האנוש של החולה, לא יכלו להתאפק לנוכח תשובה בלתי צפויה מעין זו, ונתחייכו שניהם...

"למה לכם להרהר אחרי מאיר, בטרם נוכחתם לדעת אם צדקו דבריו אם לאו?" – החזיר להם הרבי על אתר. "והאיך לא נהרהר" – התנצל בן הרב – "כאשר כבודו משמיע דברים, הסותרים בעליל את המציאות?!"

השיב להם הרבי: "ועדיין סומכים אתם על השערה בלבד? הואילו נא לשגר את שמשכם אל בית החולה, יראה בעיניו, וישוב ויספר לכם, אם אמת היה בפי מאיר, אם לאו"...

נענו הרבנים להצעה, ושלחו את שמשם אל בית החולה. לא ארכה השעה, עד ששב הלה מלא התפעלות, והעיד, כי כמו עיניו ראה זה עתה את החולה, כשהוא מסתובב בביתו על רגליו, בריא ושלם ללא שום דופי!

בעל הישועות יעקב ובנו, הביטו בפני רעהו נדהמים, כשהדיבור נעתק מפיהם. משחזרו אל עשתונותיהם, נענה רבה של למברג ואמר אל הרבי: "אם אכן כה רב ונשגב חילכם, אולי תואילו ללמדנו גם אנו, אחת ולתמיד, כיצד מחוללים מופתים שכאלו!"...

"מאיר, מוכן לגלות לכם את הרז" השיה הרבי – "אולם, בתחילה, עליכם להשיב למאיר על קושיה שיש לו": הגמ' במסכת ברכות (לד:) אומרת: "אמרו עליו על רבי חנינא בן דוסא, שהיה מתפלל על החולים, ואמר: זה חי וזה מת!" וקשה: מילא "זה חי", היה לו לומר, משום מבשר טוב, אולם, "זה מת", מי ביקש ממנו לומר, והלא שנינו בפסחים (ג:) דאין לו לאדם לבשר בשורה רעה, משום "ומוציא דיבה הוא כסיל", כל שכן, שלא היה לו להקדים ולבשר על הרעה בטרם קרתה? לא היה בידי הגאון ובנו מענה על הקושיה.

נענה רבינו ואמר: "מאיר יתרץ!", הגמ' אומרת (מועד קטן טז:) "מי מושל ביי" צדיק! שאני גוזר גזירה ומבטלה! ולכאורה קשה, האיך יתכן לשנות את גזירת הבורא, יתברך שמו. אולם, התירוץ הוא, על פי הגמ' ברכות (סב:) "ואדם אתן תחתיך" (ישעיה מג) – אל תקרי אדם אלא אדום, שנפש הרשע ניתנת לכפרה תחת נפש הצדיק. וא"כ, הוזה אומר, כי באמת הצדיק אינו מבטל את גזירת הבורא, אלא מעבירה מן האדם הכשר על ראש הרשע!

"ומעתה, יובנו היטב דבריו של רבי חנינא בן דוסא, שהיה אומר, "זה חי" – כלומר, החולה שעליו התפלל עתה, יחיה. "זוה מת" – רשע פלוני, ימות תחתיו ויהיה כפרתו!...

ובכן – סיים הרבי ואמר – "אף מאיר אומר כן: פלוני החולה, חי ויחיה! ואילו הכומר הרשע, צורר היהודים, המתגורר ברחוב פלוני, פה בלמברג, ימות תחתיו! ואם עדיין אינכם מאמינים, שילחו את שמשכם גם למעונו של הכומר, וראו, הצדקו דברי מאיר!" לא חלפה שעה ארוכה, עד ששב השמש גם משם, ואישר, כי הכומר, אכן, מת, זה לא מכבר, במיתה חטופה!...

הגאון ובנו האזינו לדברים בהשתאות עצומה, ולמדו, מתוך כך, להכיר, בעומק חכמתו וצדקתו. ושמו של הרבי, נותר מני אז קדוש ונערץ, בעיני הגאון בעל הישועות יעקב ובעיני בנו, רבי מרדכי זאב, גם יחד...

"הִנֵּה שְׁבַע שָׁנִים בָּאוֹת שְׁבַע גְּדוֹל" ... (מא, כט)

אמרו רבותינו (ע"ז דף ג). אמר רבי יהושע בן לוי מאי דכתיב "אשר אנכי מצוך היום" – היום לעשותם (בעוה"ז), ולא למחר לעשותם (ולא בעוה"ב). היום לעשותם – ולא היום ליטול שכר. גם בזוה"ק נאמר על הפסוק (קהלת ט, י) "כי אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאול אשר אתה הולך שמה" (בעולם הבא), שאדם יש לו למהר לעשות מצוות ומעשים טובים והרבה תורה, בעודנו חי, כי כאן בעולם הזה יש "הזדמנות" ואפשרות, אבל שמה אי אפשר לעשות כלום. כמו ביום השבת, אי אפשר לבשל ולטרוח, אלא "מכינים" הכל לפני ב' א השבת, ומי שטרח בערב שבת – יאכל בשבת, ומי שלא טרח בערב שבת – מה יאכל בשבת.

ויש סיפור על הגר"א מוילנא שסמוך לפטירתו אחז בציציותיו ובכה, שאלוהו תלמידיו: "רבנו, למה תבכה". ענה ואמר: "הנה בעולם הזה אפשר בשתי זווים לקנות מצות ציצית, ואילו בעולם הבא, כל הון לא יועיל להשיגם, ואיך לא אבכה, שכבר לא אוכל יותר לקיימם". וא"כ אנחנו כאן מפקידים ב"בנק" העליון לימים יבואו. ואשר על כן בעוד אנו בחיים, יכול נוכל לקנות חיים, בדברים קלים אשר לידינו בא, אשר בהן נירש עולם הבא. וזאת ע"י לימוד חמשה חומשי תורה, וגם ע"י מצוות ה' ברה. וע"י כל אלו נעשה "תיקונים", ונזכה לנפש רוח ונשמה עליונים.

ומעשה במונבז המלך שבזבו אוצרותיו ואוצרות אבותיו בשנים שהיה בצורת ופרנס את העניים. אמרו לו אחיו ובית אביו, אבותיך גנזו והוסיפו אוצרות על אבותם, ואתה מבזבזם?! אמר להם: "אבותי" גנזו למטה, ואני גנזתי למעלה" ... (ב"ב דף יא.) ע"ש. והנה ימי שנותינו בהם שבעים שנה, וכן ברא ה' ימי השבוע שבעה, שבעת הימים רומזים לשבעים שנות אדם. (וזהו "עולם שנה נפש". "עולם" – שבעת הימים, "שנה" – שבעים שנה, "נפש" – אדם בחייתו כאן. עיין ספר יצירה).

וזהו יש לרמוז בכתוב: הנה שבע שנים באות שבע גדול – הן שבעים שנה של עוה"ז שיש בהן מצוות ומעשים טובים בשפע. ואח"כ וקמו שבע שני רעב – כלומר בלי אוכל רוחני בלי תורה ומצוות. ונשכח כל השבע – שאין נוהגות המצוות שמה כלל. ועל השנות החלום אל פרעה פעמיים – כלומר מה שחוזר האדם "פעם שנייה" לעוה"ז. כי "נכון" הדבר מעם האלקים – כי טוב ונכון לבא, יען כי טרם בואו, הנשמה מתביישת בריקנותה, וכמו שאמר המגיד למרן הבית יוסף. וממהר האלקים לעשותו – ממהר לשלוח כל נשמה למרק כל הנשמות שבגוף העליון. ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם – פירוש להתחיל למלאות מצוות וחכמת התורה. וח' מש – ללמוד חמשה חומשי תורה. ויקבצו את אוכל – פירוש לקבץ "תיקונים". ויצברו "בר" – כתב התרגום "עיבורא" פירוש עיבור נשמות. אוכל בערים ושמרו – הכל לשלוח ולגנוז ולשמור בשמים, לעולם הבא שלו. ה' יזכנו לנצל הזמן ולמלאות "כל שעה בתורה" כמה שיותר. וריבוי "מעשים טובים" אמן.

וְלֹא-יֹדַע הַשֶּׁבַע בְּאֶרֶץ מִפְּנֵי הָרָעַב הֵהוּא אַחֲרֵי-כֵן בְּי-כָבֵד הוּא מְאֹד. (מא,ל)

פשוטו של מקרא הוא כי לכשיבוא הרעב הכבד שוב לא יהיה ניכר השבע אשר היה מלפני כן, אכן סדר המקרא לפ"ז אינו נהיר שהיה להיכתב "ואחרי כן לא יודע השבע בארץ וכו'" ומהו שכתב ולא יודע וכו' אחרי כן וגו', ועוד טעון ביאור שא"כ אין הפתרון דומה לחלום כי אם בבוא הרעב ישכח השבע א"כ הרי כבר מתחילתן של שנות הרעב יישכחו שנת השובע, נמצא כי שנת הרעב הראשונה כמו בלעה את כל שנות השבע ובחלום הרי הוצרכו שבע פרות כדי לבלוע את הפרות השמנות.

אכן אין כונת המקרא כפשוטו אלא הוא הולך על שנות השובע גופיה, ועליהם הוא שאומר כי בעיצומם של שנות השובע כבר לא יודע ולא יהיה מורגש מצד השובע בו הם שרויים, כי יצטרכו לצמצם ולקמוץ אוכל מחלק שנות השובע בכדי לאגרם לשנות

הרעב, נמצא בשנות השובע עצמם יאכלו בצמצום כי צריך לאגור אוכל הרבה לשנות הרעב כי כבוד יהיה מאד ולא יהיה מורגש כלל כל השבע, והוא המכוון בבליעת שבע הפרות הרעות את הטובות, כי שנות הרעב הם היו סיבה לבל יהיו ניכרות שנות השובע.

ומרווחנא בזה ליישב קושית העולם על שום מה הביא יוסף עצות להיות אוגרים בשנות השובע בה בשעה שפרעה לא ביקשו אלא פתרון החלום ותו לא, אכן יוסף הבין אל נכון כי שבע הרעות אשר בלעו את הטובות, היינו שלא יהיה מורגש כלל הטוב מחמת הרע שאחריו ופתרון בדבר הלכה אינו אלא אם יקיימו העצה לאגור בשנות השובע עבור שנות הרעב, נמצא עצה זו כלולה בפתרון החלום.

”וְעַתָּה יֵרָא פְּרַעְזָה אִישׁ נְבוֹן וְחָכָם וְיִשְׁתִּיתְהוּ עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם.” (מא, לג)

להבין בפרשתינו שני דברים:

(א) מדוע חרטומי מצרים לא פתרו לו את החלום הרי בדרך כלל מלך חולם על עניני המלוכה א"כ זה לא כ"כ מופקע שפתרון החלום יהיה משהו כלל ממלכתי ולא רק "שבע בנות אתה מוליד שבע בנות אתה קובר" שזה ענין פרטי משפחתי? ובמיוחד שחלום השבלים מרמז בצורה די בולטת על ענין התבואה?

(ב) מדוע אחר שיוסף אחר שפתר את החלום ממשיך לתת עצות לפרעה הרי לא ביקשו זאת ממנו ולפני מלך גדול כפרעה מסתמא זה סכנת נפשות לדבר מה שלא התבקש? ולתריך הנ"ל נראה לומר שהנה כתוה בגמרא במסכת ראש השנה דף ה: שיציאת פרעה מבית האסורים א"כ חרטומי מצרים ידעו שבר"ה האדם נידון ולכן חשבו שחלום פרעה היה על משהו פרטי ולא על משהו על התבואה שהרי ר"ח ניסן הוא יום הדין לעניין התבואה, ויוסף אמר להם לא החלום הוא לעניין התבואה והסיבה שפרעה חלם זאת בר"ה ולא בר"ח ניסן כי זה יום דין עבורי שאני צריך לצאת מבית האסורים ולכן הוסיף את הנקודה של "ועתה ירא פרעה" שזה חלק מפתרון החלום [לא לגבי תוכן החלום אלא לעניין עתוי החלום].

”וַיֹּאמֶר פְּרַעְזָה אֶל-יוֹסֵף אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אֱלֹהִים אוֹתְךָ אֶת-כָּל-זֹאת” (מא,לט)

פרעה הרשע, פרעה שהיה עובד עבודה זרה, שעבד בסכלותו ליאור ולטלה... פרעה הזה - שם שמים שגור, לפתע בפיו, והוא אומר: "אחרי הודיע אלקים אותך"!? אכן כן,

יוסף "בלבל" אותו! יוסף הצדיק היה חדור אמונה שהכל, אכן, מאת הבורא יתברך, ואת האמונה הזו בטא יוסף גם בדבורו.

יוסף הוריץ מן הכלא, לאחר שתיים עשרה שנים של מאסר, כיון שהגיע שמעו שהוא יודע לפתור חלומות בחכמה מופלאה. במקום להנות מהתהילה לאחר שנים ארכות של השמצות זדוניות, ובמקום לנצל את ההזדמנות הנדירה למצוא חן בעיני המלך, יוסף הצדיק איננו מחזיק טובה לעצמו כלל.

הוא אומר לפרעה: "אלקים יענה את שלום פרעה" (מא, טז) – אני אינני יודע כלום, הכל רק מאת ה'! גם בפתרון החלום אומר יוסף: "את אשר האלקים עשה הגיד לפרעה" (שם, כה), וכן "אשר האלקים עשה הראה את פרעה" (שם, כח), ועוד: "ועל השנות החלום אל פרעה פעמים כי נכון הדבר מעם האלקים וממהר האלקים לעשתו" (שם, לב).

יוסף מזכיר את האלקים ללא סוף, כמי שעשה, עושה ויעשה את כל המעשים. פרעה, ששומע את כל דברי יוסף הללו, "מתבלבל", ומתחיל להזכיר בעצמו שם אלוקים. וזהו המסר, ששולח יוסף לאביו (פר' ויגש): "מהרו ועלו אל אבי ואמרתם אליו כה אמר בנך יוסף שמני אלקים לאדון לכל מצרים... " (מה, ט). יוסף נעדר שנים ארכות ומרות, ויעקב חשבו למת והרבה להתאבל עליו.

עתה מודיעים ליעקב שנמצא יוסף, והוא עומד לפגוש אותו. ובעת כזאת, האם זו הבשורה העקרית, שמבקש יוסף לבשר לאביו – שהוא מנה כמושל על מצרים? וכי מעלה וגדולה יש בעיני יעקב אבינו בשלטון על ארץ הטומאה?

אף בימינו, אם היה אב צדיק מאבד את בנו, ומוצאו לאחר שנים רבות, כלום היתה הבשורה המשמחת עבורו, שהבן מכהן כנשיא ארה"ב, או כראש ממשלת רוסיה? וכי היתה לאותו צדיק שמחה בבשורה כזו? ודאי שלא. אם היו משרים לו, שבנו נמצא, ולמרות הזמן הרב שעבר עליו בארץ טמאה, בין אנשים רעים וחסאים, הוא נשאר נאמן לאלקיו – שומר שבת, מניח תפלין, מקפיד על כשרות – אזי היתה שמחתו של האב הצדיק גדולה ורבה.

יוסף הרי ידע מי היה אביו. וכי את אביו הצדיק מענין ש"שמני אלקים לאדון לכל מצרים"?

אלא – אומרים המפרשים – זו הבשורה, שמבשר יוסף ליעקב: "שמני" – שם אני, שם "אלקים לאדון לכל מצרים", כלומר מאז שעלה יוסף לגדולה במצרים, גם פרעה החל להזכיר שם שמים. "אשר ילדה לו אסנת בת פוטי פרע כהן און" (מא, נ) פוטיפר, שהיה שר הטבחים – כיצד זה הפך ל"כהן און"?

באר ה"שלמה חדשה": שר הטבחים אכן התמנה להיות כהן של העיר און, וזאת משום כבודו של יוסף הצדיק, שלא יאה לו חותן שהוא שר טבחים בעלמא. כך מצאנו גם אצל עפרון, שהפך להיות שופט באותו יום שהיה אברהם צריך לדבר אתו בענין חלקת הקבר.

הקב"ה חפץ בכבודו של אברהם אבינו, שאין זה יאה שאברהם ידבר עם סתם אדם פשוט. על כן מונה עפרון באותו יום לשופט.

וַיֹּאמֶר פְּרַעֲה אֶל-יוֹסֵף אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אֱלֹהִים אוֹתָךְ אֶת-כָּל-זֹאת" (מא, לט)

פרעה הרשע, פרעה שהיה עובד עבודה זרה, שעבד בסכלותו ליאור ולטלה... פרעה הזה – שם שמים שגור, לפתע בפיו, והוא אומר: "אחרי הודיע אלקים אותך"!? אכן כן, יוסף "בלבל" אותו! יוסף הצדיק היה חדור אמונה שהכל, אכן, מאת הבורא יתברך, ואת האמונה הזו בטא יוסף גם בדבורו. יוסף הורץ מן הכלא, לאחר שתים עשרה שנים של מאסר, כיון שהגיע שמעו שהוא יודע לפתור חלומות בחכמה מופלאה. במקום להנות מהתהילה לאחר שנים ארכות של השמצות זדוניות, ובמקום לנצל את ההזדמנות הנדירה למצוא חן בעיני המלך, יוסף הצדיק איננו מחזיק טובה לעצמו כלל. הוא אומר לפרעה: "אלקים יענה את שלום פרעה" (מא, טז) – אני אינני יודע כלום, הכל רק מאת ה'! גם בפתרון החלום אומר יוסף: "את אשר האלקים עשה הגיד לפרעה" (שם, כה), וכן "אשר האלקים עשה הראה את פרעה" (שם, כח), ועוד: "ועל השנות החלום אל פרעה פעמים כי נכון הדבר מעם האלקים וממהר האלקים לעשתו" (שם, לב). יוסף מזכיר את האלקים ללא סוף, כמי שעשה, עושה ויעשה את כל המעשים. פרעה, ששומע את כל דברי יוסף הללו, "מתבלבל", ומתחיל להזכיר בעצמו שם אלוקים. וזהו המסר, ששולח יוסף לאביו (פר' ויגש): "מהרו ועלו אל אבי ואמרתם אליו כה אמר בנך יוסף שמני אלקים לאדון לכל מצרים..." (מה, ט). יוסף נעדר שנים ארכות ומרות, ויעקב חשבו למת והרבה להתאבל עליו. עתה מודיעים ליעקב שנמצא יוסף, והוא עומד לפגוש אותו. ובעת כזאת, האם זו הבשורה העקרית, שמבקש יוסף

לבשר לאביו – שהוא מנה כמושל על מצרים! וכי מעלה וגדולה יש בעיני יעקב אבינו בשלטון על ארץ הטומאה!? אף בימינו, אם היה אב צדיק מאבד את בנו, ומוצאו לאחר שנים רבות, כלום היתה הבשורה המשמחת עבורו, שהבן מכהן כנשיא ארה"ב, או כראש ממשלת רוסיה!? וכי היתה לאותו צדיק שמחה בבשורה כזו? ודאי שלא. אם היו מבשרים לו, שבנו נמצא, ולמרות הזמן הרב שעבר עליו בארץ טמאה, בין אנשים רעים וחטאים, הוא נשאר נאמן לאלקיו – שומר שבת, מניח תפליין, מקפיד על כשרות – אזי היתה שמחתו של האב הצדיק גדולה ורבה. יוסף הרי ידע מי היה אביו. וכי את אביו הצדיק מעניין ש"שמני אלקים לאדון לכל מצרים"? אלא – אומרים המפרשים – זו הבשורה, שמבשר יוסף ליעקב: "שמני" – שם אני, שם "אלקים לאדון לכל מצרים", כלומר מאז שעלה יוסף לגדולה במצרים, גם פרעה החל להזכיר שם שמים. "אשר ילדה לו אסנת בת פוטי פרע כהן און" (מא, נ) פוטיפר, שהיה שר הטבחים – כיצד זה הפך ל"כהן און"? באר ה"שלמה חדשה": שר הטבחים אכן התמנה להיות כהן של העיר און, וזאת משום כבודו של יוסף הצדיק, שלא יאה לו חותן שהוא שר טבחים בעלמא. כך מצאנו גם אצל עפרון, שהפך להיות שופט באותו יום שהיה אברהם צריך לדבר אתו בענין חלקת הקבר. הקב"ה חפץ בכבודו של אברהם אבינו, שאין זה יאה שאברהם ידבר עם סתם אדם פשוט. על כן מונה עפרון באותו יום לשופט.

"וַיִּקְרָאוּ לְפָנָיו אֲבִירָד" (מא, מג)

פעם אחת באו כמה אברכים משיבת פורת יוסף לביתו של הצדיק רבי מאיר אביחצירא זצ"ל המכונה בבא מאיר, כדי לבקרו, הצדיק סיפר לאברכים שבא אליו אברך אחד תלמיד חכם משיבתם, ודיבר איתו דברי תורה ונהנה מאוד מדבריו, והוא רוצה לשאול בשלומו, שאלו האברכים לשמו של האברך והצדיק השיב להם: הוא אמר לי ששמו בן ציון אבא שאול, והוא אברך בישיבת פורת יוסף.... האברכים התפלאו מאוד מהענווה של רבם אשר הפליא לעשות להצניע ולהקטין עצמו, וסיפרו לצדיק שהרב בן ציון אבא שאול הוא אחד מראשי הישיבה ולא סתם אברך פשוט.... (תפארת ציון).

על אף שיוסף עלה לגדולה מעבדות למלוכה, וזכה להיות משנה למלך מצרים, הוא אינו מתגאה, "ויקראו לפניו אברך", ואמרו במדרש רבה שהמלה אברך היא צירוף של המילים אב בחכמה ורך בשנים, ויש לבאר בזה שבכל מקום שהתפעלו מיוסף ורצו

לחלוק לו כבוד על חכמתו הרבה, יוסף הצניע עצמו והזכיר לכולם אף שהוא אב בחכמה, הוא רך בשנים, ועדיין צעיר ואינו ראוי לכבוד, ועוד אמרו שם במדרש אבל נבוכדנצר נקרא טפסר שהוא צירוף המילים טיפש בחכמה ושר בשנים, נבוכדנצר על אף טיפשותו הרבה חיפש כבוד ושררה והזכיר לכולם שהוא שר בשנים ויש לכבדו. וכן מצאנו במדרשי חז"ל הרבים, שיוסף המעיט עצמו לא נתגאה וכן מובא באגדת בראשית כשמלך יוסף לא הגביה עצמו, וכשם שהיה חבוש בבית האסורים כך היה במלכותו שנאמר: "ויוסף הוא השליט הוא המשביר", וכי אינך יודע שהוא השליט הוא המשביר? אלא ללמדך כשם שהוא היה בנערותו, כך הוא היה כשמלך.

יהי רצון ונזכה להידבק במידת הענווה!

וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה לְכָל-מִצְרַיִם לְכוּ אֵל-יוֹסֵף אֲשֶׁר-יֹאמַר לָכֶם תַּעֲשׂוּ. (מא,נה)
לפי שהיה יוסף אומר להם שימולו (רש"י).

כופר אחד סיפר לר' יהונתן אייבשיץ שאינו מל את בניו, ונימוקו עמו מאחר שאנחנו לקחנו מנהג זה מהמצריים,,,

אמר לו ר' יהונתן, עם ישראל ציוה מנהג זה למצרים כדברי רש"י, אולם אין ספק שאם מקור מנהג זה היה מהמצריים אזי ללא ספק היית מל את בנך,,,

ובן מסופר באחד "המשכילים" כשהיה עולה לתורה היה מברך בכוונה גדולה "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו" וכולם היו פורצים בצחוק.

אמר שם אחד הרבנים, אל תצחקו עליו מאחר ששמח הוא שהתורה ניתנה לנו, כי אילו ניתנה לאומות העולם הרי שהיה מחויב בשמירת מצוותיה אחר שמנסה הוא לידמות להם...

וַיֹּרֵא יוֹסֵף אֶת-אָחִיו וַיִּכְרַם וַיִּתְנַבֵּר אֲלֵיהֶם וַיְדַבֵּר אֲתָם קְשׁוֹת... וַיִּכַּר יוֹסֵף אֶת-אָחִיו וְהֵם לֹא הִפְרָהוּ. (מב,ז-ח)

מדוע נאמר שוב "ויכר יוסף את אחיו", על אף שבפסוק הקודם כבר נאמר "וירא יוסף את אחיו ויכרם"?

מובא ב"לקוטי בשמים" בשם רבי צבי הירש הלוי בלוייוויס, שיתכן שכאשר ראה יוסף את אחיו והכירם, עלה בלבו ספק שמא גם הם מכירים אותו, אולם הם שומרים על שתיקה, מפני שהם מצפים לשמע את תגובתו למראה פניהם.

משום כך ניסה יוסף לבדוק האם הם מכירים אותו או לא, כפי שאומר הכתוב: "ויתנכר אליהם וידבר עמם קשות". ואיך בדק זאת יוסף?

הוא שאל אותם "מאין באתם", שאלה אשר מתאים להפנות אותה כלפי אדם מוכר, שהופיע לפתע לנגד עיני מכירו, והלה מבקש לדעת מהיכן הגיע, בשונה מן השאלה "מאין אתם" אשר מתאימה להאמר לאדם בלתי מכר. אולם תשובתם של האחים: "מארץ כנען" הוכיחה ליוסף שהם, אכן, אינם מכירים אותו,

מפני שזו איננה תשובה הולמת לאח היודע היטב את ארץ מוצאם, ומתאים היה להשיב לו "מן הבית". מכיון שכך, הבין יוסף שאין הם מכירים אותו כלל, ולכן הפסוק הבא מדגיש: "ויכר יוסף את אחיו והם לא הכרהו", דהינו: כעת נודע ליוסף שאין אחיו מכירים אותו.

"וַיִּכַּר יוֹסֵף אֶת אָחָיו וְהֵם לֹא הִכְרָהוּ" (מב,ח)

כל העולם שואל, איך באמת קרה שהאחים לא חשבו אולי שמא יוסף אחיהם הוא העומד לפנייהם? ועוד שהיו רמזים וסימנים לגלות שהמשנה למלך הוא יוסף. שהרי ראו בעליל ששונה הוא בצבע עורו מכולם, יוסף היה לבן והמצרים היו שחורים, וחויץ מזה היה יפה תואר ויפה מראה. מה גם שהשבטים הרי סברו כי יוסף במצרים, וכשבאו למצרים, המשנה למלך, אמר להם את כל סודותיהם, ולאחר כל זאת עדיין לא התחילו לחשוב-שמא אחיהם הוא!?! נכון שיוסף "סיפר" להם שמנחש בגביע, ונכון שיצא בלי חתימת זקן ועתה היה עם זקן. אבל בכל זאת, כ"כ הרבה סיבות היה להם לחשוש ואף לא אחד מהאחים הגדולים לא העלה בדעתו - "אולי"...

ביאר ר' שלום שבדרון זצ"ל, ככל שהפלא גדול, התשובה פשוטה יותר: הכל בחזקת סומין עד שהקב"ה מאיר את עיניהם. כשהקב"ה רוצה להעלים דבר, גם המגולה - מכוסה מבעלי השכל הגדולים ביותר.

"וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מֶרְגְּלִים אַתֶּם" (מב,ט)

מה מצא יוסף להאשימם דווקא בריגול, ולא בשאר מרעין בישין?

אלא יוסף ידע שמיד כשאחיו יצאו החוצה הם ישאלו ברחוב "איך אפשר להסתדר עם בעל הבית, מה הוא מקבל מעטפות, ירוקים, אדומים, או אולי מטילי זהב?" ואז היו אומרים להם לא, הוא בכלל היה עבד, ומהכלא הוא הגיע להיות משנה למלך, והוא בכלל יהודי שהגיע לכאן אין אצלו דברים כאלה. מיד האחים היו קולטים שהוא יוסף. לכן אמר להם אתם מרגלים ואף אחד לא התקרב לד' אמותם שלא יחשב אף הוא כמורד במלכות.

"וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מְרַגְלִים אַתֶּם" (מב,ט)

מדוע האשימם יוסף דווקא באשמת ריגול? הלא היה יכול להאשים אותם בגניבה, שד וכדומה?

ובארו המפרשים שיוסף עשה לעצמו את החשבון הבא: אם אמר שהאחים גנבים, הם יצאו החוצה וישאלו את האנשים: איך אפשר "להסתדר" עם בעל הבית? בשקלים, בדולרים?... במקרה כזה היו עונים להם: עם בעל הבית הזה לא ניתן "להסתדר", כי הוא היה פעם עבד ועכשיו נעשה מושל! דבר זה היה מדליק אצל האחים "נורות אדמות", והם היו תופסים שמדובר באחיהם הקטן יוסף!

לכן אמר להם "מרגלים אתם", כדי שיבינו שהם במעקב אנשי בית המלוכה, וכל תנועה שלהם מצולמת ומוקלטת. במצב הזה הם לא יעזו לשאול אנשים ברחוב, כי כל שיחה קצרה כזו רק תגביר את החשד שהם, אכן, מרגלים, וכך יסתבכו עוד יותר.

"חַי פְּרַעָה אִם תֵּצְאוּ מִזֶּה" ... (מב,טו)

"חַי פְּרַעָה אִם תֵּצְאוּ מִזֶּה".

בספר שולחן מלכים מביא בשם "האמרי חיים" מויזניץ זצ"ל, על פי מה שאמרו חז"ל שפרעה רומז ליצר הרע.

"אם תצאו מזה" – ר"ת "אמת", ובא לרמז שאם חלילה יוצאים מהאמת אז חי פרעה, זה נותן חיים ליצר הרע.

"וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-אָחִיו אֲבָל אֲשָׁמִים אֲנַחְנוּ.. בְּהִתְחַנְנוּ אֵלֵינוּ וְלֹא שָׁמְעָנוּ" (מב,כא)

כשמעיינים בפסוקים הקודמים מוצאים את התנאי שיוסף עשה איתם שיביאו את האח הקטן כדי להוכיח שהם לא מרגלים שישלחו את אחד האחים להביא אותו, ובפסוק י"ז כתוב שאסף אותם למשמר את כולם לשלושה ימים ואח"כ אמר להם את האלוקים אני ירא לכו כולם ואחד יישאר במשמר כדי שתביאו את אחיכם הקטן וכשיצאו מהכלא ושמעון נשאר אמרו "אבל אשמים אנחנו".

ולכאור' קשה מדוע הם נזכרו לעשות חשבון נפש ביציאתם מהכלא בלבד, ההיגיון אומר שכשאדם נכנס לכלא על כל פנים כאן ללא עוול בכפיהם כגון כאן הוא צריך לעשות חושבים על מה ולמה וכאן כששחרר אותם והשאיר אחד נזכרו לעשות חשבון נפש מדוע באה להם הצרה הזאת ויתירה מכך מה הקשר עכשיו בין מכירת יוסף לבין הצרות שפוקדות אותם?

אלא שטמון בדבריהם קשר עמוק בין מכירת יוסף לבין הדברים שאמר כשהוציאם מהכלא, שהרי כשיוסף הכניס אותם לכלא הם לא בקשו רחמים על נפשם ולא על משפחתם וכשהוציא אותם אמר להם ראו אני ירא שמיים ואני דואג לבני בתיכם היושבים בכנען ולכן אני שולח את כולכם עם האוכל ואחד יישאר איתי לעירבון, רק לאחר דברים אלו הבינו את טעותם במכירת יוסף שהתחנן אליהם ולא שמעו וזה שאומר הפסוק לא שבגלל המכירה באה להם הצרה אלא "על אחינו אשר ראינו בצרת נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו" וכאן יושב מלך שכלל לא התחננו בפניו והוא מרחם על אנשים היושבים בארץ כנען שכלל לא מכיר ההכרה הזו הביאה אותם לחשבון נפש מדוקדק על חוסר הרחמים כלפי אחיהם יוסף.

"וַאֲלֵ שְׂדֵי יִתֵּן לָכֶם רַחֲמִים לְפָנַי הָאֵישׁ" (מג, יד)

שמירת הלשון מביאה רחמים מהקב"ה

כאשר שבים האחים ומספרים ליעקב אביהם על הקורות אותם במצרים, יעקב אינו מוציא קללה מפיו כנגד המושל אלא להיפך שולח מתנה מעט דבש וכד' ואומר להם: "וַאֲלֵ שְׂדֵי יִתֵּן לָכֶם רַחֲמִים לְפָנַי הָאֵישׁ".

רואים אנו מה כוח פעולתה של תיבה אחת שאדם מוציא מפיו ועד כמה צריך האדם להיזהר בכל מוצא פיו.

נתאר לעצמנו, שיעקב אבינו היה מקלל את המושל הרי יכול היה להמית את בנו בהבל פיו!

כמה צריך האדם לקיים ולשמור את מאמר ה"חפץ חיים" וצ"ל שאמר "החיים והמוות ביד הלשון". נדרשת ממנו התבוננות לפני שהוא מוציא דבר מפיו, קל וחומר אם רוצה להוציא דבר מגונה מפיו בכך צריך זהירות יתירה, שח"ו לא יאמר דברים שאסור לאומרם, כיוון שלאחר שיוציא מפיו התיבות כבר לא יוכל לקחתם בחזרה. היצר הרע מכיר היטב את חולשותיו של האדם ויודע כיצד לתפוש אותו בלשונו.

הבה נבחן בכמה מקרים דומים אנו נתקלים בחיינו, לא אחת אנו רוצים להוציא איזו "הערה" אך לעיתים היא באה כחץ בליבו של הזולת.

יש פעמים שהאישה מטילה על בעלה כל מיני מטלות, והוא "לא בנוי" לבצע את המשימות ואז מתחילים הויכוחים וההערות ולעיתים "נזרקת" מפּי הבעל מילה לחלל האוויר שנשמרת בליבה של האישה לאורך שנים.

אך אם היה יודע הבעל שזה רק בגדר ניסיון ובחינה כלפיו, שהקב"ה חפץ דווקא בטובתו ולכן הוא מביא לו את ה"קושי" הזה, היה הבעל משתדל לבצע את בקשות אשתו.

בספר "נפלאותיו לבני אדם" מובא מעשה מופלא הממחיש לנו זאת:

ר' מוטי הינו נהג טנדר הסעות המתגורר בבני ברק. עייף ומותש היה ר' מוטי כאשר צילצל הטלפון הנייד שלו ועל הקו הייתה משפחה ירושלמית שביקשה ממנו להסיעה לאירוע משפחתי בבני ברק.

ר' מוטי, שבדיוק שהה באותם רגעים ליד ירושלים, הסכים לקחתם. היה זה כבר לאחר יום ארוך ומתיש וכל שרצה זה רק להגיע כבר לביתו לנוח מעט לפני תפילת ערבית והשיעור הקבוע.

"אנו שולחים אליך את אחד הילדים למטה. אנא צפור בהגיעך לבניין." ביקשו בני המשפחה מר' מוטי.

הערב ירד על ירושלים ור' מוטי עובר בסבלנות עוד רמזור בפקק בכניסת העיר, עד שהגיע לפתח ביתה של המשפחה והודיע בקול עייף ותשוש על הגיעתו. ילדה פעוטה עם תיקייה התקרבה בשמחה אל הטנדר, פתחה את הדלת ורצה לתפוס מקום בספסל האחרון ליד החלון.

לאחר דקה הגיעו בני המשפחה אל הטנדר ותפסו מקומותיהם. הילדים צהלו משמחה לקראת האירוע תוך כדי שר' מוטי משוחח עם ראש המשפחה.

האוטו הגיע לאולם האירועים בבני ברק, האב שילם לר' מוטי ומכאן הוא המשיך לכיוון ביתו תוך כדי פיהוק עמוק של עייפות.

הוא החנה את האוטו ונעל אותו היטב. כל בקשתו היא רק לתת תנומה לעפעפיו הכבדות מתשישות.

והנה, ממש בכניסה לבניין, מצלצל הסלולארי שלו: "מה נשמע?" הייתה זו אשתו.

"ברוך השם."

"מה חדש איתך?"

"הכל בסדר, הנה אני כבר עולה. אני ממש בכניסה לבניין."

צהלת שמחה נשמעה מפי אשתו: "איזה יופי! אני בדיוק צריכה לצאת לפעילות התנדבות מטעם 'עזר מציון', יהא זה נפלא עבורי אם תיקח אותי ברכב עד מקום הפעילות..."

משהו בתוכו נרגז בליבו והוא חשב לעצמו: "מה רוצים ממני היום.... אוף, אין לי כוח לשום דבר!"

כל מה שהוא רק חולם כעת זה רק לעלות, לשתות משהו ולנוח מיום הנסיעות הארוך וגם בבואו סוף סוף לביתו מחכים לו נסיעות?

"אל תעלה עדיין..." אמרה לו אשתו "בבקשה, מחכים לי ואני פשוט מאחרת... עשה לי טובה, ממש אין לי כוח למונית עכשיו. הקדש לי רק חמש דקות. בבקשה, עשה לי טובה..."

אם יודע האדם שממצווה וחסד לא מפסידים, להיפך, רק מרוויחים ועושים נחת רוח לקב"ה וגם כשאינן כוח לגמרי מקבלים באהבה, שהכל מאת ה' מתגלית הישועה!
ר' מוטי מסתכל על הרכב וממש אין לו כוח לחזור אליו. נמאסה עליו הישיבה מול ההגה והוא קיווה כבר שלא יחזור אליו עד מחר בבוקר, אך אינו רוצה לסרב לאשתו היקרה.

הוא לקח את צרור המפתחות, פתח את הרכב, התיישב בלא חשק והתניע.

אשתו יורדת בשמחה ופותחת את הדלת האחורית כדי להכניס את חבילתה ומיד היא נכנסת להלם: "מה זה?! מי זו?! מי זו הילדה שנרדמה כאן באוטו?!"

ר' מוטי קפץ ממקומו: "איזו ילדה?!"

בספסל האחרון שברכב, צמוד לחלון, ישנה לה עמוקות פעוטה עם תיקייה בידיה.

מיד זעק ר' מוטי: "מה? מה? הם שכחו אותה... חסרי אחריות... מדוע הם לא מתקשרים? היכן הם? איזה נס שחזרתי לרכב... מה היה קורה אם לא היינו חוזרים לרכב? הילדה הייתה עלולה להישאר כאן כל הלילה ברכב החנוק הזה, ה' ישמור!"

ר' מוטי חיפש את מספר הטלפון של המשפחה אך הבעיה הייתה שהם התקשרו אליו מביתם בירושלים, בעוד שכעת הם בבני ברק. מיד עשה את דרכו לאולם האירועים פעוד שאשתו ניסתה להרגיע את הפעוטה שהתעוררה ופרצה בבכי.

ר' מוטי נכנס כרוח סערה לאולם, חיפש את אבי המשפחה והוציאו משם החוצה ובכעס רב אמר לו: "אתה נורמלי? שוכח ילדה אצלי ברכב בלי לשים לב?"

האב והאם חיפשו את ילדיהם וראו שכולם נמצאים ואמרו לו: "אנו מצטערים. כל ארבעת בנותינו כאן, לא שכחנו אף ילדה."

ר' מוטי צחק. "אני חושב שאתם טועים!"

הוא לקח אותם לרכב והראה להם את הילדה הבוכיה. ההורים ראו אותה ואמרו לו: "אנו שוב מצטערים, זו לא הילדה שלנו! איננו מכירים אותה. כשנכנסנו לרכב ראינו אותה כבר יושבת במושב האחורי וחשבנו שזו הבת שלך."

דממת הלם שררה באוויר. ר' מוטי נזכר כי הפעוטה עם התיקייה עלתה ראשונה לטנדר מיד כשהגיע לרחוב הירושלמי. הוא היה בטוח שהיא בת משפחתם אך עכשיו מתברר לו שאין לה קשר עם המשפחה שעלתה.

לפתע גופו הצטמרר לחשוב מה היה קורה אם לא היה חוזר לרכבו... הפעוטה יללה בשקט ולא דיברה כלום. ר' מוטי חשב שהוא חולם. רק לפני כמה דקות הוא היה בדרך לנוח והנה כל זה... אך כיצד מאתרים את הורי הילדה?

רעייתו של ר' מוטי פתחה את התיקייה ושלפה משם חוברת תווי מוסיקה. על המחברת נכתב בטוש זוהר, ממש משמיים: שייך לציפורה ירושלמי, רח' רימוני נחושת 14, ים טל'... המוצא הישר מתבקש לפנות למשפחת ירושלמי.

ר' מוטי התקשר, אך הקו היה תפוס. כנראה מתקשרים למשטרה לדווח על היעדרות בתם...

לאחר כמה דקות דיבר איתם ר' מוטי: "שלום, ירושלמי? הבת שלכם אולי חסרה?"

"א-י-פ-ה-ה-י-א?" נשמעה זעקה צעקה בטלפון "כל ירושלים מחפשת אותה!"

בסופו של דבר התברר שהפעוטה לומדת בשיעור נגינה בשעות הצהריים ומחכה היא תמיד לאביה שיאסוף אותה. באותו יום הודיע לה אביה שהוא לא יוכל לאסוף אותה ובי חברו בעל טנדר לבן יאסוף אותה. לר' מוטי יש טנדר לבן והוא עצר בדיוק בזמן ובכתובת ממנה הייתה צריכה הילדה לעלות. הילדה עלתה, איפוא, לטנדר של ר' מוטי ולא של החבר, והיא חיש קל נרדמה מעייפות...

גם כשהאדם עייף ומותש ולפתע באים לו ניסיונות עליו לדעת שהכל מנוהל ע"י בורא כל העולמות לטובה! תארו לכם מה היה קורה אם לא היה חוזר לרכבו, חלילה. ה' ישמור ויציל!

כמו כן נשנן את הכלל המפורסם: "ממצוות לא מפסידים בחיים!".

"וַיִּקְרְעוּ שְׂמֹלְתָם וַיַּעֲמֵס אִישׁ עַל-חֲמורוֹ וַיֵּשְׁבוּ הָעִירָה." (מד, יג)

ויעמס איש על חמורו בעלי זרוע היו ולא הוצרכו לסייע זה את זה לטעון (רש"י).

כתב היפה תואר דדייק רש"י זה ממה שנאמר 'ויעמוס' לשון יחיד ולא ויעמיסו לשון רבים, ומוכח שלא סייעו זה את זה. וצ"ע דבתחילה כשפרקו את חמוריהם נאמר זיורידו איש את אמתחתו לשון רבים, ומשמע שסייעו זה לזה לפרוק, והלא פריקה קלה מטעינה ומדוע הוצרכו לסייע זה לזה.

ונראה ליישב ע"פ המדרש בבראשית רבה (צב, ד) 'וטבוח טבח והכן אין והכן אלא שבת', ונמצא לפ"ז דלמחרת הסעודה כשיצאו לדרך היה שבת, ולכאורה קשה איך הלכו בשבת ועברו על איסור תחומין וי"ל דכיון שנשארו בני ביתם בארץ ישראל ברעב הותר להם ללכת בשבת מפני פיקוח נפש.

והנה איתא בירושלמי חגיגה דבשעת הפחד היו מטעינין לישראל משואות בשבת והיו טוענים תרי חד משא משום שנים שעשו מלאכה אחת פטורים, וזהו הטעם דבתחילה כאשר רדף אחריהם שלוחו של יוסף על מנת להחזירם למצרים סייעו זה לזה לפרוק, כדי שלא יטלטל כל אחד ארבע אמות ברשות הרבים, לכן עזרו איש לאחיו והורידו שנים שנים שיהיו שנים שעשו מלאכה אחת, אבל אח"כ בטעינה שטענו כדי לחזור למצרים ובאו לכלל סכנה בעלילת הגביע ונתכוונו לצאת עליהם למלחמה, וכמש"כ רש"י בביאור הלשון זישבו העירה מטרפולין היתה והוא אומר העירה עיר כל שהיא, אלא שלא היתה חשובה בעיניהם אלא כעיר בינונית של עשרה בני אדם לענין המלחמה, וכיון שנתכוונו לצאת למלחמה הוצרכו להראות סימני גבורה כמו שהראו סימני גבורה כשבאו לפני יוסף בפרשת ויגש, לכן טען כל אחד לבדו את משאו על חבירו ולא סייעו זה לזה להראות את גבורתם ולהפיל פחדם עליהם, ולכן נאמר ויעמס' לשון יחיד להורות שלא סייעו זה לזה, ועי"ז הפילו את פחדם עליהם

כבוד תלמידי חכמים / הרב שמעון בוחניק

מעלתם של תלמידי חכמים גדולה מאוד, ובזכותם יורד לעולם שפע קדושה וטהרה ומרבים שלום בעולם כפי שמובא בתנא דבי אליהו: תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, שנאמר "ורב שלום בניך, אל תקרי בניך אלא בוניך יהי שלום בחילך שלווה בארמנותיך..."

מובא במסכת פסחים כי רבי שמעון העמסוני היה דורש את כל "אתים" שבתורה לרבות. כיוון שהגיע לפסוק "את ה' אלוקיך תירא" – פרש. אמרו לו תלמידיו: רבינו כל אתים שדרשת מה יהא עליהם? אמר להם כשם שמקבלים שכר על הדרישה, כך מקבלים שכר על הפרישה. עד שבא רבי עקיבא ודרש "את ה' אלוקיך תירא" לרבות תלמידי חכמים.

במסכת שבת נאמר כי אדם שאוהב תלמידי חכמים, יזכה לבנים תלמידי חכמים. אדם שמכבד תלמידי חכמים, יזכה לחתנים תלמידי חכמים. אדם הירא (יראת רוממות) מתלמידי חכמים יזכה להיות תלמיד חכם. ואם אינו רגיל לעסוק בתורה, ולא יהיה בעצמו תלמיד חכם, יזכה שישמעו לדבריו, כפי ששומעים לתלמידי חכמים.

חייב אדם בכבוד רבו ויראתו יותר משל אביו, מפני שאביו הביאו לחיי העולם הזה ורבו מביאו לחיי העולם הבא. במה דברים אמורים ברבו מהמובהק, אך גם במי שאינו רבו המובהק אלא שלמד ממנו תורה, צריך לעמוד לפני כשמגיע לארבע אמותיו.

אסור לתלמיד לקרא לרבו בשמו ולא בחייו ולא אחרי פטירתו. במה דברים אמורים בשמזכיר את שמו בלבד, אך מותר לומר "רב פלוני". וכן לא יתן שלום לרבו ולא יחזיר שלום לרבו כדרך שאר העם, אלא שוחה לפניו ואומר לו ביראת כבוד "שלום עליך רבי", ואם רבו נתן לו שלום, משיב לו "שלום עליך רבי ומורי".

לדעת מרן בשו"ע, שהוא מנהג הספרדים, צריך אדם לעמוד בפני רבו בכל עת ובכל שעה שרואה אותו, אפילו מאה פעמים ביום. אומנם אם יודע הוא שהרב מוחל בזה על כבודו, אינו חייב לקום מפניו, אבל צריך לעשות הידור (לקום מעט), כאשר עובר לפניו.

מנהג האשכנזים שאין צורך לקום לפני רבו יותר מפעמיים ביום פעם בבוקר ופעם בערב, כדי שלא יהיה כבוד הרב יותר מכבוד שמים – שאומרים פעמים ביום קריאת שמע. גם לפי מנהג האשכנזים, אם נמצאים במקום אנשים שלא יודעים שכבר קם לפני רבו, צריך לשוב ולקום לפניו.

אדם שקראו את רבו לעלות לתורה והוא נמצא שם בבית הכנסת, אינו צריך לעמוד כל זמן שרבו עומד, אלא רק בדרכו לתיבה, ויש אומרים אף בחזרתו. אולם אם יש מנהג ברור באותו מקום לעמוד כל זמן שהרב עומד ליד ספר התורה, חייב התלמיד לעמוד, מפני שאחרת באותו מקום נראה הדבר במזלזל בכבוד רבו.

אדם הרואה את רבו עושה מעשה שנראה בעיניו כעובר על דברי תורה או דברי הלכה ברורה, יאמר לו "לימדתנו רבנו כך וכך". האמור הוא גם אם התלמיד מביא ראיה לדבריו ממקרא בלבד צריך לומר לו "לימדתנו רבנו כך וכך"

אם רבו המובהק של אדם מוחל על כבודו בכל ענייני הכבוד, או בחלק מהם כפודו מחול, אך עם כל זאת מצווה על תלמידו להדרו. דברים אלו מתייחסים הן לתלמיד חכם שהוא מגדולי הדור והן על תלמידי חכמים אחרים, ובלבד שלא יהיה דבר שגורם לביזיון כבוד התורה.

המנהג שפשט לאחרונה בחוגי הישיבות שבחורי הישיבה עושים "רב פורים", אשר כטוב לבו ביין משמיע ביקורת על ראשי הישיבה מוריה ומחנכיה, והדבר נעשה תוך העלבות אישיים בדברי שחוק והיתול, הוא מנהג רע ויש לבטלו כליל. ומצווה למחות בידי העושים זאת ולהסביר להם חומרת המנהג הרע הזה, שלא הותרה בפורים אלא שמחה של מצוה ולא שמחה של הוללות וסכלות. ואסור אף להשתתף במושב ליציים זה.

מי שהקניט את רבו ואפילו רק בדברים – צריך ללכת אליו ולפייסו אפילו אף פעמים עד שימחל לו, ולא מספיק שילך רק שלש פעמים כדין מי שהקניט את חברו, אלא הולך ובא עד שימחל לו. ודין זה נאמר אפילו ברבו שאינו מובהק אלא רק שמע ממנו דברי תורה.

5 . מושגים ביהדות ודמויות חשובות בהיסטוריה היהודית

5.1 . חודש טבת

החודש העשירי ליציאת מצרים
השם בבלי מקביל לשורש טבוע – טובע בבויץ.
מזלו גדי.

שבטו דן
ראש חודש חל בימים א' ב' ג' ד' ו'. כשכסליו מלא הוא שני ימים וכשכסליו חסר הוא יום אחד.

בתחילת החודש שלושה ימי חנוכה, ועשרה בטבת יום צום לתחילת החורבן ויום הקדיש

הכללי לקדושי השואה.

צירופו הו.הי שיוצא בס"ת (בסופי אותיות) של הפסוק "גדלו לה' אתי ונרוממה שמו יחדיו" (תהילים צד, ד).
האות, עין.

חודש טבת הוא החודש העשירי מניסן, והוא נזכר בשם זה במגילת אסתר. כמו שאר השמות העלו גם שם זה מבבל, ופירושו, טביעה בבויץ – כי הגשמים מרובים בו. חז"ל הוסיפו לשם טבת משמעות של טוב ואומרים על חודש טבת "טבא לשתא דטבת ארמלתא", טוב לשנה וסימן ברכה שבטבת אין גשמים, שבזמן, שגשמים יורדים בחשוון וכסליו די לעולם בגשמים אלו, והתלמידים יכולים ללכת וללמוד תורה. שבטבת יש להם פנאי יותר מכל השנה. "טבא לשתא דטבת מנוולתא", ואם אין גשמים בחשוון וכסליו טוב עבור השנה, שבטבת יהיו הרבה גשמים ויהיו הדרכים מנוולים בטיט ורפש ואנשים יטנפו את רגליהם (תענית ד, י).

יש קושרים את השם טבת עם צום עשרה בטבת שהוא הצום הראשון בשלשלת החורבן שהחל עם מצור ירושלים ככתוב "ויהי בשנה התשיעית למלכו בחודש העשירי בעשור לחודש... ותבוא העיר במצור" ומספרים שכשנגזרה הגזירה על החורבן, פנו מלאכי השרת לכל החודשים שיקציבו מזמנם את הימים של החורבן, אולם כל החודשים דחו את בקשתם של מלאכי השרת, ולא הסכימו שבזמנם יתקיים החורבן חוץ משלושת החודשים טבת תמוז ואב שנתפתו והסכימו מתוך שכנועים שונים. את טבת ואב הצליחו לפתות בטענה שעונש החורבן הוא לטובת א"י ומעשה אבהי רצוי

וטוב המתאים לשבת, מפני שחושך שבטו שונא בנו, והאב האוהב את בנו מענישו לטובתו. ונתפתו שני החודשים למעשה החורבן אע"פ שנצטערו אחרי כן על המעשה. ויש קושרים את השם טבת עם הטובות השונות שהיו לעם ישראל בחודש זה, עם הטובה שנעשה לישראל בימי משה, שבהם נהרגו סיחון ועוג, ועם הטובה שנעשתה לישראל ע"י אסתר המלכה שנלקחה לבית המלך בחודש טבת. ואחרים אף קושרים את השם עם המצווה של הטבת הנרות, שהיא יסוד חשוב בהדלקת הנרות של המנורה.

ויש קושרים את השם טבת עם שמונת הימים הטובים שקבע אדם הראשון בהתחלת תקופת טבת היינו בכ"ה כסליו (שלושה חודשים לאחר בריאת האור בכ"ה באלול) שבו

מתחיל היום להאריך והלילה מתחיל (בסגנון חז"ל), לפרוע ליום את השעות שלקח ממנו בכ"ה באלול בו נברא (שוח"ט יח).

חז"ל מספרים שאדם הראשון כיוון שראה ביום שנולד שהיום הולך ומתמעט אמר: און לי שמא בגלל שסרחתי העולם חשך בעדי וחוזר לתוהו ובוהו וזהו המיתה שנקנסה עלי מן השמים עמד וישב שמונה ימים בתענית ותפילה, כיוון שבאה תקופת טבת וראה יום שמאריך והולך אמר: זהו מנהגו של עולם, עשה שמונה ימים טובים ומכאן השם טבת (ע"ז ח).

ויש אומרים שהשם טבת הוא בלשון סגי נהור בלבד, מפני שבחודש זה רבו הצרות בישראל, בחמישי בו בא הפליט ליחזקאל ובישר לו "הוכתה העיר" ויום שמועה כיום שריפה.

בחי' בו נשלם תרגום התורה ליוונית והיה היום קשה לישראל כיום שנעשה העגל. בטי' בו נסתלקו עזרא ונחמיה והייתה בו גם צרה שלא מזכירים אותה ושלא יודעים מהי

ובי' בו התחיל המצור על ירושלים, והוא גם נקבע בדורנו כיום הקדיש הכללי לקדושי השואה.

בחודש זה אין גם שום חג חוץ משלושת ימי חנוכה האחרונים שחגגו בכיסלו, ויש אומרים שהמשיכו את שלושת ימי חנוכה לתוך טבת להמתיק את המרירות של שלושת הימים הקשים של צום וצער ח'טי"י – שלושה כנגד שלושה. ויש קושרים את השם טבת עם אדם הראשון, שהפך את תקופת "טבת" החלה בכ"ה כסליו לשמונה ימי חג כפי המסופר במסכת עבודה זרה.

טבת שהוא החודש העשירי ויום הצום שהוא היום העשירי רומז בעשר הכפול על עשרה דברים רעים שקרו לישראל ועל עשרת הדברים של נחמתא שיקרו לישראל בעתיד.

מזל החודש

וקבעו לו לחודש הזה את הגדי למזלו, מפני שהגדי הוא הקטן שבעיזים והוא החלש מבין הבהמות, ובאותו החודש התנפלו נבוכדנאצר מלך בבל וחיל הכשדים על בני ישראל ויוכלו להם. שמו דייק מסביב לעיר, ובסופו של דבר נבקעה העיר ושרפו את בית ה' ואת בית המלך ואת כל בתי ירושלים, וישסעו את ישראל כשסע הגדי. ועל זה היו מספרים בישראל את מעשה השונרא דאכלה לגדיא והיות שהשונרא היא סמל לכשדים, נבחר הגדי – כסמל לישראל וכתפילה להציל את הגדי מיד שוסעיו – ולהתנקם בהם על ידי השופט הגיבור מבני יהודה דן, המשסע אריות, כפי שהם משסעים את הגדי. ויש אומרים שהגדי הוא מזלה של ארץ ישראל בסידור המזלות לפי הארצות.

הגדי רומז על הברכות שיעקב נטל מיצחק בשכר גדיי עזים, שהן שומרות על ישראל נגד רדיפות שונאיהם, נגד השמדות וגזירות רעות.

הערה: הסמליות שבין הגדי, ישראל, וארץ ישראל, והתייחסותו של החודש למזל גדי כסמל של אחדות העם בהתאם לפסוק "גד גדוד יגודנו", קבעו את מקומה של הגדיה בשירי הערש של אמהות ישראל, והיא נתפסת כסמל לישראל. אף טובי המשוררים והמספרים מספרים עליה באהבה סמלית מיוחדת.

5.2 . מניין המצוות בתורה ומהותן לפי ספר החינוך

תרי"ג מצוות הוא הנושא בו אנו עוסקים השנה – שנת תשע"ד ב–"הפנינים לשבת":

תרי"ג (613) המצוות מפוזרות בפרשיות התורה אך לא בפריסה שווה, ישנם פרשיות בתורה המשופעות במצוות רבות (בפרשת כי תצא יש 76 מצוות) ולעומתן ישנן פרשיות רבות שאפילו מצווה אחת אין בהן.

אנו מסיבות פרקטיות החלטנו לחלק את כל המצוות שווה בשווה בין כל גליונות "הפנינים לשבת" של שנה זו (12 מצוות כל גליון) וכך נעסוק ונלמד את מצוות התורה במהלך כל שבועות ושבטות השנה.

רשימת המצוות לסקירה בגליון זה לפרשת מקץ

פרשת תצוה – המשך

- ק. שלא יזח החשן מעל האפוד.
- קא. שלא לקרע המעיל של כהנים.
- קב. מצות אכילת בשר חטאת ואשם.
- קג. מצות הקטרת קטרת.
- קד. שלא להקטיר ולהקריב על מזבח הזהב.

כי תשא

- קה. מצות נתינת מחצית השקל בשנה.
- קו. מצות קדוש ידים ורגלים בשעת עבודה.
- קז. מצות משיחת כהן גדול ומלכי בית דוד בשמן המשחה.
- קח. שלא יסוך זר בשמן המשחה.
- קט. שלא לעשות במתכנת שמן המשחה.
- קי. שלא לעשות במתכנת הקטרת.
- קיא. שלא לאכל ולשתות תקרבת עבודת אלילים.

ק. שלא יזח החשן מעל האפוד.

שלא נסיר החשן מעל האפוד. וענין חשן ואפוד כבר זכרנו למעלה, שהם שנים משמונה בגדי כהן גדול, והחשן היה נתון כנגד לבו של כהן לפניו, והאפוד מאחוריו מכון כנגד החשן שלפניו והיה באפוד ממעשה האפוד בעצמו כמיין שתי ידות יוצאות ממנו שחוגר עצמו הכהן בהן והוא נקרא חשב האפוד. ואותו חשב האפוד אחר שחגר עצמו בו ונתן החשן על לבו, היה עומד תחת החשן. וצוה הכתוב לקשר טבעות שהיו קבועות בחשן עם טבעות שהיו קבועות באפוד בפתיל תכלת כדי שיהיה נתון החשן על החשב דרך קביעות והדר, שאם לא יקשר אותם באותן טבעות, יהיה החשן נד ונבדל מחשב האפוד ונוקש על לוח לבו של כהן, ועל זה נאמר (שמות כח כח) ולא יזח החשן מעל האפוד. כלומר, מעל חשב האפוד, ותרגומו לא יתפרק. והמפרק חבורו בשעת עבודה לוקה מלאו זה.

משרשי המצוה. שרצה השם יתברך לטובתנו לזכותנו בהגדלת אותו הבית הקדוש ולהיות כל אשר בו מכון וקבוע על מכונו, בין ענין כליו שיהיו בתכלית השלמות בין ענין כלי המשרתים, כגון מלבושים אלה שהן מלבשים בהן בשעת העבודה, שהכל יהיה נכון ושלם בתכלית השלמות לא יחסר שום נוי בכל הדברים, ובאמת כי מנוי הענין הוא, שלא יהיה החשן נע ונד על לוח לבו אלא יעמד שם קבוע כמיין חמר. ועד ששמענו טוב מזה נחזיק בזה.

דיני המצוה. כגון מעשה החשן והאפוד וסדר לבישתן ויתר פרטיה מבארים במדות (צ"ל מכות כב א).

ונוהגת מצוה זו שלא נסיר החשן מעל האפוד, בזמן הבית בזכרים ונקבות, כלומר, שאחד איש או אשה שפרק חבורם לוקה.

קא. שלא לקרע המעיל של כהנים.

שלא להכרית פי המעיל של כהן גדול, שנאמר (שמות כח לב) לא יקרע. משרשי המצוה. לפי שהקריעה דבר של גנאי אצלנו וענין השחתה, ואף כי בפי הבגד, נתרחקנו מן הדבר והזהרנו עליו בלאו כדי שילבשהו הלוּבשו באימה וביראה ובנחת ודרך כבוד שיירא מלקרעו ומלהשחית בו דבר.

ונוהגת בזמן הבית בזכרים ונקבות, כלומר שכל מי שקרעו, בין איש בין אשה, או אפילו הכריתו במספרים במזיד לוקה.

קב. מצות אכילת בשר חטאת ואשם.

שנצטוו הכהנים לאכול בשר קצת מן הקרבנות, כגון החטאת והאשם, שנאמר עליהם (שמות כט לג) ואכלו אתם אשר כפר בהם, ואמרו זכרונם לברכה (פסחים נט ב) כהנים אוכלים ובעלים מתכפרים. וענין מעשה החטאת והאשם איך היו עושיין אותן ומקום וזמן אכילתן כסדר שלהם, נכתבנו בעזרת השם, וכלל הדבר, שכל בשר קרבן החטאת והאשם היה נאכל לזכרי כהנה בעזרה חוץ מן האמורין שבהן, ואין לבעלים בהם כלום, ושם יתפרש גם כן מה הן האמורין ובכלל מצות עשה זה גם כן שיאכלו חלקם המגיע אליהם מכלל הקרבנות שנקראין קדשים קלים, וכן אכילת התרומה בכלל המצוה. ואולם אין אכילת קדשים קלים ותרומה כמו אכילת בשר חטאת ואשם, שבאכילת חטאת ואשם, תשלם כפרת המתכפר, כמו שאמרו זכרונם לברכה (פסחים שם) כהנים אוכלים ובעלים מתכפרים, ואכילת קדשים קלים ותרומה, לא יוסיף ולא יגרע במצות המקריב והנותן.

משרשי המצוה. היסוד הקבוע אצלנו כי כל פעלות הקרבנות להכשיר מחשבתנו וכוונתנו לטוב, ולהשפיל הנפש המתאוה אשר בנו ולהגדיל ולחזק נפש השכל אל המצות. ועל כן נצטוינו להתנהג בכל עניני הבית והקרבנות דרך מעלה וגדלה וכבוד למען תנוח בלבבנו יראה וענוה ושפלות הרוח בהיותנו שם, גם בזכרנו אותו ממקומנו. ובאמת כי מן הנהגת הכבוד אל הקרבן שהכפרה תלויה בו, להיותו נאכל אל המשרתים בעצמם ולא שיתנוהו לעבדיהם ולכלבם או ימכרוהו לכל קונה, וכן מן הכבוד הוא שיאכל במקום קדוש. וכן שלא ישהו אכילתו הרבה כדי שלא יסריח ותהיה הנפש קצה בו, הלא כל זה מראה בענין גדלה וחשיבות.

דיני המצוה. במקומן נאריך בהן קצת כמנהגנו.

ונוהגת מצוה זו בזמן הבית בזכרי. כהנה. והעובר עליה ולא אכל חלקו המגיע מהן בזמן המגבל לו, בטל עשה ונענש עוד מצד כפרת הבעלים שתלויה בו, כמו שאמרנו. והרמב"ן זכרונם לברכה (בספר המצות שרש יב) לא ימנה מצוה זו, כי אמר שזה חלק מחלקי מצות הקרבנות הוא שצוה השם יתברך בהם מי יאכלם ולמי יהיו, והאמת שהכפרה תלויה בזה.

קג. מצות הקטרת קטרת.

שנצטוו הכהנים להקטיר קטרת סמים פעמים בכל יום על מזבח הזהב, שנאמר (שמות ל ז) והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר בהיטיבו וכו'. ובכל שנה ושנה מצוה עליהם לעשות ממנה כדי להקטיר בה כמו שאמרנו. ועשיתה והמצוה שנעשית בה בכל יום נחשב למצוה אחת, לפי שסוף מצות עשיתה אינה אלא להקטיר בה, ואף על פי ששני כתובים של מצוה מצאנו בין העשייה וההקטרה שנאמר בסדר כי תשא (שמות לד) קח לך סמים וגו' על עשיתה, וכאן כתוב והקטיר עליו אהרן וגו', אף על פי כן

ראיתי למחשבי המצות שחושבין הכל מצוה אחת, ואין בזה מחלקת ביניהם כלל. אבל יחלקו בה בענין אחר, כי הרמב"ם זכרונו לברכה ימנה קטרת של שחרית ושל ערבית מצוה אחת, והרמב"ן זכרונו לברכה כתב (בסוף ספר המצוות) שהן נמנות שתיים, וראיותיו בספרו.

משרשי מצוה זו. גם כן להגדיל כבוד הבית ולהיות מעלתו ומוראו על פני כל אדם. ואי אפשר להגדיל דבר בלב בני אדם ומחשבתו, רק בדברים שהוא חושב אותם לגדלה וימצא בהם תענוג ושמחה. וידוע כי ענין הריח הטוב הוא דבר שנפש אדם נהנית בו ומתאוה אליו ומושך הלב הרבה. וריח הקטרת היה הטוב שאפשר לעשות על ידי אדם, עד שאמרו זכרונם לברכה בפרק אמר להם הממנה (תמיד פ"ג מ"ח) כי מריחו היו מריחין בו בשעת הקטרה מיריחו עד ירושלים.

מדיני המצוה. מה שאמרו בבריתא בכריתות (ו א) שפטום הקטרת היתה אחד עשר סממנין, ארבעה מהן מפרשין בתורה, והשבעה קבלה, ומה שאמרו (יומא כו א, תמיד פ"ז מ"ג) שהקטרת נעשית בין על ידי כהן גדול או הדיוט. ואמרו (מנחות מט א) שאם לא הקטיר בבקר מקטיר בין הערבים כל השעור של יום אחד שהוא משקל (כריתות שם) מאה דינרין, ומשקל הדינר ידוע. ובכל יום היה מקטיר חצין בבקר וחצין בערב אחר תמיד של בין הערבים קדם הטבת הנרות כלן, אחר הטבת חמש פתילות מהן, (יומא יד ב) כי לא היה מדליקן רצופין. וכך היו עושיין ענין זה, (תמיד שם) כהן שזכה להקטיר הקטרת נוטל כלי מלא קטרת גדוש וטני שמו, ופורשין כל העם (כלים פ"א מ"ט) מן ההיכל ומבין האולם ולמזבח שנאמר (ויקרא טז יז) וכל אדם לא יהיה באהל מועד וגו', ומקטיר כדרך שמפרש שם בגמרא (תמיד פ"ו מ"ג) שמשליך הקטרת בנחת על הגחלים אשר במחתת הזהב ומשתחוה ויוצא. ויתר פרטיה וכיצד היא נעשית, ומה שהיו אומרים בשחיקת הסממנים היטב הדק היטב, לפי שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (כויתות שם) כי הקול יפה לסממנין בעוד ששוחקין אותם, הכל בכריתות ובתמיד [פרק ג מהלכות תמידין ומוספין]

ונוהגת בזמן הבית בזכרי כהנה, והמקטיר כדינו קים עשה זה.

קד. שלא להקטיר ולהקריב על מזבח הזהב.

שלא להקריב במזבח הזהב שבהיכל כי אם קטרת שבכל יום, זולתי הזאת הדמים מיום הכפורים ליום הכפורים, שנאמר (שמות ל ט) לא תעלו עליו קטרת זרה ועולה ומנחה ונסך לא תסכו עליו.

כבר כתבנו למעלה תשובה לשואל על צד הפשט על ענין מצות בנין בית הקדוש לאל ברוך הוא, וענין היות שם כלים יקרים לעבודה ושלחן ומנורה. ואחרי זאת אין ליגע מחשבתנו במה שאינו צריך ולחפש טעם למה יצוה האל לבל נקטיר במזבח הזהב קטרת זרה, שאם כן יחיבנו לחפש למה צוה אותנו להיות נרות המנורה שבעה ולא

שמונה. ואל הפרטים אין חקר לנו ולא תשיג בהן המחשבה לעולם. ואם תלחצני להשיב בפרטים על כל פנים, אומר על צד הפשט, אם לא שהקבלה תכריח לפי דברי רבותינו זכרונם לברכה הקדושים המקבלים שלא יהיה בפרטים טעם אחר, אלא נאמר שאחר שנתחיבנו לבנות בית ולעשות כלים נצטוינו בהם על צד אחד מן הצדדין, ובא בהן אחד מן החשבונות שאי אפשר למעשה בלתי אחד מהן. ואולם אחר שנצטוינו בהן באה הצואה עליהן לעשות במצוה דרך קבע לעולם, ולא נוסף ולא נגרע כי התוספת והגרוע במכון בשלימות קלקול, וכל מצותיו ברוך הוא שלמות ותמימות. ואולם שמעתי כי יש למקבלים בכל אחד מן הפרטים טעמים נפלאים וסודות עמוקים. ונוהגת מצוה זו שלא להקריב במזבח הזהב כי אם קטרת, בזמן הבית בכהנים. והעובר על זה והקריב או זרק בו כי אם דבר הראוי להקריב בו כמו שאמרנו, חייב מלקות.

פרשת כי תשא

פרשת כי תשא ארבע מצות עשה וחמש מצות לא תעשה

קה. מצות נתינת מחצית השקל בשנה.

שיתן כל אחד מישראל מבן עשרים שנה ומעלה בין עני בין עשיר מחצית השקל. שהוא משקל עשרה גרה כסף בכל שנה ליד הכהנים, שנאמר (שמות ל, יג) זה יתנו כל העובר על הפקדים. והיו מניחין הכל בלשכה אחת שבמקדש, ומשם היו מוציאים (שקלים פ"ד) לקנות תמידין ומוספין וכל קרבן הקרב על הצבור ונסכיהם, והמלח שמולחין בו את הקרבנות, ועצי המערכה, ולחם הפנים ושכר העושה לחם הפנים, והעמר ושתי הלחם, ופרה אדמה, ושעיר המשתלח, ולשון של זהורית. משרשי המצוה. שרצה הקדוש ברוך הוא לטובת כל ישראל ולזכותם שתהיה יד כלם שוה בדבר הקרבנות הקרבים לפניו כל השנה בהתמדה ובענינים אלו הנזכרים, ושיהיו הכל, אחד עני ואחד עשיר, שוים במצוה אחת לפניו להעלות זכרון כלם על ידי המצוה שהם כלולים בה יחד לטובה לפניו. ועלית הזכרון הכל נאמר מצד המקבל על הדרך שכתבנו למעלה (מצוה צז).

מדיני המצוה. כגון מה שאמרו זכרונם לברכה (שקלים פ"א מ"א) שבאחד באדר משמיעין על השקלים, וש אפילו דל שבדלים חייב בו, ואם אין לו שואל מאחדים או מוכר כסותו שעליו ונותנו, שנאמר (שמות ל טו) והדל לא ימעיט, ואינו נותן בפעמים הרבה אלא הכל בפעם אחת, והוא משקל שמנים גרעיני שעורה, שהשקל השלם היה בימי משה משקל מאה וששים שעורה, והכל חייבין לתנם, (שקלים שם) כהנים לויים וישראלים, גרים ועבדים משחררין אבל לא נשים ועבדים וקטנים, ואם נתנו מקבלים מהן, אבל לא מן הגוים, חלק ונחלה לא יהיה להם בתוכנו. ועוד אמרו זכרונם לברכה

(שקלים פ"א מ"ו) שכל מי שאינו נותן חצי שקל ממש שהיה מטבע באותו זמן, ונותן בעבורו כסף במשקלו או פרוטות שמוסיף על משקל שקלו זה מעט, ואותו המעט נקרא קלבון (מטבע קטן). ואותו המעט הוא שכר השלחני שמשתכר כשהוא מחליף חצי שקל שהיה קבוע בשביל פרוטות. ולפיכך שנים שהביאו שקל שלם בין שניהם חיבין בקלבון, שאלו רצו להחליפו צריכים היו לתת הקלבון לשלחני, וכמו כן יתנוהו לגזבר, לפי שבחצי שקל חיבם הכתוב, ולכן חיבים בו או בערכו בכוון. וכן מה שאמרו זכרונם לברכה (שקלים פ"ב מ"א) במי שאבד שקלו בדרך מה דינו, ויתר רבי פרטיה, מבאדים במסכתא הבנויה על זה והיא מסכת שקלים [פ"א מה' שקלים]

ונוהגת בזמן הבית שחיבים לתת אותה כל ישראל, בין העומדין בארץ או חוצה לארץ. ושלא בזמן הבית, אין חיב בה אדם ואפילו העומדים בארץ. והעובר עליה ולא נתנו בטל עשה, וענשו גדול מאד, שפרש עצמו מן הצבור ואינו בכלל כפרתן. ועכשו בעונותינו, שאין לנו מקדש ולא שקלים, נהגו כל ישראל (מגילה כט א) לזכר הדבר לקרות בבית הכנסת בכל שנה ושנה פרשה זו של כי תשא עד ולקחת את כסף הכפרים בשבת שהוא לפני ראש חדש אדר לעולם.

קו. מצות קדוש ידים ורגלים בשעת עבודה.

לרחץ (סהמ"צ להרמב"ם עשה כד) הידים ורגלים בכל עת הכנס להיכל (עי' תוס' יומא ה ב בד"ה להביא) והבא לעבד עבודה, וזאת היא מצות קדוש ידים ורגלים, שנאמר (שמות ל יט) ורחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם בבאם אל אהל מועד וגו' או בגשתם אל המזבח וגו'.

משרשי המצוה. היסוד הקבוע שאמרנו להגדיל כבוד הבית וכל המלאכות הנעשות שם, על כן ראוי לנקות הידים שהן העושות במלאכה בכל עת יגעו הכהנים בעניני הבית. ומזה השרש אמרו זכרונם לברכה (זבחים יט ב) שאין הכהן צריך לקדש ידיו בין עבודה לעבודה אלא פעם אחת בבקר, ועובד כל היום וכל הלילה, והוא שלא יישן ולא יטיל מים ולא יסיח דעתו. נראה מכל זה שאין הכונה ברחיצה מתחלה אלא להגדלת כבוד הבית שאפילו היה טהור ונקי בתחלת באו שם צריך לרחץ. ומשהתחיל בעבודה, אין צריך עוד לרחיצה בין עבודה לעבודה זולתי ביום הכפורים לרב חמרו של יום, לפי שכל עסק עבודת הבית אנו מחזיקין ורואין בלבנו טהור, נקי וקדוש.

מדיני המצוה, מה שאמרו זכרונם לברכה (זבחים כ ב) שהיוצא חוץ לחומת העזרה טעון קדוש ידים, ואם קדש ידיו היום צריך לחזור ולקדש למחר, אף על פי שלא ישן כל הלילה, שהידיים נפסלות בלינה. ושמצוה לכתחלה לרחץ בשחרית פניו ידיו ורגליו, ושמצוה לקדש במי הכיור (שם כב ב) ואם קדש מאחד מכלי שרת כשר דיעבד, אבל לא מכלי חול אפילו דיעבד. ושאיין מכניסין ידיהן לתוכו אלא שופכין ממנו על ידיהם וגם זה דרך כבוד, ואין אנו מצדיכין כן בענין נטילת ידים בחלין לטל מן הכלי ולא

בתוכו, שאף על פי שאנו מצריכין כלי לנטילת חליין, ויסוד הדבר הוא מפני שמצאנו כלי לנטילה בקדש, מכל מקום בקדשה הוא דמעט רחמנא ממנו ולא בתוכו, אבל בחליין אין לנו מעוט. ואף על פי שנטילת החליין משום סרך הקדשים היא, וכמו שאמרו זכרונם לברכה (חולין קך א) משום סרך תרומה, מכל מקום אין לנו להשוותם לגמרי בכל דיניהם, ודי לנו לחיב בנטילה ובכלי בחליין משום סרך זה, ולהניח מעוטו דממנו שנאמר בו במקומו. ואפילו בתרומה עצמה נטילת ידים בה מדרבנן הוא, כי מן התורה לא נמצא טהרה רק בכל הגוף בבת אחת. ומה שאמרו זכרונם לברכה (חולין שם) שהנטילה מדכתיב (ויקרא טו יא) וידיו לא שטף וגו', אסמכתא בעלמא הוא, כן כתוב בספר המצות של הרמב"ן זכרונו לברכה. (עי' ספר המצוות שרש א בד"ה בתשובה השנית).

וכן מה שאמרו זכרונם לברכה (זבחים כא ב) כמה מים צריך להיות בכיור אין פחות משעור מים הראויין לנטילת ארבעה אנשים, שנאמר ורחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם והיו אהרן אלעזר ואיתמר ופנחס עמהם. וכל מים כשרין לקדוש, בין מי מעין או מי מקוה, ונפסלין בלינה. וכיצד מצות קדוש, (זבחים יט ב) מניח ידו הימנית על רגלו הימנית, וידו השמאלית על רגלו השמאלית, ורוחץ עומד ולא יושב, לפי שמכלל העבודה הוא קדוש ידים ורגלים, וכל עבודות המקדש מעמד הן, שנאמר (דברים יח ה) לעמד לשרת. וכל זה למעלת הבית. ויתר פרטיה, מבארים בפרק שני מזבחים (יט, ב).

ונוהגת בזמן הבית בזכרי כהנה בלבד. והעובר עליה ולא קדש ידיו ורגליו שחרית, או שיצא מן המקדש והסיח דעתו וחזר ועבד בלא קדוש חיב מיתה בידי שמים, ועבודתו פסולה, בין כהן גדול או הדיוט.

קז. מצות משיחת כהן גדול ומלכי בית דוד בשמן המשחה.

לעשות שמן המשחה על הענין שצותה התורה לעשותו שנאמר (שמות ל כה) ועשית אותו שמן משחת קדש וגו'. שיהיה מוכן למשח בו כל כהן גדול שיתמנה כמו שכתוב (ויקרא כא י) והכהן הגדול מאחיו אשר יוצק על ראשו שמן המשחה. וכן מושחין בו קצת המלכים, וכן גם משחו בו הכלים של בית המקדש, ולא יצטרכו למשח לעתיד אלא בעבודה יתקדשו, וזהו שכתוב (שמות ל לא) יהיה זה לי לדרתיכם, כן אמרו זכרונם לברכה בספרי (נשא ז א).

משרשי המצוה. שרצה האל ברוך הוא שנעשה פעלה בנפשותינו ביום שנעלה להתחנך בכבוד עבודתו הקדושה תראה בנו גדלה ושבת, וזהו משיחת השמן, לפי שענין המשיחה בשמן הטוב לא יעשוהו רק למלכים והשרים הגדולים. וגם מיסוד המצוה להיותו מוכן בבית לעת הצורך למעלת המקום, כי ידוע על דרך משל כי ממעלת בעל

הבית הנכבד להיות מוכן בבית כל הצריך בה ולא תתעכב שם מלאכה עד הכן הצריך אליה.

דיני המצוה. כגון מעשה השמן כיצד נעשה, מר קנמון קדה חמש מאות שקל מכל אחד, אלא שהקנמון נשקל בין שתי פעמים להרבות בו שתי הכרעות, וקנה בשם חמשים ומאתים שקל, וכלם נמצאים באיי הודו, ושמן זית שעור הין, שהוא שנים עשר לג, ואחר זה שיתבשל הכל כדי צרכו חוזר הכל למדת השמן שהוא שנים עשר לג, וסימן יהיה "זה" בגימטריא י"ב הוי, ויתר פרטיה בפרק ראשון מכריתות. (ה ב) ונוהגת בזמן הבית, והיא ממצוה המטלות על הצבור כמו בנין הבית וכליה.

קח. שלא יסוך זר בשמן המשחה.

שלא למשח בשמן המשחה שעשה משה אלא כהנים לבד. שנאמר (שמות ל לב) על בשר אדם לא ייסך. ונתבאר בכתוב שמי שמשח (שנמשח) בו במזיד, חייב כרת, שנאמר (שם לג) ואשר יתן ממנו על זר ונכרת. ואם נמשח בו בשוגג, חייב חטאת קבועה. כלומר, שאין חלוק בו בין הדל והעשיר אלא דבר קבוע הוא לכל. משרשי מצוה זו. גם כן להגדלת הבית וכל אשר בו, ולכן אין ראוי להדיוטות להשתמש באותו השמן הנכבד שבבית רק הנבחרים בעם לבד, שהם כהנים ומלכים. ובכך בהמנע ההמון ממנו, ייקר בעיניהם עד מאד ויתאוו אליו, כי גדל ערך הדברים בלב רב בני אדם לפי מעוט המצאם אצלם.

מדיני המצוה. כגון מה שאמרו זכרונם לברכה (כריתות ו ב) שחייב הכרת והקרבת אינו עד שיסוך ממנו שעור כזית, ושלא חיבנו הכתוב (שם ה ב) אלא על אותו שעשה משה ולא על אחר שיעשה שום אדם, וקבלה בידינו (שם) שנס נעשה בו שיספיק לעולם. ומה שאמרו זכרונם לברכה (שם) שאין מושחין בו לדורות כל הכהנים המתחנכים לעבודה אלא כהן גדול ומשוח מלחמה ומלכי בית דוד, וכל שאר מלכים אינם נמשחין בזה השמן אלא בשמן אפרסמון, והחלוק שיש במעשה משיחת המלך למעשה משיחת הכהן. ומה שאמרו זכרונם לברכה (שם) שאין מושחין מלך בן מלך אלא אם כן יש עליו מחלקת, ועל כן נמשח שלמה. ויתר פרטיה מבארים בפרק שלישי [ראשון] מכריתות [פ"א ופ"ב מהלכות כלי המקדש]

ונוהגת מצוה זו של אסור משיחת השמן בכל מקום שימצא ובכל זמן בזכרים ונקבות. והעובר עליה וסך ממנו כזית במזיד, חייב כרת, בשוגג, חייב חטאת קבועה.

קט. שלא לעשות במתכנת שמן המשחה.

שלא לעשות שמן המשחה, שנאמר (שמות ל לב) ובמתכנתו לא תעשו.

משרשי המצוה. מה שכתבנו באסור משיחתו (במצוה הקודמת). ענין המצוה, שאמרו זכרונם לברכה (כריתות ה ב) כי מעולם לא נעשה ממנו אלא אותו שעשה משה במדבר, ואמרו שנס נעשה בו שכלו קים לעתיד לבוא, ומה שהוציאו ממנו למשיחת המשכן וכליו, הברכה השלימה. ושאין חייבין על עשיתו אלא כשעשאוהו בסכום סממניו, וזהו לשון במתכנתו מלשון חשבון כלומר, בחשבון סממניו, ויתר פרטיה מבארים בפרק ראשון מכריתות [שם].

ונוהגת מצוה זו של אסור עשית השמן בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות. והעובר עליה ועשה ממנו במזיד, חייב כרת, בשוגג, חייב חטאת קבועה.

קי. שלא לעשות במתכנת הקטרת.

שלא לעשות קטרת כדמות קטרת, כלומר שתהיה הרכבתו על ענין אותם המשקלים ויכון להקטיר לעצמו בה, שנאמר (שמות ל לז) במתכנתה לא תעשו לכם. ונאמר עליה (שם לח) איש אשר יעשה כמות להריח בה. כלומר, שיתכון בעשיתה להקטיר עצמו. משרשי המצוה. מה שכתוב (במצוה קח) באסור משיחת השמן.

מדיני המצוה, מה שאמרו זכרונם לברכה (כריתות ה א) שהעושה אותה להתלמד או למכרה לצבור פטור, והעושה אפילו קצת ממנה כל זמן שנעשה אותו קצת לפי משקלת הקטרת שחייב. ומה שאמרו (שם ו א) שהקטרת היתה נעשית בזמן הבית בכל שנה ושנה, ואם חסר העושה אותה אחת מסממניה חייב מיתה. ויתר פרטיה, מבארים בפרק ראשון מכריתות [ה' כלי המקדש פי"ב]

ונוהגת מצוה זו של אסור עשיתה בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות. והעובר עליה ועשה ממנה לפי משקלה להריח בה במזיד חייב כרת, בשוגג חייב חטאת קבועה. אבל המריח בה לבד ולא עשאה, אינו חייב כרת אלא דינו כדין כל הנהנה מן ההקדש.

קיא. שלא לאכל ולשתות תקרבת עבודה אלילים.

שלא לאכל ולשתות תקרבת עבודה זרה, שנאמר (שמות לד יב טו) השמר לך פן תכרת ברית ליושב הארץ וגו' וקרא לך ואכלת מזבחן.

משרשי המצוה. להרחיק ולסלק כל ענין עבודה זרה וכל דבר המיחס אליה מבין עינינו ומחשבתינו. וביסוד רחוק העבודה זרה, כתבנו למעלה (מצוה כו ופז) מה שידענו בו. מדיני המצוה. מה שאמרו זכרונם לברכה (ע"ז נא ב) שכל דבר שעשו ממנו תקרבת לעבודה זרה אסור, אפילו מים ומלח. כלומר, שאף על פי שמים ומלח הם דברים קלים ואפשר לומר בהם שאינם לתקרבת ולא הניחוס לפני עבודה זרה לכונת כבוד כלל, אף על פי כן אסור. וכך אסרו זכרונם לברכה (שם כט ב) לרב רחוק כל יין של גוי אף על פי שלא ידענו בו שנסכוהו לעבודה זרה, והוא נקרא להם סתם יינם. אלא שחלקו זכרונם

לברכה (שם עד א) בין הנסך הידוע לסתם יינם, שהידוע אסורו במשהו מן התורה, ולוקין עליו, מדכתיב (דברים יג יח) ולא ידבק בידך מאומה מן החרם. ובסתם יינם שאין אסורו אלא מדבריהם אין בחיוב שתיתו אלא מכת מרדות, ובשותה ממנו רביעית. אבל בפחות מרביעית אין בו מכת מרדות. ומכל מקום אסור הוא מדבריהם אפילו במשהו בהנאה. ובשאר דברים שבעולם חוץ מיינ, לא החמירו זכרונם לברכה לאסור כל הנמצא בידם בסתם מפני חשש תקרבת עבודה זרה או חשש עבודה זרה עצמה זולתי בדברים שבהם נכר שהם עשאו לכה, כגון מה שאמרו זכרונם לברכה (ע"ז מא א) בענין צלמים שסתם הצלמים לעבודה זרה יעשום, ולפיכך אסרו אותם. ואפילו המוצא אותם משלכים אינו רשאי לטלם כי אם בתנאים ידועים כמו שפרשו הם זכרונם לברכה (שם מא א). וכן נראה בודאי בכל דבר שהישראל חושב שנעשה בו תקרבת שאסור לו ללוקחו מהם.

ועוד עשו הרחקות רבות בענין היין לפי שהיה עקר שמחת הזבח להם, ועוד שהתורה הזכירה אסורו בפרוש, כמו שכתוב בפרשת האזינו (דברים לב לח) ישתו יין נסיכם. ועל בן החמירו זכרונם לברכה בו ואמרו (ע"ז נח א) להרחקת הענין שאפילו יין של ישראל מיד שיגע בו גוי יהא אסור אפילו בהנאה. ואל יקשה עליך איך יוכל הגוי לאסור יין של ישראל, והא קימא לן (חולין מ ב) אין אדם אוסר דבר שאינו שלו? מפני שלא נאמר זה אלא כגון משתחוה לבהמת חברו שלא עשה מעשה בגוף הדבר, אבל כל זמן שיעשה מעשה בגוף הדבר ואפילו מעשה מועט כי האי דנגיעה יש לו כח לאסור דבר שאינו שלו מדרבנן שהחמירו בדבר, אבל לא מדאורייתא עד שיעשה מעשה גדול, כגון שחיטת בהמה שהוא מעשה גדול. וכן אם נסך היין לפני העבודה זרה ממש גם זה הוא מעשה גדול. אבל בנגיעה ביינ שלא בפני עבודה זרה מעשה מועט הוא. ומכיון שהוא מועט ואין האסור אלא מדרבנן התירו זכרונם לברכה (ע"ז נט ב) לטל תשלום מה שאסור מיד האוסר. ואף על פי שבגוף הדבר החמירו לאסרו בהנאה, בתשלומין לא החמירו לפי שאין התשלומין אלא כעין תשלומי נזק ואינו נהנה מדבר האסור אלא שלוקח תשלומי נזקו מיד האוסר.

וכן החמירו זכרונם לברכה הרבה ברחוק יין שנתנסך ממש לעבודה זרה או בכל דבר שהוא מעבודה זרה יותר מכל אסורין שבתורה, שאין לך דבר שאסור בהנאה בכל התורה שנתערב בהתר ואיננו נכר, שלא יהא תקנה בהנאתו, ואפילו לח בלח, עם מה שאמר רבן שמעון בן גמליאל בגמרא (שם עד א) שימכר כלו לגוים חוץ מדמי האסור שבו, והוא שיהא מן הדברים שאינן נקחין מן הגוי כדי שלא יכשל בהן שום אדם מישראל שיקחנו מן הגוי. אבל ביינ נסך גמור ובכל דברי עבודה זרה אין להם תקנה בימכר כלו לגוי וכו', וכל שכן שאין להם תקנה ביוליך הנאה לים המלח. ומיהו דוקא בשנתערב יין נסך ממש ואפילו טפה ממנו בקנקן מחזיק כמה שאין הוא דין זה שאין תקנה להנאתו לעולם. אבל אם נתערב ממנו חבית אחת בחביות אחרות של יין כשר,

כיון שלא נתערב גוף האסור ממש אלא כל אחד בפני עצמו הוא עומד, יש לו תקנה בתקנת רבן שמעון בן גמליאל שימכר כלו לגוים וכו'. וכן בסתם יינן יש לו תקנה בתקנת רבן שמעון בן גמליאל ואפילו נתערב ממש, כדין שאר אסורין, כיון שאינו יין נסך גמור.

ועוד יש לך לדעת שכל אסורין שבתורה שאוסרין תערבתן בהנאה אין אוסרין אותן אלא אם כן יש מן האסור שנתערב בהתר בכדי נתינת טעם בהתר, זולתי אם יהיה אותו אסור דבר חשוב, כי כל דבר חשוב כגון חתיכה הראויה להתכבד וכיוצא בה אוסרין בכל שהן, אבל כל שאינו דבר חשוב אינו אוסר תערבתו בהנאה אלא אם כן יהיה בו בכדי נתינת טעם, כמו שאמרנו (ע"ז עג א) חוץ מיינן נסך, וכל עניני עבודה זרה שאוסרין במשהו בהנאה כל שנתערב עמהם. ואין שום דבר אחר בעולם יוצא מכלל זה חוץ מכלאי הכרם (וערלה) וחמץ בפסח לדעת קצת מפרשין שהן אוסרין בהנאה תערבתן באחד ומאתים, בין במינן בין שלא במינן, (ותרומה) (וערלה) (ועולה) באחד ומאה. ולענין התקנה שיש להם כבר אמרנו כי לכל האסורין יש תקנה בתקנת רבן שמעון בן גמליאל חוץ מכל אסורי עבודה זרה, שנתרבה גוף האסור ממש, שאין לו שום תקנה לעולם, וזהו מחמר עבודה זרה. והפך והפך בגמרא כי כל זה תמצא בה מבאר עם הפרושים הטובים. ושמר הדברים כי בהרבה מקומות בתלמוד תצטרך אליהן, ועל כן הארכתני בהן שלא כמנהגי בקונטרסין אלו.

ועוד הרחיקונו זכרונם לברכה (שם סב א) מאסור יין נסך לומר, שאפילו שכר של יין נסך יהא אסור בהנאה גם הפליגו ברחוקו לומר שאפילו הנשכר לשכר חביות יין נסך אם יהיה שכרו אסור מפני שהוא רוצה בקיומו זמן מועט, כלומר, שרוצה שיהיה קים היין בחביות עד שישברם הוא כדי שירויח שכרו על השבירה, כי הם זכרונם לברכה רצו לעקר ממחשבתנו שלא נהיה חפצים בקיומו אפילו רגע אחד לרב מאוסנו בכל מיני עבודה זרה והיתה התשובה ישבר ותבוא עליו ברכה שממעט את התפלה.

ויתר פרטיה הרבים, כגון מי שעושה יין נסך לאסרו אפילו בהנאה, ומי אוסרו בשתיה דוקא, ומאימתי נעשה יין נסך, ודיני מגעו של גוי בכונה ושלא בכונה, וכחו וכח כחו וסיוע ישראל עמו, ואי זו שמירה תספיק לנו בייננו בביתו של גוי או בביתנו אם יש שם גוי, או בקרון והניח שם גוי, כגון הנכנס והיוצא, שמתר היין, ודיני האסור שיש לנו בכלי יינן, ודיני הכשרן, ורבי הפרטים שבאו לנו גם כן בכלי בשוליהן והוא הענין הנקרא געולי גוים, ודיני רחוקנו שלא לשקץ נפשנו גם כן בענינין הנגררים אחר דברים אלו המאוסים, כגון מה שאמרו זכרונם לברכה (מכות טז, ב) שלא לאכל ולשתת בכלים מאוסים, כגון כלי השתן והצואה וקרנא דאמנא לפי שיש בדבר שקוץ הנפש. ויתר פרטיה אלו, מבארים בפרקים האחרונים של עבודה זרה וקצת מהן בחלין.

ונוהגת אזהרה זו בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות. והעובר עליה ואכל כל שהוא או שתה אפילו טפת יין נסך גמור במזיד לוקה. שאין דין דברים אלו כדין שאר דיני אסורי

מאכלות שהן בכזית ודין שתיה ברביעית, לפי שעל עבודה זרה הזהירה תורה ואמרה (דברים יג יח) ולא ידבק בידך מאומה מן החרם, כלומר, ואפילו כל שהוא. בזאת המניעה של יין נסך הרמב"ם זכרונו לברכה (בספר המצוות) והרמב"ן (בהשגותיו) זכרונו לברכה שניהם יודו שיש בזה לאו ושהוא נמנה בחשבון הלאוין, אמנם נחלקו בו בענין זה, (ספר המצוות ל"ת קצ"ד) כי הרמב"ם זכרונו לברכה יוציא אסור יין נסך מן המקרא שכתוב בפרשת האזינו שנאמר (דברים לב לח) ישתו יין נסיכם, ואסור שאר תקרבת עבודה זרה מלא ידבק בידך מאומה מן החרם, ומלא תביא תועבה (דברים ז כו). והרמב"ן זכרונו לברכה כתב, כי מפסוק זה של דהשמר לך נלמד אסור כל תקרבת עבודה זרה ויין נסך בכלל. ואני כתבתי זה המקרא כדעתו שלא כמנהגי בכל הספר, כי כלם כתבתים כדעת הרמב"ם זכרונו לברכה. אבל בכאן ראיתי שהפסוק הזה נאה מאד לדרש ממנו הענין, ועוד שיש בו אזהרה, וכמו שאמרו זכרונם לברכה (עירובין צו א) כל מקום שנאמר בו השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה, ובפסוק ישתו יין נסיכם אין שם אזהרה. וגם ראיתי גדולים ממחשבי המצות שכתבו כן.

סיפור ופתגם - עם מוסר השכל

• 6

6.1 . שלום לעם / מבט לחיים

היצירה שלי / דוד קליינר

מעט
מִי הָאֵשׁ הַרְבֵּה
דוּחָה
מִי הַחֹשֶׁךְ

7. החיים הבריאים

אירועים היסטוריים שקרו בשבוע הזה

המקורות מהם לוקטו הפנינים לפרשה ומוספיה

מס'	המקור	מאת
1	שלום לעם – תורה ויהדות	דוד קליינר, יוסף רוניק, איתמר מאיר, אבי בן אבנר, אריה תומר
2	פרשת השבוע לשוטרי ישראל	דודו אלהרר, הרב אליהו מוגרבני, מני ישי, יוסי לוי
3	שבת שלום מקובי ביטר	קובי ביטר
4	בית מורשה	הרב יהודה ברנדס הרבנית מיכל טיקוצ'ינסקי
5	ניר אביעד	ניר אביעד
6	פרסומא – נקודה טובה	ר' משה רוט
7	הרב שמעון בוחניק שליט"א	הרב שמעון בוחניק
8	חמישה חומשי תורה ומפרשי המקרא	רש"י, ראב"ע, רד"ק, רס"ג, רמב"ן, חזקוני, ספורנו, רשב"ם
9	מסכת אבות	
10	אתרי יהדות באינטרנט	

תודה לכל בעלי המקורות שבזכותם יכולתי לערוך ולהפיץ פנינים אלו מהפרשה להגדיל תורה ולהאדירה.

בברכת שבת שלום ומבורך
שמעון תורג'מן

סדרת פרסומי "גמ"ח תורג'מן"

בנושא מעגל השנה ומעגל החיים של האדם היהודי:

1. פנינים לשבת גליון שבועי בפרשת השבוע וחגים בדוא"ל למנויים.
2. ברית מילה חוברת אישית מזכרת לתינוק ולמשפחה ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים בנושא הברית ו"ברית יצחק" כולל קריאת התיקון מחולק ל 10 קוראים.
3. פדיון בן חוברת אישית מזכרת לתינוק ולמשפחתו ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא הפדיון.
4. זבד הבת חוברת אישית מזכרת לתינוקת ולמשפחתה ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא זבד הבת.
5. חלאקה חוברת אישית מזכרת לתינוק ולמשפחתו ובה מנהגים, תפילות, ברכות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא ה"חלאקה".
6. בר מצווה חוברת אישית מזכרת לבר המצווה ולמשפחתו ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא "בר מצווה".
7. בת מצווה חוברת אישית מזכרת לבת המצווה ולמשפחתה ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא "בת מצווה".
8. נישואין חוברת אישית ובה הדרכה לבני הזוג ובה תפילות וברכות, תוכנית לוגיסטית לאירגון החתונה כולל לוי"ז מפורט כולל הנחיות לרישום ברבנות, טיפים לבחירת האולם, הקייטרינג, התזמורת הצלם ויתר בעלי המקצוע וכן תוכנית להכנת תקציב לאירוע וניהול ההזמנות והמזמנים, מתנות ועוד. וכן טיפים שונים לניהול האירוע.
9. חנוכת בית חוברת אישית מזכרת למשפחה ובה מנהגים, הלימוד מחולק, ל-10 קוראים תפילות, ברכות, פיוטים ופירוט טקס "חנוכת הבית".
10. אזכרות: חוברת תפילה וזכרון לעילוי נשמת המנוח/ה כולל פרקי תהלים ומשניות המותאמים לשם הנפטר/ת וכן דברי זכרון, קווים לדמותו/ה ותמונתו/ה של המנוח/ה.

רחוב הגפן 22, ת"ד 1601, חשמונאים 73127
 טלפון: 08-9761519, פקס: 08-9761010
 נ"ד: 050-5333949
 דוא"ל: h-tourjy@smile.net.il

